

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorum|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Liber Qvintus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

dec. ad l. 11. §. 3. de pecul. Denique solum aut
cellum non videtur, quod non durat solum.
Hanc regulam Anton. Fab. in rat. decid. ad l. 3.
§. 7. de in rem vers. declarat, quod regula sit ac-

cienda de duratione, quæ sua sponte & natu-
raliter intercedit; non de ea, cum effectus rei
casu aliquo fortuito impe-
ditur.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTUS.

CAP. I.

Ebrietas. Ebrius.

Axioma I.

EA, quæ ab ebrio commit-
tuntur, non sunt ex animo
deliberato aut ex proposito,
l. perspicuum n. §. delin-
quitur 2. ff. de pen. l. illud re-
latum 3. §. 1. ff. de injur. cap.
sanct. c. inebriaverunt Loth. 15. quæst. 1. ubi ino-
pinata ebrietas Lothum ab incestu excusat, vid.
Bald. in l. data opera C. qui accusare non poss. Hip-
pol. in l. 1. num. 63. ff. de Sicar. & ibid. Salicet.
Gail. 1. O. 110. n. 24. Furioso enim nemo est simi-
lior nec proximior, quam ebrius. Fich. 1. conf. 58.
num. 4. ac proinde in iure cum furioso compa-
ratur. l. 1. C. si quis Imperat. maledix. ubi Albert.
de Rol. cap. venter dist. 35. Menoch. 2. arb. jud.
cas. 326. num. 1. Si quidem Ebrietas dementat &
pervertit sensum, Ephef. 5. 18. 1. Timoth. 3. 8. Un-
de Ambrosius eleganter: nesciunt quid loquun-
tur, qui nimio vino indulgent, jacent sepulti:
ideoque si qua per vinum deliquerint, apud sapi-
entes Judices venia quidem facta donantur, sed
levitatis damnantur auctores, lib. de Patriarch.
cap. 6. lib. de Abraham. can. sanct. 7. caus. 15. q. 1.
vid. & distinct. 35. per tot. Unde nec Jure Civili
consentire videtur. l. 6. §. 7. ff. de remilit. i. d. l.
ii. §. 2. ff. de pen. Bonifac. de Vital. ad tit. de ho-
micid. Hippol. de Marfil. ad l. 1. eod. Damhand.
in prax. crim. cap. 84. num. 15. Carolus V. consi-
lit. crimin. 179. nec etiam dolus nec voluntas
peccandi in eo adest. Imò ebrietate oblivio o-
mnium quæ agi oportet inducitur. Hinc est,
quod ebrius dormienti similis sit vitamque ob-
dormire dicatur, cap. à crapula de vita & honest.
Cler. cum in eo nec sit ratio, nec ullum vita ge-
rendæ consilium rectum, nec ulla artium nec ge-
storum aut lectionum memoria, Gail. 2. obs. 110.
num. 24. quo pertinet Horatii lib. 2. serm. Sa-
tyr. 6.

Prout cuique libido,

Siccit inaequales calices convivia solutus

Legibus infans,

vid. & Platonem lib. 1. & 2. de LL. ubi temulen-
tum bis puerum esse dicit, & Gellium Noct. At-
tic. lib. 15. c. 2.

Unde sit, quod ebrius propter consensus de-
fectum matrimonium contrahere non possit.
Socin. conf. 47. volum. 3. Dec. conf. 112. Ripa in
l. fin. C. de revoc. donat. Covar. 4. decret. cap. 2.
p. 2. n. 9. Arum, exerc. 12. thes. §. neque sponsalia

in ebrietate contracta inducant necessitatem nup-
tialium, si scilicet ebrietas sit enormis, Wesenb. in
Pand. de ritu Nupt. n. 8. neque etiam in testa-
mento testis adhiberi, cum nemo dicat testimo-
nium nisi jejuniis, c. 1. & ibi gl. in verb. jejuniis.
extr. d. testib. fac. cap. honestum 22. quæst. 15. Spe-
cul. sic. de testib. §. n. 81. multo minus testamen-
tum facere, & si quod fecit, nullum est, fac. can.
sanct. 25. quæst. 1. can. venter. 15. distinct. Tiraq. de
pen. caus. 6. n. 8. Bald. in cap. crapula 14. de vit. &
honest. Cler. Wesl. ad §. 1. Inst. quib. non est per-
miss. fac. dist. lit. b. Quare si delictum commiserit,
clementius etiam erit puniendus. d. l. omne deli-
ctum 6. §. 7. vers. per vinum ff. de remilit. judicis
tamen arbitrio. Rom. in l. 1. in pr. n. 9. de verb. ob-
lig. Joh. de Anan. in cap. de infamib. n. 2. de iis
qui sil. occ. Jul. Clar. lib. 5. sent. jur. §. fin. quæst. 1.
60. vers. Præterea. etiam si statuto cautum esset,
quod delinquens nullam misericordiam conse-
quatur, Abb. & Butr. in c. 2. de maled. Tiraq. in
tract. de pen. leg. caus. 6. n. 2. vel si deliquisset con-
tra personam Principis, d. l. 1. C. si quis Imper. ma-
ledix. ubi Angel. quod exemplo declarasse Pyrr-
hum Epirotarum Regem in ejus vita refert Plu-
tarch. & Valer. Max. ita ebrietas excusat ab inju-
riis levioribus, non atrocioribus, Treutl. Vol. 2.
Dist. 30. th. 6. & ebrius homicidium committens
mitius puniatur, secus in ebrioso: distinguendum
enim est inter ebrietatem Trunkenheit / & ebrio-
ritatem, Bertrunkenheit / Gervonheit voll zu
seyn. Gail. L. 2. obs. 110. n. 24. seqq. Wehn. in obs.
pr. verb. zu trunken. Besold. thes. pract. verb.
Trunkenheit.

Limita, non procedere in eo, qui levi ebrietate
affectus esset, quia tunc non minueretur poena or-
dinaria, Bart. in l. data opera. col. 2. vers. nunc de
tertio. C. de his qui accus. non poss. Angel. in tract.
malef. in verbo scienter. n. 17. Joh. de Villama in
repet. l. Divus. n. 86. de fcar. Rip. in l. ult. n. 79. C.
de revoc. donat. vel qui data opera factus est ebri-
us, & deliquit, Bald. in repet. l. 1. n. 40. C. unde vi,
quia ebrietas affectata & dolosa, poenâ etiam gra-
vi est digna. Joh. de Villama in d. l. Divus. n. 96.
vel denique qui dum in ebrietate deliquit, effectus
deinde mentis compos gloriatur, se illud facinus
perpetrasse. Illa enim jactatio efficit, ut ratum ha-
bere videatur, quod male egerit, & ob id veniâ a-
liquâ dignus non erit, Rip. in l. ult. n. 76. C. de re-
voc. donat. Menoch. 2. arb. jud. cas. 326. num. 10.
Carpz. p. 3. crimin. quæst. 136. per tot.

II.

Pactiones & contractus in ebrietate initi non
valent. Dec. Conf. 112. l. 1. p. 1. decis. 105. Treutl. Vol.
1. D. 6. th. 15. lit. A.

T.

CAP.

CAP. II. De Ecclesia. Axioma I.

Ecclesia dicitur cultrix iustitiæ, c. 1. vers. Mediolanensis 1. feud. 13. ubi v. not. D. Parent. c. 3. extr. Locat. collata l. 25. §. 6. Loc. Klock. 3. conf. 157. n. 10. & 11. Felin. in cap. presentia in 22. col. de probat. Bald. in l. ea lege in 6. q. 5. in l. ut acceptam. in fin. de usur. Carpz. p. 2. constit. 12. defin. 13. n. 3. Wel. l. 1. conf. 37. n. 11. Et ideo alteri præjudicare non vult. Bald. in l. 1. si quis precibus in 3. notat per illum text. C. de Episc. & Cler. quem commodat Joh. de Anan. conf. 68. Viso statuto. col. 1. neque etiam favendum locis piis ut aliis iniustitia fiat, ut dicit textus in cap. ex tenore. de for. compet. cap. nuper. de donat. inter vir. & uxor. Bald. conf. 5. Quaritur lib. 1. Hinc est, quod Ecclesia non exigit aliquid ultra iustum pretium, Glossi. communiter approbata in cap. & quæ alia est. cap. hoc ius porrectum. in verb. ut plus 10. q. 2. neque poenas etiam legitimas, puta dupli vel quadrupli, quæ aliis iuste acquiruntur, extorquet, postquam rem consecuta est. cap. fraternitas 12. q. 2. Vid. Lud. Gomez ad §. ex maleficiis. Instit. de Action. n. 37. Obrecht, disput. 2. de donation. thes. 175. Harprecht, ad §. alia. Instit. de donat. n. 140.

II.

Ecclesia nunquam moritur. l. jubemus nulli. 14. in princ. in verb. scientes. C. de SS. Eccles. c. si gnatio de re scripte. in 6. c. non super. & ibi Innocent. de caus. poss. & propr. c. in litteris in fin. de resit. spoliat. Gilman. 4. 1. vot. 37. n. 26. rationem vide in §. proponebatur 76. ff. de iudic. Bittsch. in comm. Feud. 1. F. 13.

III.

Ecclesia nunquam claudit gremium redeunti. cap. super eo quod de heret. in 6. cap. duo 23. q. 1. 8. Hinc est quod omnibus dicatur liberalis. cap. sedes. de re scripte. l. sine. §. apum. Cod. de Summa Trinit. add. & cap. quanto 2. q. 1. §. 5. & de poenitent. distinct. 3. cap. talis Sæce. etiam si poenitentia sera sit, Ludovicus Gomez in comment. ad §. ex maleficiis. Instit. de actionib. n. 42.

IV.

Ecclesia esse debet in Republica in Ecclesia, ratio: quia Ecclesia est pars civitatis, & de territorio universali, sub quo sita est. Bald. & Cast. in l. si quis C. de Episc. & Cleric. Joh. Keppen. sen. conf. 1. n. 91. Unde Respublica lædi dicitur, si diu vacet Ecclesia. text. in cap. si Apostolica 35. de præbend. in 6. Monach. in c. 1. n. 25. de concess. præbend. in 6. Lancellot. de attentat. p. 2. c. 12. limit. 48. n. 1. Cephal. tom. 4. comm. q. c. 897. n. 841. & n. 521. Propterea jure communi Magistratus seculares sunt patroni & protectores Ecclesiarum in ipsorum territorio sitarum. Covar. in repet. 2. c. possessor. §. 10. n. 5. Schurf. conf. 72. n. 10. cent. 1. Meichsner. decis. 23. n. 20. & decis. 33. n. 4. tom. 1. Menoch. lib. 1. præsumt. 100. & lib. 2. arbit. judic. cas. 238. n. 7. atque sic Ecclesia ad eos pertinere, qui eam curant & custodiunt, Zas. in l. Prætor ait. §. his verbis. ff. de bon. auct. judic. possid. n. 4. Calderin. conf. 6. sub tit. de verbor. signific.

V.

Ecclesia minori æquiparatur c. auditis. de re-

stitu. in integr. glossa in l. Respublica. verb. solet. vers. licet in Ecclesia. C. ex quibus causis major. Hartm. Pist. 2. observ. 68. Carpzov. p. 1. conf. 28. defin. 196. n. 4. imò major ratio concurret in Ecclesia, ut sibi privilegia minorum competant, quam ipsis minoribus, cum Ecclesia magis subiaceat fraudibus, quam minor; ratio, quia Ecclesia regitur alieno tantum arbitrio, sed minor suo & alieno, & ideo strictiores sunt Ecclesiarum prohibitiones quam minorum. Bald. in cap. 1. in princ. Episcopum vel Abbatem. in usib. Feud. glossa in l. 1. Cod. contum. judic. Bald. in Auth. quibus curis. C. de SS. Eccles. Ludovicus Gomez in comm. ad Instit. §. ex maleficiis, de action. num. 49. Hinc est, quod Ecclesia per juramentum non fiat major, cum semper possit restitui, & hoc speciale esse favore Ecclesie dixit Panormit. ex glossa in cap. 1. de resit. in integr. vid. Vasq. 1. contr. 8. n. 27.

VI.

Ecclesia dicitur sponsa uxorque Prælati. cap. sicut alterius 39. caus. 7. q. 1. v. l. omnem. 42. §. 1. C. de Ep. & Cler. ejusque morte viduata, c. ne pro de seculo 41. de Elect. cap. 2. & fin. de translat. prælat. Panormit. q. 1. 3. in pr.

VII.

Ecclesia & Respublica paribus passibus ambulant, & eodem favore donantur. l. fin. C. de SS. Eccles. Novel. 6. §. fin. minus. Oldendorp. l. 1. conf. Marp. §. n. 9.

VIII.

Ecclesia cum Ecclesia permutari non potest, can. nemini 40. caus. 16. q. 1. ult. c. ad questionem 6. de rerum permut. Bartholomæus Brixen. de permut. q. 1. 63. n. 57.

IX.

Duo non faciunt Ecclesiam collegiatam. Archidiacon. in can. Si ex Laicis num. 3. 10. q. 1. Pacianus lib. 2. de probat. c. 31. n. 18. & in addit. lit. G.

X.

Ecclesia indefensa non patitur sententiam contra se. glossa in l. si præses in fin. prim. glossa C. quomodo & quando iudex. Valq. lib. 1. contr. jur. g. n. 24.

XI.

Ecclesia est juris publici. glossa in l. 1. §. publicum. in verb. sacris. ff. de iust. & iur. ubi ait, quod jus publicum consistat in sacris, ut sunt Ecclesie. Pacian. conf. 7. n. 113.

XII.

Ecclesia non reperitur privilegiata nisi in casibus jure expressis, imò in dubio semper utitur jure communi, c. 1. de alienat. feud. cap. pervenit. §. de censib. Valq. 1. contr. jur. g. n. 31.

XIII.

Ecclesia extructa in dubio præsumitur extructa ab illius loci habitatoribus. Joh. Andr. quid alioqui leatur. 1. num. 10. de Reg. Jur. Roch. de Curt. de jur. patron. verb. extruxit q. 1. num. 28. Covar. in cap. possessor. p. 2. §. 10. num. 3. de Reg. Jur. in 6. Et ex præsumptione juris fundatam habet intentionem dominus territorii hoc intuitu in Ecclesiis etiam cathedralibus Abbatis & aliis collegiis sub illo sitis. Nicol. Boër. decis. 32. num. 1. Archidiacon. in cap. dilectio distinct. 63. Bald. in cap. quanto. in fin. de iudic. ubi dicitur

dicat hoc esse notandum pro Magistratibus Alemannia. Malfcard. de probat. conclus. 383. n. 3. Abbas conf. 106. in princ. & in fin. vol. 2. Ant. Fab. lib. 1. C. tit. 2. de fin. 46. n. 7. Covar. pract. quæst. c. 36. num. 6. Schrader. inter Conf. Borcholt. conf. 20. vers. Secundo huc. lib. 2.

XIV.

Ecclesia, quæ semel dicata sunt, in profanos usus redigi amplius non possunt. Jaf. in l. inter 83. §. sacrum. ff. de V. O. n. 4. c. omnes 10. caus. 16. quæst. 7. cap. 1. ubi glossa & Hostiens. n. 1. & 2. de religiof. domib. Panorm. & Dd. in rubr. de consecrat. Eccles. ne quidem propter abusum, sed potius in meliorem & piûm usum sunt convertenda. Novell. 57. de Eccl. Afric. clem. 2. ubi Zabarell. de relig. dom. l. legatum 16. de usufr. leg. l. legatum 5. de admin. rer. ad civit. pertin. l. 1. C. cod. l. Imperat. 13. ff. de pollicit. Imol. Pan. & alii in cap. nos quidem 3. de testam. idque plurimis confirmat Schurff. conf. 48. Licet num. 4. §. 6. n. cent. 1. quod si contra fiat, à sacrilegio & homicidio non multum id putatur abesse. c. bene quidem 1. distinct. 96. cap. sunt qui opes. cum seq. 17. quæst. 4. Welenb. lib. 1. conf. 37. n. 8. unde Magistratibus Ecclesiasticorum bonorum distractio est interdicta, cap. nullis. cap. ad nostram 1. circ. fin. de reb. Eccles. non at. clem. 1. eod. cap. pastoralis 9. de his quæ sunt à Prælat. cap. non liceat 12. quæst. 2. Novell. 7. Novell. 129. l. 14. C. de S. S. Eccl. ratio, quia res, quorum administrationi præpositus est tutor, non sunt ejus propria, sed sunt Ecclesiæ & Deo debentur, cap. concessio. cap. quatuor 12. quæst. 2. cap. cum ex eo. de Reliq. Menoch. recap. poss. §. 9. n. 106. Duaren. lib. 7. de benefic. cap. 9. Arnif. lib. 3. de Majest. c. 1. num. 10. sicut & longi temporis locatio. text. & gl. in l. 1. in verb. locationes in fin. de reb. Eccles. Decius conf. 142. num. 3. Boer. decis. 234. Alex. conf. 17. lib. 4. Bellamer. decis. 748. Covar. variar. resolut. c. 16. vol. 1. Valasco. de jur. Emphyt. quæst. 29. num. 8. Ea propter talia bona sine solennitate requisita alienari non possunt. Auth. hoc jus porro & ibi gloss. de S. S. Eccl. cap. sine exceptione 12. quæst. 12. in tantum ut solennitates requisitas à Canone non possit etiam consuetudo diminuer. text. in cap. cum §. de re jud. & ibi Dd. Gilms. 4. l. 1. vot. 14. n. 27. pag. 97.

Limita, nisi constaret alienationem evidentem in Ecclesiæ utilitatem redundare, eo enim casu etiam sine certa solennitate valebit. Marfil. in rubr. C. de probat. num. 210. vers. facit etiam. Gabr. in concl. §. de rerum alien. Pacian. conf. 139. n. 44. vel si necessaria causa, verbi causa, captivitas vel famis adesset l. sancimus 21. C. de S. S. Eccl. necessaria enim venditio sub prohibitione alienationis non continetur. l. Divus. ff. de petit. hered. Gilms. 4. l. 1. vot. 3. n. 59. unde Panorm. in cap. fin. de Eccl. adif. ait, si talis existeret præfens necessitas, ac res ecleritatem desideraret, ad eò ut dilatio sive mora consulendi Pontificem periculum haberet, quod tunc alienatio rei Ecclesiasticæ etiam absque solennitate valeret: vide Zabarell. in clem. 1. n. 27. Gilms. d. l. num. 57. cum seqq.

XV.

Ecclesia unita amittit privilegia, & gaudet tanquam filia privilegiis matris, cui unitur, fac. text. in cap. cum dilectus. 6. de his quæ vi met. caus. Gail. 2. obs. 61. n. 11. gl. in c. 1. in verb. uniendo. extr. ne sede vacante. gl. in cap. & temporis. in verb. unire. 16. quæst. 1. & ibi Bellam. per §. illud. 9. Inst. de adop. Caccial. in 8. ant. in pr. de union. Petr. de Perus. in c. 2. in pr. de un. Eccl. vid. & Pac. 1. de prob. cap. 27. num. 1. Wehner. in obs. Pract. verb. filial.

XVI.

Ecclesia de occultis non judicat. cap. erubescat 11. distinct. 32. cap. sicut tuus 31. de simonia. Philipp. Franc. in mat. petitor. quæst. 3. n. 3. & 4. quia animus soli Deo est notus. cap. si quid invenisti 6. caus. 14. quæst. 5. cap. tua nos 34. de simonia.

XVII.

Ecclesia fundari non debet, nisi prius dotetur. cap. cum sicut ex relatione 8. de consecrat. Eccles. Panorm. q. 5. n. 15.

XVIII.

Quoties contra Ecclesiam præscribitur, toties opus est 40. annis. Auth. quas actiones. C. de S. S. Eccl. ratio consistit in favore Ecclesiæ; exemplum esse posset in agris Ecclesiasticis. Carpzov. P. 2. C. 5. def. 4. cap. 4. cap. 6. cap. 8. X. de præscript.

Limita, ut procedat (1.) in rebus Ecclesiæ immobilibus, non mobilibus. (2.) nisi Ecclesia contra Ecclesiam præscribat. Carpzov. d. Constit. 5. def. 2.

XIX.

Quoties Ecclesia præscribit contra privatum, toties attenduntur tempora præscriptionum, communia, quia hic non Ecclesiæ subesset favor, sed privati.

XX.

Ecclesiæ res sunt in speciali salvaguardiâ & protectione L. 4. C. de fund. rei priv. & Ecclesiæ sunt asyla, ita ut confugiens ad eas violenter extrahi non possit cap. inter alia. 6. X. de immuni. Eccl. Dec. Conf. 80. vol. 3.

XXI.

Ecclesia immunis est à collectis pedagiis & aliis oneribus cap. 4. extr. de immuni. Eccl. renetur tamen aliquid conferre pro instructione, reparatione & refectioe viarum publicarum, pontium, murorum, puteorum & similium. Guid. Papæ decis. 78.

XXII.

Privilegia concessa Ecclesiæ extenduntur ad hospitalia & alia loca pia L. omnia privilegia. 35. C. de Episc. & Cler. N. 131. cap. fin. Felin. in Cap. 4. X. de præscript. Pauperes quoque & miserabiles personæ gaudent privilegiis Ecclesiæ. Jafon. in auth. quas actiones C. de S. S. Eccl.

XXIII.

Ecclesia à tyranno vel hostibus destructa non amittit sua privilegia. Gail. L. 2. obs. 61.

CAP. III.

Editio vid. Instrumentum.

Axioma I.

In eo dolus præsumitur, qui edere differt, occultat vel recusat. Menoch. lib. 5. præsumpt. 5. n. 105. Mascard. de probation. conclus. 531. num. 117. § 156.

II.

Editio fieri debet sumptibus petentis, l. 4. §. fin. ff. de edend. ubi Dd. & in l. Argentarius. ubi Bald. eod. tit. & semel facienda, nisi iusta ejus reiteranda causa sublit. l. 6. §. fin. n. 11. ff. d. t. Wef. in parat. ff. eod.

III.

Edere imperfecte & non edere sunt paria. l. ubi exigitur 8. ff. de edend. Pacian. 1. de probat. cap. 66. n. 144. & ideo si instrumentum non sit editum, plenè non intelligitur editum, & pars condemnata ex tali omissione potest agere contra Notarium ad interesse, nisi perfecte ediderit, ut notat Angel. in l. si veluti. in princ. ff. de edend. Castrenf. in l. si quis ex Argentarius. §. fin. n. 4. vers. nota etiam dum dicit. ff. eod. Bart. in l. fin. num. 7. vers. quare si propter ff. de tabul. exhib. Dec. in cap. 1. num. 208. vers. & ista editio de probat.

CAP. IV.

De Effectu.

Axioma I.

Effectus colliguntur ex causis. l. 2. §. fin. cum seq. ff. de donat. Gail. 2. observ. 1. num. 9. Effectus enim cognosci solent per suas causas. l. verum. 39. ff. de furt. imò per effectum sepe ipsam causam significamus, ut cum Jurisconsultus ait contractum esse obligationem, significat esse rem, ex qua nascitur obligatio. Sic cum in l. ex hoc jure 5. d. Just. & J. Jurisconsultus dicit contractus introductos esse Jure gentium, Justin. in tit. de l. N. G. & C. obligationem etiam dicit Jure gentium introductam, Cujac. ad l. 9. de verbor. signifi. p. 64. vid. & l. rem non novam. 14. in fin. C. de judic. Regn. Sixtin. 1. Conf. Marp. 14. n. 7. unde magnum mirabile futurum dicit Zasius in l. finita 75. §. cum autem 18. num. 1. vers. 3. de damn. infect. si effectus discordaret à sua causa.

II.

Effectus non debet excedere virtutem suæ causæ, arg. §. 4. ibi: quod ex re nostra insti per quas personas cuiq. acquiritur vid. Otton. in Log. 58. reg. 1. impossibile enim est effectum præstantiorem esse sua causa. Bald. in l. 4. de just. & jur. cap. 1. quib. mod. feud. amitt. Everhard. in loc. Top. loc. à minore in fin. Wefenb. 1. conf. 2. num. 30. & conf. 39. num. 6 & conf. 44. n. 45. cum quod judicatur de causa, idem judicari debeat de effectu d. l. 4. ubi Dd. de just. & jure. Et nullum agens agit ultra sphaeram activitatis suæ: neque discipulus est supra magistrum suum. Ministerium Tripolitanum Regiomonti in not. ad Epistol. Drejeri pag. 47.

III.

Effectus efficacia testatur de potentia suæ causæ; ratio, quia exitus acta probat. vid. infra cap. Exitus, Eventus. Hinc si vulneratus mox decedat, absque intervallo longiore præsumitur ex vulnere decessisse. l. 16. §. eventus 8. ff. de panis.

Limita hoc procedere, nisi effectus procedat à causis remotis; tunc enim effectus non tribuitur illi principio remoto, sed causis propinquiorebus. l. 15. §. 1. ff. ad l. Aquil. Valentin. Forster. lib. 2. observat. 13. unde dicitur in l. 1. in fin. quod quisque juris. Quid officit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum.

IV.

Effectus non sequitur dispositionem, nisi post conditionem adimpletam. Afflicti. §. si quis per 30. annos. in 3. notab. num. 7. si de fruct. defunct. Wefenb. 1. conf. 16. num. 9. quia deficiente conditione deficit & actus. Paris. conf. 31. num. 17. v. l. 4. l. Titio centum 71. §. ante nuptias 3. l. quibus diebus 40. l. in testamento 31. de condit. & demonstr. l. 1. necessario 8. de peric. & comm. rei vend.

V.

Effectus sine restringitur & ampliatur. Socin. conf. 65. num. 7. & num. 21. vol. 2. & declaratur qualis res sit Tiracvell. de retract. proxim. §. 1. gl. 7. num. 44. Wefenb. 1. conf. 12. n. 69. & conf. 16. n. 5.

VI.

Effectum nullum in parie, quod nullum est. vid. infr. cap. Nullum. A quo remouetur nomen, remouetur & effectus. l. à nullo 4. ubi Bart. & Odofred. C. de fer. l. diurnos 2. ubi Gloss. C. de frum. Alex. lib. 11. tit. 27. l. fin. ubi Bald. & Salic. C. de inoff. testam. Everhard. in loc. ab Etymologia. in princ. Wefenb. 1. conf. 16. n. 12.

VII.

Cessante causa cessat Effectus, c. cum cessante 60. de appellat. l. generali lege. C. de SS. Eccles. l. 1. in fin. ff. de donat. quod procedere ait, quando causa cessat ante effectum consummatum, secus si effectus jam consummatus est. Quo casu causa cessante effectus remanebit, ait Gail 2. observ. 85. num. 3. vide supr. cap. Causa, Axiom. 12.

VIII.

EFFECTUS regulatur à causa, quæ potius attenditur, quàm factum, ut per Becc. conf. 94. num. 17. ubi quod is, qui rapit mulierem libidinis causa, non dicitur committere furtum, quia non fecit animo furandi, & factum à causa regulatur. Socinus jun. conf. 105. num. 5. & 6. lib. 2. ubi quod sententia, quæ adjudicat jus præsentandi ad beneficium, necessariò adjudicat jus patronatus, quia præsentatio est effectus, & fructus juris patronatus, ideo non separantur, Castrenf. conf. 83. Præfens casus. num. 5. vers. nam statutum. lib. 2. ubi dicit, quod statutum excludens dotatum à successione, intelligit à successione dotantis, ut effectus suæ causæ commensuretur; ergo dos, quæ est effectus exclusionis, causam supponit, à qua

à qua regulatur, & à successione dantis dotem, Cephal. *consil.* 181. num. 3. ubi agens de colonopartiaro, qui fecit expensas gratia fructuum quarendorum, quia illos non repetit, ex quo fiunt gratia fructuum colligendorum: si igitur habet partem suam fructuum, expensæ, quæ sunt effectus fructuum, regulantur à sua causa, *sal. in l. re conjuncti. num. 108. ff. de legat. 3.* ubi quod causa non potest esse sine effectū, ne inducatur frustratorie, Corn. in *l. admonendi. num. 4. de jurejur.* Cravett. *consil.* 201. n. 25.

IX.

EFFECTUS durat durante causa, *l. semper §. negotiatores 3. ff. de jure immum.* Tiraquell. in *tract. cessante causa p. 1. num. 17.* Surdus *consil.* 302. num. 5.

X.

EFFECTUS principaliter semper attenditur, & in omnibus consideratur, *l. cum servus 104. ff. de verbor. obligat. l. 1. C. de aliment. pup. prest.* Oldrad. *consil.* 150. num. 5. Cardinalis Tufchus *d. tom. 3. lit. E. conclus. 48.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancellar. gloss. 45. §. 3. num. 5. & gloss. 55. num. 11. cum seqq.* Menoch. *consil.* 708. num. 15. Surdus *consil.* 380. num. 34. Joan. Maria Novar. *quest. forens. lib. 1. quest. 9. num. 14.* Octav. Glorit. *respons. 1. p. 1. num. 118.* ubi quod effectus rei spectandus est; ille vero contingens præter intentionem agentis non consideratur, *l. qui foreas 28. l. si putator 31. ff. ad Leg. Aquil. l. 2. in fin. ff. de condit. & demonstr.* Unde dici solet: *Quicquid agunt homines, intentio judicat omnes. l. 1. ubi gloss. & Doctores ff. ad Legem Cornelianam de sicar.*

XI.

EFFECTUS attenditur magis quam verba, *cap. in tantum 36. de simon.* Aymon. *consil.* 59. n. 1. *vers. nec attenditur, & consil. 214. in princip.* Federicus de Senis *consil.* 198. *Casus talis est. vers. item gloss.* Romanus *consil.* 509. in *princip.* Alexander *consil.* 107. *Perspectis verbis, lib. 3.* Hieronymus Gabr. *consil.* 69. in *princip. lib. 1.* Socius *sen. consil.* 56. num. 6. *volum. 1.* Surdus *consil.* 3. num. 26. *cum seqq.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancellar. gloss. 55. post num. 12. vers. & ideo, in ult. impress.* Mar. Antoninus *vari-ar. resolut. lib. 1. resolut. num. 7.* Cardinalis Tufchus *lit. E. conclus. 50. per totam.* ubi num. 8. *post Rip. in l. 2. in princip. num. 37. ff. si certum petatur.* restringit, ut non procedat, quando effectus est dubius, & verba sunt clara, quia tunc attenduntur verba, & *concl. 56.* firmat effectum magis at-

tendi quam naturam rei, Octav. Glorit. *respons. 1. p. 2. num. 181.*

XII.

EFFECTUS attenditur, non modus, *l. 3. ubi Bald. C. de instit. & substit. [idem. in l. conventicula. num. 3. arg. ab equipoll. Cod. de Episc. & Cleric. per l. 104. ff. de verbor. oblig. Cardin. Tufch. d. tom. 3. lit. E. conclus. 51. per totam, ubi num. 2. subdit, quod in tantum attenditur effectus, ut valeat actus celebratus tempore prohibito, si effectus confertur in tempus permissum, & citat Oldrad. consilio 257. num. 4. vers. Effectus. Federicus de Senis consilio 244. vers. 2. Quia.]*

XIII.

EFFECTUS diversi non debent oriri ex una re, eademque causa, *l. meminerint 6. C. unde vi. l. quod Labeo 3. ubi Bartol. ff. de compensat. l. qui hominem 34. §. fin. ff. de solut. l. cum qui ades 23. ff. de usufrucap. Tiraquell. in l. si unquam. verb. donatione largitus. num. 284. vers. tertia ratio. Cardinalis Tufchus d. tom. 3. lit. E. conclus. 54. num. 1. [Sicut nec inducta ad unum effectum possunt contrarium operari, *l. legata inutiliter 14. de aliment. legat. Gilmann. 4. 1. vot. 1. n. 104. pag. 65.*]*

Diversis tamen respectibus una & eadem causa diversos, vel etiam contrarios operatur effectus, *l. si finita 15. §. Julianus 16. ff. de damno infecto. Oldrad. consil. 263. num. 6. vers. neque novum.* ubi quod probatio eadem potest quoad unum effectum esse sufficiens, quoad alium secus. Tiraquell. *de nobilit. cap. 28. num. 11. cum seqq.* ubi quod potest quis esse superior, & inferior alio, diversis respectibus, & *de retractu lign. §. 1. gloss. 18. num. 23. & 24.* ubi quod contraria cumulantur in eadem persona diversis respectibus; & num. 71. & *seq.* subdit, quod unum verbum secundum diversos effectus habet diversas significationes.

XIV.

EFFECTUM contrarium operari non debent ad unum effectum inducta, *l. legata inutiliter 19. ff. de leg. 1. l. legata inutiliter 14. ff. de adm. legat. Fufar. de subst. q. 245. num. 93. in pr.*

CAP. V. De Electione.

Axioma I.

Eligere se ipsum nemo potest. *l. 22. §. 7. & ibi Bart. ff. mandar. Costal. in l. 8. ff. de offic. praefect. cap. cum in jure petitus 33. & ibi gloss. de Elect. cap. Cumana 50. ubi gloss. verb. ad majorem. eodem tit.*

T 3

tit. cap. per nostras 26. de iure patron. cap. fin. de instit. Mar. Anton. lib. var. i. resolut. 51. num. 1. Put. decis. 253. num. 2. p. 3. Lamb. de iure patron. lib. 2. part. 1. quæst. 5. prine. art. 5. num. 1. Johan. Mar. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. §. 11. num. 23. p. 527. Azeved. ad Cur. Pisan. lib. 2. cap. 11. num. 7. Cardinalis Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 72. Cened. ad decret. collect. 99. n. 3.

Amplia in præsentatione per textum in c. per nostras 26. de iur. patr. Campan. in div. iur. Can. rubr. 11. cap. 13. n. 398.

Limita, quando electio fit à pluribus, tunc enim potest unus se ipsum eligere cum aliis Mar. Ant. de resol. 51. n. 5. v. not. Domini parentis ad Dan. Otton. de iure publ. cap. 10. pag. 187.

II.

Eligenti imputatur, si malum elegit. Socinus in l. filiusfam. num. 1. de verb. signif. Eligens enim male scienter dicitur decipere semetipsum, l. ea que 43. §. 1. ff. de contrab. empt. add. text. 2. feud. 16. in fin. Unde de se queri debet, non autem de alio, quasi ab illo laesus seu deceptus sit, cum scienti dolus non inferatur, l. nemo videtur 145. ff. de Reg. Jur. Lud. Rom. 1. conf. 475. n. 3. Sic mala electio ipsi, apud quem deposita est pecunia, semper nocet, l. 1. §. hac actio 1. ff. si mens. fals. mod. l. cum mandato 23. ff. de min. quasi mala electio sit in culpa. can. de cetero 109. caus. 1. q. 1. gl. in l. non ob eam rem. ff. pro soc. Concennat. quæst. iur. sing. lib. 4. quæst. 12. gloss. in §. præterea. Instit. quib. mod. re contr. oblig. quem admodum & in eligente malum socium. §. ult. Inst. de societ. Sic qui eligit minorem in procuratorem, etsi lædatur, restitui non potest, l. cum mandato 23. in fin. de minor. idem esse & in eligente imperitum advocatum. Glossa in l. utique de rei vindic. vel imperitum Medicum, Menoch. 1. arb. jud. 65. n. 11. vel Canonicum indignum, Bart. in l. si patronus. de confirm. tut. affirmant, vide & alia his similia apud Bart. l. si is cum quo, ff. ut in poss. legat. l. pen. ff. de iur. dot. l. 1. §. quæsitum. de sepam. l. Nam Servius 21. §. ult. de negot. gest. l. cum qui 10. §. ult. ff. commod. Jalon. in §. bonæ fidei. num. 45. Instit. de act. Cravett. conf. 97.

III.

Electus ab aliquo, præsumitur electus ab eo, qui eligenti potestatem tribuit. Mascard volum. 2. conclus. 593. num. 3. Honthem. 1. de art. Notar. cap. 21. n. 2.

IV.

Qui eliguntur ad officium publicum, debent esse idonei eo tempore, quo eliguntur. Bart. in l. impuberem. & Bald. ibid. ad leg. Corn. de fals. Mattheslan. & D. in §. per l. si pater tuus §. C. quando provocat. non est necess. & l. excusatur 2. in princ. ff. de excusat. tut. cap. si eo tempore 9. de rescript. in 6. Honthem. 1. de art. Notar. cap. 18. n. 7. Unde qui tempore electionis fuit idoneus elector, amplius non tenetur, l. 1. C. de peric. nomin. lib. 11. Si igitur depositarius idoneum nominaverit, licet postea facultatibus sit lapsus, liberatus est Bart. in l. cum fundum. §. servum. eol. fin. ibi: tertio. & l. cum qui §. sed commodat,

de usu & habit. §. l. plenum 12. §. convitii 4. ff. eod. Jacob. Concennat. quæst. iur. sing. lib. 4. quæst. quæst. 12. Roman. conf. 338. Jalon. in l. age. num. 3. C. de transact. Angel. in l. C. si rector provinc. l. sed addes 19. ff. locat.

V.

Electio ab initio nulla per consensum vel rati habitationem supervenientem confirmari non potest. cap. auditus 9. de Elect. Johan. Andreas in quæst. Mercur. tit. de Reg. Jur. quæst. 75. n. 6. & quæst. 45. n. 5. quia in electionibus spectandum, initium. d. cap. auditus. & c. dudum 54. de Elect. Joh. Andr. d. loc. num. 10. cap. fin. de renunc. vid. & cap. inter dilectos. de fide instrum. in fin. l. non dubium 5. Cod. de LL. l. ex pupillari 44. ff. de vulg. subst. ubi per accessorium aliis validum, non confirmari principale non validum luculenter elucet.

VI.

Electio absoluta non recipit conditionem, Bart. Brixienf. in quæst. dominical. quæst. 2. num. 2. per cap. ei 32. quæst. ult. l. per f. 4. C. de donat. quæ sub mod. Electio enim unius aliorum est reprobatio, l. cum ita legatum 63. §. 1. ff. de condit. & demonstr. Surdus conf. 428. n. 8. & reprobatio unius ex duobus propositis videtur includere approbationem alterius, cap. nonne 5. de presump. Surdus decis. 195. num. 3. Unde qui semel elegit, non habet licentiam altero electo transire ad alterum text. l. 13. in fin. de leg. 1. facit l. Cuius bonis. §. ibi. si ut integra re potestas ipsorum est, utrum velint eligendi; ita cum alterum elegerint, altero abstinere debent, de Cunct. furt. §. & al. conf. G. Antonius disput. feudal. 12. th. 6. D. nec in electione facta amplius poenitere licet, l. 4. §. el. ganser. de L. commissur. ubi vid. Wesserb. in parat. in fin. cum via, quam quis semel elegit, & facto suo comprobavit, displicere amplius non debeat, cap. quod semel de Reg. Jur. in 6. cap. ut quis duas. de Elect. atque hoc quidem, ita se habet, si semel tantum via aliqua placuerit, l. in diem 9. ff. de aq. pluv. arc. Regn. Sixtin. 2. consil. Marp. 8. n. 14. vid. infr. l. b. ult. cap. Via. Hinc qui unam certam agendi viam elegit, cæteris renunciavit & sese ad electam restrictisse intelligitur, per text. in l. quod in heredem 9. §. eligere 1. ff. de tribut. act. l. ult. §. 2. C. de furt. cap. ut quis duas. de Elect. in 6. & utrobique. Dd. fac. & text. in cap. Abbate sanæ de sent. & re judic. in 6. ubi agens ex una causa si succumbat ac in ea intentionem non probat, nec ad aliam admittetur. vid. l. habebat 13. ff. de instit. action. Herman. Vult. 3. conf. 15. num. 17. & conf. 20. num. 15. d. volum. cum actiones electione tollantur. Quod procedit, si scilicet ex una causa, vel pluribus causis contrariis tales actiones descendunt. l. 9. §. eligere 1. ff. de tribut. act. secus enim est, si ex diversis causis & non contrariis actiones veniant, hoc enim casu electione non tolli, sed unam post aliam recte intentari, per l. i. rem 18. §. veteris 3. ff. de pecun. constitut. probat. Costal. ad l. 9. ff. prædict. rit. puta, si ex uno facto plura nascuntur delicta, vel ex diversis etiam factis actiones plures. l. 1. §. 2. 3. 4. de public. l. 76. §. 1. de furt. add. C. A. de priv. del. thes. 11. n. 2.

VII.

VII.

Electio non est nisi inter duos vel plures. Bald. in l. 1. num. 13. cum seq. de furt. Vultej. 3. consil. Marp. 35. num. 64. Cujac. in Com. C. In quib. cas. tut. vel cunat. hab. p. 573. G. ubi ait: non esse electionem nisi nominentur plures, quemadmodum nec mediatio, uti Apostolus Paulus inquit ad Galat. 3.

VIII.

Elegisse agens censetur viam, per quam actus sustinetur. l. 3. ff. de testam. milit. §. idemque juris 2. Instit. qui ex quib. caus. Bertrand. consil. 264. in pr. vol. 2. Paris. consil. 72. n. 93. vol. 2. Cravett. consil. 92. n. 5. vol. 1. Wefenb. consil. 38. n. 63. Vult. 3. consil. Marp. 35. n. 74.

IX.

Electus ad officium vel dignitatem, non prius suscipere administrationem debet, quam ut consentiat electioni, eamque confirmari petat, & confirmationem obtineat. cap. cupientes. cap. quam sit. & cap. si electio. de Elect. in 6. Menoch. 2. arb. jud. cas. 477. n. 1. ubi vid.

X.

Electio debitoris est, quando certitudo est habenda per viam electionis l. comprehensum 60. ff. de contr. empt. Dd. ad §. 22. Instit. de legat. Arn. Reiger. in suo thesaur. super hac voce. Wefenb. in parat. de opt. vel Elect. legat. num. 1. in fin. Sic non tantum in contractibus regulariter electio datur debitori, l. plerunque 10. in fin. de jur. dot. l. lege 34. §. 6. de jurejur. l. 5. §. 1. ff. de posite. l. 34. §. 1. ff. de contr. empt. 7. §. 5. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. 6. §. 1. de jur. patron. verum etiam in divisione bonorum, decisio l. 2. C. de rescind. vendit. quoad electionem, ut ea competat convento, locum habet adeo, ut liberum ei sit, vel consentire rescissioni divisionis, ut alia fiat, vel supplere, quod justo pretio deest. Gilman. 4. 1. vot. 4. n. 24.

Aliud tamen in ultimis voluntatibus obtinet, §. si generaliter 22. Instit. de Legat. Cum enim legatario data fuerit in rem actio, opus fuit, ut & concederetur electio ejus rei, in quam actionem dirigeret. l. 2. de opt. vel Elect. leg. Wefenb. in parat. de opt. l. n. 1.

Fallit quoque hac regula in casu, ubi actor plura habet remedia; quotiens enim duplici jure munitus est, facultatem habet alterutram eligendi. l. 1. §. si proponatur 5. ff. si quis omitt. caus. l. 19. §. ult. ff. de jur. dot. Anton. Peregrin. de fideicommiss. art. 8. num. 45. Menoch. lib. 4. prae-sumpt. 63. n. 6. Et generaliter in actionibus electio est agentis, l. quod 9. §. 1. ff. de tribut. act. §. ceteram, §. vers. sed erit sultissimus. Instit. quod cameo qui. quotiens enim multa remedia in jure introducuntur alternativè, tunc optio eligendi alterum non judici, sed parti permittitur etiam. eo casu, quo verba non partem sed judicem concernunt. Panormitan. in cap. prout nobis. 4. n. 19. & 22. per illum text. de dol. & contum. Gail. lib. 1. observat. 60. num. 3.

Limita 1. si alterutrum sit adjectum in favorem creditoris. Carpzov. 1. respons. 52. num. 10. (2.) Fallit in alternativis, quod verum est in omni alternativa in solutionem, arg. l. 2. & 3. de

Leg. commiss. Mollet. 1. semestr. 27. in fin. Rei enim hoc in casu est electio, quid solvat ante litis contestationem. l. 2. 3. de eo quod certo loco. post non item, quia cogitur solvere secundum naturam & formulam actionis intentatae. Wefenb. in comm. Cod. de commod. sub rubr. de act. commod. contraria. num. 8. (3.) In judiciis l. heres 19. §. ult. de judiciis. Adde & eas limitationes, quas recenset Hartm. Pilt. 3. quest. 4. per tot. ubi vid.

XI.

Electiois causa celeritatem desiderat, nec re-conventionem expectat. But. in cap. Ex literis de mut. petis. add. ibi Socin. col. 26. vers. sexto fallit. Menoch. 2. arbit. jud. cas. 184. n. 5.

XII.

Eligendi jus cum persona extinguitur, nec in heredem transit. l. qui heredi 44. in fin. de cond. & demonstr. ratio, quia in facto persone fundatur, vid. Wefenb. in Par. ff. de opt. vel elect. legat. num. ult. maxime si ex contractu sit debita, l. 76. ubi Donell. n. 6. §. 1. l. ult. pr. de 1. O.

Limitationis loco notari potest, secus esse in legato optionis, ubi jure singulari & benigno contrarium servatur, §. 23. Instit. de legat. Vid. Treutler. 2. disp. 13. thes. 5. lit. a.

XIII.

Electio propriè est inter aequalia similiaq; vid. Anton. tit. 11. de monit. praescript. conclus. 69.

XIV.

Electus dicitur non ab eligente, sed à mandante eligi, l. unum ex familia. §. si de Falcidia de legat. 3. Dec. consil. 251. col. 2. consil. 287. n. 2. Cravett. consil. 122. num. 3. Menoch. 2. arb. jud. cas. 200. n. 9.

CAP. VI. Electores Imperii.

Electores Imperii æquiparantur Praefectis praetorio atque sic Regibus. Anton. Surgenf. in Neapol. illustr. cap. 24. Bernhard. Muscatel. pag. 7. gloss. in verb. sent. n. 6. prax. civil. Peregrin. Jan-nin. l. 1. n. 723. de citatione reali. Joh. Phil. Monspel. consil. 50. num. 33. Ruland. cap. 4. num. 18. lib. 5. p. 2. de Commiss. imò ipsi Imperatori, Curt. rr. feud. p. 2. q. 2. Ex quo tamen nec quicquam decedit Majestati supremæ, quando his Septemviri Majestatis particularibus beati salvâ superioritate suæ præmæ Majestatis ohne Ihrer Majestät Eintrag oder Schmälerung sed velut radii à sole, cui ne minimum quid lucis inde subtrahitur, etiam si Lunæ lumen conferat, etiam si radios undiq; diffundat, ac totum illustret terræ corpus, lumen accipiunt: unde sicut primæ lucis integritas memorari Numinis detrimenta sentit nulla; ita tanto magis imperiale attollitur sceptrum, quanto tribunal ipsius, ut Regis Regum, digniores in circuitu circumspicit Parastatas & sacris addictos & sacris solutos, veluti dudum Justinianus Imperator dixit in Nov. 15. in princ. §. Nos igitur. Vid. Mindan. consil. Regn. verb. Comitatus. n. 48. Gregor. in hist. Rom. p. 191. lib. 2. Lup. lib. 1. de Magistrat. Franc. Tilium de Reb. Gallicis lib. 2. Natt. consil. 637. num. 35. Scip. Ammirat. 2. discept. 8. Arum. de jurisdict. quest. 1. quorum constitutionem ab

Ottone II. institutam communis Dd. calculus comprobatur. Abbas Spanheim, in Chron. & Abb. Stadenf. Johan. Bapt. Egnat. in vita Ottonis III. Huld. Mutt. lib. 14. Chron. Germ. Blond. lib. 3. dec. 2. Jacob. Bergam. in suppl. ad ipsum Blond. Platina in vita Gregorii V. Johan. Wolff. cent. 8. rer. memorab. Jacob. Wimpheling. cap. 10. epit. rer. Germ. Boeckel. de publ. jud. disquis. IV. p. 35.

CAP. VII. Eleemosyna.

Axioma I.

Eleemosyna de re aliena facienda non est, cap. sicut dignum. §. eos. de homicid. cap. eam te. de jurejur. cap. 2. ubi lat. gloss. & cap. eleemosynam 14. quest. 5. Menoch. 2. arb. jud. cas. 182. n. 44. sed de suo & superfluo. Qui enim vult Eleemosynam ordinatè dare, incipiat à seipso, cap. qui vult. dist. 3. de penit. juncta gloss. in verb. si ipso. & gloss. in cap. si non licet. in verb. semetipso 23. qu. 5. per l. si servandum 14. ff. de prescript. verb. l. si quis sumo 49. ff. ad Leg. Aquil. gloss. in cap. petitio. in verb. specialibus de jurejur. Arnul. de Majest. cap. 1. n. 13. lib. 1.

II.

Eleemosynæ & sacrificium non placent Deo, quæ offeruntur ex scelere, cap. scriptum 14. p. 5. Honthem. 2. de art. Notar. c. 41. n. 10.

Eloquentia v. Infr. Facundia.

CAP. VIII. De Elusione.

Qualibet conventio ita debet interpretari, ne in unius vel alterius contrahentis potestate sit eam reddere elusoria, l. 83. §. 1. de verb. oblig. quod non modò in conventionibus procedit, sed vel maxime locum obtinet in sententiis, decretis, Edictis, Imperio pratoris, cujus auctoritati interest, ne fiant elusoria. l. 75. de judic. t. ult. §. ubi autem. Cod. de bon. qualib. l. fin. ff. Ne quid in loc. publ.

CAP. IX. De Emancipatione.

Axioma I.

Emancipatio est honor, §. hoc quoque 2. Instit. per quas personas cuique acquiritur, ibi: quod & honoris & beneficium. l. n. in princ. ff. si quis à parent. manumiss. fuer. l. 7. ff. ut legat nom. Harprecht. in comment. ad Instit. d. §. hoc quoque num. 2.

II.

Emancipati liberi non sunt sui heredes. l. 7. de capit. minut. §. Emancipatos 3. Instit. de Exhered. liberor. Emancipatus enim nomen filii in emancipatione amittit. l. 6. de senator. & per talem capitis diminutionem definit agnatus esse, cum cognatus remaneat. §. Emancipati 9. Instit. de hered. qua ab intest. deser. §. fin. ff. de legit. agnat. tut. l. sed cum patrono 6. §. 1. ff. de bon. poss. atque

pro extraneo habetur. l. unic. §. extraneus. C. de rei uxor. a. 7. quæ procedunt de jure civili, non. verò de jure pratorio, vigore enim hujus connumerantur suis heredibus. d. l. 6. §. 1. ff. de bonor. poss. Vid. Bocer. in comm. ad Instit. de hered. Instit. & exhered. n. 12. p. 324. Unde etiam in statuto favorabili eum dici posse agnatum, licet propriè non sit, asserit Valsq. lib. 2. contr. jur. c. 39. n. 10.

III.

Quoties agitur de relinquenda seu deferenda hereditate, toties inter suos & emancipatos nulla est differentia, quia juxta Novell. 115. cap. 3. tam sui quam emancipati heredes instituendi aut exheredandi, sicut & æqualiter ab intestato succedunt.

IV.

Quoties agitur de acquirenda & transmittenda hereditate, toties adhuc inter suos & emancipatos est differentia.

Ratio: quia sui ipso jure heredes sunt, & hinc etiam hereditatem non aditam ad quosvis heredes transmittunt. §. 2. Instit. de hered. qualis & differ. Emancipati verò aditione opus habent & sic antea hereditatem non transmittunt. l. 8. C. de suis & emancip.

Limita: nisi emancipatus intra tempora deliberationis decesserit, ubi quoque ad quemvis heredem jus suum transmittit. Carpz. P. 3. cap. 14. de f. 23. n. 5. seqq.

V.

Emancipatio non contentiose, sed voluntarie est jurisdictionis. l. 2. ff. de offic. presid. Bocer. in comm. ad Instit. quib. mod. jus patr. pot. tollitur. §. 5. & 6. n. 12. Hinc est, quod emancipare liberos suos nemo cogi possit. §. ult. Instit. quibus modis jus patr. potest. solv. l. non potest. 31. ff. de adopt. adeo ut ne Principis quidem rescripto effici possit, ut pater invitatus de sua potestate filium dimittat. l. 4. C. de Emancip.

Limita 1. nisi pater filium durius tractet. l. ultim. ff. si à parent. quis manum.

2. Si pater leno filias velit prostituere. l. si lenones. 12. Cod. de Episcop. op. a. d.

3. Si pater legatum sibi relictum eà conditione, ut filium emancipet, acceperit. l. si cui legat. 91. ff. de cond. & dem.

4. Si quis à prædone adoptatus minor petat se restitui in integrum, l. 3. §. si quis. 6. ff. de minor.

5. Si impubes arrogatus postea pubes factus respondeat arrogationem sibi esse inutilem. l. nonnunquam 32. ubi gloss. & l. seq. ff. de adopt. vide & l. ult. C. de spectacul. lib. 11. Giphani. ad d. §. 6. Instit. quibus modis jus patr. pot. solv.

Addit 6. Schneidew. ad d. §. 6. num. 7. ut etiam pater possit compelli ad filium emancipandum, propter istas causas, ex quibus ei licet partem exheredare, cum correlativorum sit eadem natura, l. fin. C. de indict. viduit. vid. addit. Hubert. de Bono curs. in tract. de Except. rubr. quib. mod. suo nom. agentes. in verb. emancipare.

De Emendatione Textuum vid. sup. Correctio.

CAP. X.
Emergere.

EMERGENS novum novo indiget auxilio, & in rebus novis novum est remedium & consilium suggerendum, [l. 10. §. 1. ff. qui satidar. cog. l. non est. 12. ff. de transact. l. ille à quo 13. §. 4. ad Trebell. l. 1. in fin. ff. quod de pecul. act. annal. l. 1. in princ. ff. de ventre inspiciend. l. de etate 11. §. ex causa. 8. ff. de interrog. action. l. si jure 18. ff. de legat. 3. l. mater decedens 19. ff. de inoff. testam. l. oratione 7. ff. de feriis. cap. fin. de in integr. restit. minor. [Vid. Welsenb. 5. conf. 235. num. 31.] Petrus de Anchar. conf. 84. Domina Azolina. n. 5. Roman. in l. si verò. §. de viro. n. 83. ff. solut. marit. Rolandus à Valle conf. 2. num. 159. cum seqq. lib. 2. Cravett. conf. 264. n. 5. & 6. ubi ponit plura exempla, Thomas de Thomasset. in florib. reg. 248. ubi intelligit, quando accidentaliter & inopinato aliquid novum emergit, Surdus conf. 418. num. 9. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 3. lit. E. conclus. 145. per totam. & lit. D. conclus. 502. num. 36. Anton. Monach. Lucens. decis. 21. num. 32. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 4. num. 97. Octav. Glorit. resp. 1. part. 3. num. 221. Nova enim res novum consilium capit, Ancharan. consil. 204. Punctum unius. num. 12. & novis morbis nova convenit antidota preparari, cap. ceterum. de juramento calumnie. Testaur. Ped. m. decis. 239. num. 11. cum seqq.

Amplia axioma in constitutionibus, quæ tendunt ad noxam; nam ex superveniente causa ab eis recedere licet, Cravett. d. consil. 264. num. 5. Anchar. d. conf. 84. n. 4. Rolandus à Valle d. conf. 1. n. 159. lib. 2. & in pactis Anchar. d. n. 4. & in omni promissione, etiam de non offendendo, Cravett. d. conf. 264. num. 4. & 6. ubi etiam in locatione, in legibus & statutis, item & in testamentis. Anchar. d. conf. 84. n. 3. & 4. Roland. à Valle d. conf. 1. n. 159. Cravett. d. conf. 264. n. 5. qui idem dicunt in juramento.

Amplia secundò in privilegio, ut per Anchar. d. conf. 84. n. 4. & 5. Cravett. d. conf. 264. num. 5. Rolandus à Valle d. conf. 1. num. 161. & seqq. nam si tendit ad iniqum, vel incipit esse damnosum, non est observandum, Rolandus à Valle d. conf. 1. num. 158. & 160. lib. 2. Menoch. conf. 350. num. 27. Bardel. conf. 22. num. 10. Cæf. Barz. decis. 118. num. 8. Octav. Glorit. resp. 1. p. 3. num. 191.

Amplia tertio in materia probationum. Nam licet post publicatas attestaciones & didicita testificata non admittatur nova probatio, tamen super emergenti de novo bene admittitur. Clem. 2. de testibus. Signorol. conf. 23. num. 6. & 7. Mascard. de probation. concl. 118. Joan. Garc. de nobilit. gloss. 46. num. 6. Cardin. Tusch. d. conclus. 145. num. 20. Stephan. Gratian. disceptat. forens. c. 158. Bernhard. Grav. ad pract. Camera Imper. lib. 1. conclus. 128. Mendez. à Castro in praxi Lusit. lib. 1. cap. 19. num. 12. Amat. Roderic. in pract. cap. 8. num. 7.

Amplia quarto in materia recusationis; nam licet exceptio suspicionis allegari non possit post litem contestatam, l. apertissimi 16. C. de judic. cap. pastoralis. de except. tamen ex causa de novo emergenti bene potest, secundum Mascardum de probat. conclus. 952. n. 35. Bernhard. Muscatel. in praxi aurea civili Neapolit. p. 2. gloss. competens. num. 55. Amat. Roder. in pract. cap. 10. num. 70. Stephan. Gratian. disceptat. forens. cap. 100. num. 32. ubi ampliat etiam post conclusum in causa, dummodo causa recusationis habuerit ortum post conclusionem, & num. 31. subdit, quod super hoc deferendum est iuramentum ab ipso recutato.

CAP. XI.
De Emphyteusi conf. tit.
Locatio.

Axioma I.

Quæcunque dispositio ad conservationem fundi ejusque majorem utilitatem spectat, ea licita est emphyteuta.

Ratio: quia finis emphyteuseos constituta est melioratio, & acquirit sibi emphyteuta utile dominium l. 1. §. 1. ff. si ager velletig.

Exempl. Poterit igitur Emphyteuta servitutum fundo acquirere, faciem fundi etiam in melius mutare, Welsenb. ad ff. Tit. si ager velletig. §. 32. non verò potest arbores fructiferas excindere, neque domum destruere ut faciat aream. Bald. in l. 1. in fin. C. de Jue. emphyt.

II.

Quæcunque incommoda rei accidunt tantum, illam verò non omnino destruunt, illa emphyteutam à Canone solvendo non liberant l. 1. C. de Jure Emphyteut. Quamdiu enim res adhuc existit, tamdiu remanet dominium directum, in cuius recognitionem Canon solvitur.

Exempl. hinc domo combusta canon propter aream ab emphyteuta præstandus. arg. d. l. 1. neque sterilitas liberabit emphyteutam à Canone. Carpz. P. 3. C. 38. def. 19. neque inundationes, chafmata, hostiumque incursiones. Gail. L. 2. obs. 23. n. 23.

Limit.

Limit. nisi emphyteuta ob talia incommoda malit rem derelinquere. Zael. ad ff. Tit. Locat. num. 4.

III.

De bonis emphyteuticis venditis debetur domino laudemium, id est quingagesima pars pretii, *pro cent. l. fin. C. de jur. emphyt.* moribus nostris est decima vel vicesima, dafi der zehende oder zwanzigste Gilden zur Lehn-Wahr gegeben werde. Schneidew. in §. 3. Instit. de locat. conduci. n. 12. Ob moram vero in solvendo laudemio emphyteuta non cadit jure suo. Befold, *thes. pract. verb. Hand-Lehn.*

IV.

Emphyteuta dominus ob caducitatem non propria sed judicis autoritate expellere debet. Clarus. §. Emphyteusis quæst. 11. Mynsing. Cent. 3. obs. 65.

CAP. XII.

Emtio vid. Venditio.

Axioma I.

Emtio venditio contractus est synallagmaticus. §. 1. Instit. de Auctor. tut. l. naturalis. §. 5. §. 1. ff. de præscript. verb. eamque ob causam mutuam requirit obligationem, d. §. 1. vers. ex quibus mutua. l. Labeo 59. ff. de verb. signif. adeo ut non consistat altera parte non obligata, nec sese obligante. l. quid tamen 21 §. pen. ff. de recept. arbitr. gloss. eamque secuti Dd. in l. Julianus. §. si quis à pupillo. ff. de act. emt. Vultej. 2. conf. Marp. 24. num. 25.

II.

Emendi & vendendi Facultas est juris naturalis. Crav. conf. 6. n. 121. vol. 1. Menoch. de præsumpt. 3. præf. 130. in fin. Fabian. de Monte in tract. de emt. & vendit. quæst. 1. pr. num. 4. Nicol. Mozz. dist. tract. cap. 1. n. 22. ideoque rem suam nemo cogi potest ut vendat. l. invitum 11. C. de contrab. empt. l. invitum 11. C. de locat. l. non emere 16. C. de jur. delib. l. quamvis 8. de pignor. l. nemo exterius 9. C. de judicis. imò liberrimum, cuique est rem suam vendere cuicumque volet. l. 1. C. comm. divid. & ibi Bald. Afflic. in rubr. conslit. Frider. de jur. protimis. num. 8. Marcus Mantua in l. dudum. n. 4. de contr. empt.

III.

Emptio absque pretio intercedente est nulla. §. 1. & ibi Dd. Instit. de empt. vend. Goedd. 1. conf. Marp. 26. n. 341. an emptio requirat scripturam, vid. Scriptura.

IV.

Emptio venditio ejus rei, cujus non est æstimatio, habetur pro nulla §. fin. Instit. de contract. empt. Goedd. d. conf. 26. n. 341.

V.

Emptionis venditionis verbum omnem contractum, per quem deducitur rei alienatio, comprehendit. l. statu liberi 29. §. 1. ff. de stat. liber. Caballin. de Evid. §. 1. n. 4. Carpz. part. 1. jurispr. forens. conslit. 3. defin. 25. n. 3.

VI.

Emptionis venditionis contractus dicitur for-

tior cæteris, ideoque cæteros contractus necare, arg. l. si te solum 27. l. si ita scriptum 67. ff. de hered. instit. l. emptorem 9. C. de locat. Dec. cens. 278. col. 2. in princ. vers. sed breviter. Vultej. 3. conf. Marp. 17. n. 117.

VII.

Emptionis venditionis contractus in dubio potius quam quivis alius præsumendus est. Ripa in l. 2. in princ. n. 31. ff. de reb. cred. per text. in l. apud Celsum 1. §. si cum legitime 28. ff. de dol. except. l. fin. C. de præd. Curial. lib. 10. Rom. conf. 86. colum. 2. Socinus conf. 156. col. fin. vol. 1. Vult. dist. conf. n. 93. Sic in specie in dubio potius emptionem quam locationem aut oppignorationem præsumi, maxime si pretium justum rei venditæ sit appositum. post gloss. in l. 1. §. 1. de superfic. affirmant Cæpoll. in tract. de simulat. contract. Jason. in l. 1. num. 23. C. de jur. Emphyteut. Panticshm. 1. quæst. 17. n. 11. quoniam si natura contractus aliud suaderet, in dubio emptio non præsumitur. l. rei commod. 8. cum si q. de commod. & l. non solet 39. ff. locat. Panticshm. 1. q. 6. n. 37.

VIII.

Emptio venditio patet latissime l. statu liberi 29. in fin. ff. de statu lib. l. sicut §. venditionis 11. ff. quibus mod. pign. solv. facit §. præterea Instit. quibus mod. jus patriæ pot. solv. princ. Instit. de testam. ordin. Vult. d. conf. 18. n. 94.

IX.

Quoties quis rem meam aliàs certo perituram à tertio emit, toties pretii repetitio locum habet: quia proprietarius hæc emtione non læditur, sed jus ipsius potius conservatur.

Exempl. ita ergo si à fure fugitivo aut sociis stipato res emta fuerit animo restituendi vero domino, pretium repetere licebit. Carpzov. P. 4. Conf. 39. def. 7.

X.

Quoties error in venditione intercedit circa substantialia, toties integer contractus est vitiosus. l. 9. pr. ff. de contr. emt.

Ratio: quia hic plane deficit consensus contrahentium, quippe qui nulli sui parte concurrat circa rem venditam. Hinc ob nimiam inæqualitatem materiæ & pretii merito hic contractus dicendus est nullus. Bachov. ad Treutl. Vol. 1. disp. 18. §. 7. lit. E.

Exempla vid. in leg. 9. §. 2. & l. 14. ff. eod.

Limita: ut aliud sit in stipulatione l. 22. ff. de V. O. In hæc enim utile est etiam corpus, in quod consensus incurrit, habere obligatum tale, quale est. idem in pignore. Zael. ad ff. h. l. n. 10.

XI.

Quoties error committitur circa qualitatem, accidentalem, toties valet contractus, pretium tamen minuitur.

Ratio: quia talis error non penitus excludit consensum, cum hic revera aliquid sit quod creditur vendi.

Ita e. g. si aurum quidem vendatur, sed deterius quam putabatur, contractus subsistit l. 10. ff. de emt. vendit. idem est, si corrupta vendatur pro virgine l. 11. §. 4. ff. eod. adde l. 14. in fin. ff. eod.

XII.

Emtor non praefertur conductori, quoties huic in re conductâ jus reale quaesitum.

Ratio: quia jus reale prius praefertur juri posteriori emtoris.

Ita e. g. Conductori sint res conductæ quæve oppignorata, hic emtore potior erit. Coler. P. 1. d. 8. n. 18. Carpz. P. 2. C. 37. d. 4. & 5. Sande lib. 3. decis. Fris. tit. 6. def. 1. & 7. idem in praxi obtinere putarem, in eo, qui ad decennium vel in perpetuum rem aliquam conduxit, quoniam & huic moribus jus in re quaesitum. vid. Brunnem. qv. 10. ad Welenb. de Locat. Cond.

Limit. nisi emtor prestare velit debitum, ob quod res locata erat oppignorata l. 6. §. 1. ff. qvib. mod. pign. solvat. Zol. ad ff. de locat. conduct. n. 43. Conf. Brunnem. ad l. 25. ff. eod. n. 5.

XIII.

Quodcumq; vitium incurrit in sensus, ad illud non tenetur venditor. l. 1. §. 6. ff. de edil. edit.

Ratio: quia sibi imputet emtor, quod non cautiùs fuerit mercatus. arg. l. incivilem 2. C. de furt. & accuratius rem inspexerit, cum in rebus visibilibus nullâ demonstratione aut admonitione opus sit. Carpz. P. 2. C. 34. def. 16. Mev. P. 4. dec. 49.

Exempl. ita ergo venditor non tenetur, si equus coecus vel cicatricem evidentem habens fuerit venditus l. 14. fin. ff. eod. sicut nec si porcus grandinosus venditus, Carpzov. d. def. 16. modo emtor hujus rei peritiam habuerit, vel lanio fuerit. Brunnem. ad d. l. 14. in fin. ff. eod.

Declar. ut procedat, licet Venditor ex crassa ignorantia contrarium affirmaverit.

XIV.

Quodcumque venditor de re venditâ in specie affirmat, illud tenetur prestare. l. qvæ commend. 43. ff. de contrab. emt.

Ratio: quia specialis affirmatio sive commendatio habet vim promissionis: ita ergo si bibliopola alicui vendat librum tanquam novissimè editum, ideo tenebitur. Idem est si quis servum non esse erroneè affirmaverit. vid. l. 17. ff. §. ult. de Edilit. Edict. Aliud est, si in genere tantum res à venditore fuerit laudata, v. g. equum esse bonum &c.

Declar. (1.) nisi res in specie laudata aperte falsò laudata fuerit. d. l. 43. §. 1. (2) ut illa, quæ affirmata, non amare debeant exigi l. 18. ff. de Edilit. Edict.

XV.

Emtis ædibus cedit alles was Erd und Nagelfest ist, was gemauert und genagelt Band und Nagel hat, nisi quid excipiat. Goedd. in l. 24. ff. de V. S. Wehner. Observat. Pract. verb. Nagelfest. Sicque domo venditâ veniunt etiam cisternæ, canales cuprei, cooperacula, nec à venditore tolli possunt. Was Band und Nid bes schleust und eingemauert ist, kan der Verkaufser nicht abbrechen lassen. Besold. thes. pract. verb. Cistern.

XVI.

Pecunia in muro ædium venditarum vel vestitu emto reperta non est emtoris, sed venditori restituenda. l. à tatore 67. ff. de R. V. Schneid. in

S. 40. Inst. de R. D. n. 4. Speidel. in Notab. verb. gesunde Güter.

XVII.

In emptione venditione poenitere non licet, si arrha dantur loco pretii zum Ankauff oder Kauffschilling, vel denarii Gottes Pfennig. Besold. thes. pract. verb. Weinkauff.

XVIII.

Conventio poenalis utrinque valet, vulgò Newkauff. Berlich. decis. 43. Besold. voc. Newkauff.

XIX.

Qui emit contra legis prohibitionem, efficitur malæ fidei emtor. c. qui contra de R. J. in 6to. itaque perdit fructus, aufertur ei res emta, & pretium amittit l. 7. C. de agric. & censit. l. 1. C. de fund. rei privat. l. 1. C. de pred. decur. Perez. C. eod. n. 1. praesertim si in fisci aut Reipubl. praedictum contractum sit l. fin. C. de fund. rei priv. Exceptio tamen est in l. un. C. non licere habitator. metrocôm. Brunnem. ad d. l. fin. C. n. 1. & Perez. C. eod. n. 5. in fin. ut & in Emptione fundorum Civitatis sine Canone; licet enim non valeat hoc pactum, re tamen non privatur. Perez. Cod. de divers. pred. urban. n. 4. 5. vid. Brunnem. ad l. 5. C. eod.

CAP. XIII
Ens & non - Ens.

Axioma I.

Ens nobilius & dignius est non-Ente. Salicet, in l. 1. §. rei uxoria. n. 6. vers. & si nota C. de rei uxoria action. Pacian. 1. de probat. c. 6. n. 7. Unde & melius ens comprehenditur ex teste, & imprimatur in ejus intellectu, quàm non-ens. Arcet. in cap. in nostra, n. 21. col. penult. extr. de testib. Gabr. concl. 4. n. 5. vers. concordia libr. 1. de testib. Pacian. 1. de probat. c. 50. n. 51.

II.

Non-Entis nullæ sunt partes nec qualitates l. ejus qui 41. vers. quod stipulatus ff. si cert. per. l. si servum 4. §. 1. ff. de act. emt. Gail. 2. observ. 14. num. 12. quia nec demonstrationes, ut ait Bald. in l. cum mulier. num. 30. vers. subsequenter. col. 12. ff. solut. matrim. Butrigar. in l. actor. col. 1. vers. quæso quid C. de probat. non enim potest dici falsum vel verum vel injustum esse id, quod nunquam fuit, nec ullo modo posse deferri, quod nullo modo verè est, & oportere aliquo modo id verè esse, quod aliquo modo verè deferitur. cap. fin. in fin. de poenit. distinct. 2. Sic etiam dicimus, rei, quæ nondum est, privilegium non dari, nec accusari posse matrimonium, quod nunquam fuit, nec concedi rescriptum ad lites, quæ nondum fuerunt. Pac. cons. n. 60. nec videri de fuisse habere, turbare, quod nunquam habuit, l. non potest 208. l. non videntur 107. de Reg. Jur. Sic in non-Ente non fieri passionem, dixit Aristoteles lib. 2. de anima, quem refert Baldus in l. si actor. post princip. C. de probat. Vasq. 2. contr. 40. n. 12. quemadmodum nec in non-ente cadere remotio nem, not. Bald. in l. si pater. col. 3. C. de instit. & substit. Vasq. ibid. unde nec rescindi etiam dicitur,

tur, quod non est. *l. decem tit. de verb. obl. Gomez in Comment. ad Inst. de act. §. item si quis. n. 33. per text. in l. 1. ff. de donat. ubi conditionalis donatio non propriè dicitur donatio, quia non est simpliciter talis, scilicet cum qualitate. Ergo ubicunque actus est cum aliqua qualitate, puta sub conditione, non dicitur propriè talis. *l. quasi- titum 78. §. illud fortasse 4. ff. de legat. 3. l. si cui lana 70. de legat. 3. Jafon. in l. 1. col. 1. in princ. ff. de re judic. & in l. si tibi pecuniam. col. 2. num. 6. ff. si cert. pet. & ideo homo mortuus non est homo propriè, sed homo mortuus, & sic cum qualitate illa. Gloss. in princ. Inst. de action. verb. actio. in fin. faciunt ea quæ notat Jafon. in §. omnium. n. 5. vers. advertite. Inst. de act. Qualitas enim adveniens enti, ens ipsum qualificare perhibetur. cap. statutum. 22. de Elect. in 6.**

III.

Entia præter necessitatem multiplicanda non sunt. Fundatur hæc regula in *l. 3. §. 1. ibi: Sed an sit necessaria. Naut. Caup. stab.* Unde etiam quotiescunque datur remedium ordinarium, cessat extraordinarium. *l. 32. de damn. infect. l. 1. §. 2. de public. l. 11. de Carb. Ed. l. 10. de min. vide plura infra in cap. remedium.*

Limita, nisi utilitas plura & extraordinaria remedia dare suadeat. *d. l. 1. §. 1. Naut. Caup. stab.* tunc enim si utilis est extraordinarium, & illud locum habet, licet competat ordinarium. *l. 9. l. 23. de min. l. ult. C. si tur. vel eur. l. 13. C. de jud. l. 6. ff. de dol.*

CAP. XIV.

Enunciatio, *Vid. infr. in cap. Verba. Narratio.*

Axioma I.

Enunciativa verba nihil disponunt, *l. ex his verbis 7. C. de testam. milit. l. optimam 14. C. de contrab. stipul. l. ex hac scriptura 16. ff. de donat. l. 1. C. de dote promiss. c. Si Papa 10. de privileg. in 6. c. indicante 4. de testam. elem. unic. de probat. Paris. conf. 26. n. 124. vol. 2. ideoque in instrumentis non narrativa aut enunciativa, sed dispositiva attendi observarique debent. Dd. in d. l. ex hac scriptura. Menoch. conf. 404. num. 39. vol. 5. quod axioma non modo in contractibus, sed etiam in ultimis voluntatibus obtinere dixit Honthem. lib. 4. de Art. Notar. c. 15. & 16. Exemplo sit: si in instrumento aliquo caveatur, talis tutor vel procurator aut syndicus hoc fecit, non creditur his verbis narrativis, nisi narrata aliàs comprobentur. Bover. in verb. instrumentum 40. num. 9. maxime quando verba enunciativa tenderent in præjudicium tertii. Bartol. in d. l. ex hac scriptura. num. 7. Bald. in l. ex his verbis 7. C. de test. milit. l. generali 42. in princ. ff. de usufr. legat. vel quando constaret de veritate in contrarium, cum simplex enunciatio & simplex confessio veritati non possit præjudicare. *l. cum falsa 5. & ibi Castr. in princ. C. de jur. & fact. ignor. Cravett. conf. 29. Pro clariori. num. 2.**

vers. sed ultra responsiones. col. 2. Pacian. consil. 66. num. 57. Unde verba enunciativa negantia actum præteritum nihil disponere, in præjudicium veritatis in contrarium existentis colligi licet ex *l. verba 6. C. de testam.* ubi dicitur, quod si in testamento negaret quidquam mater se donasse, cuiquam donatario præjudicium non faceret. Sic nec per verba enunciativa institutio disponitur nec probatur, Petrus Costal. in ad- versar. pandect. l. epistola 52. de pactis. quod etiam procedit in institutione tacita eorum, qui necessario institui vel exheredari debent; verbi gratia, si quis habens filium in testamento dicat, non nominato eo, si ille, qui ab intestato mihi successurus est, nolit esse heres, substituo Cajum, hæc institutio non valebit, cum nominatum esse debeat, videantur Clarus in §. testamentum. quasi. 35. num. 2. & Petr. Gregor. libr. 42. syntagm. jur. cap. 9. num. 6. Hinc verba enunciativa principaliter propter se & pro ipsa dispositione principali, quam testator intendit, prolata non aliter inducunt dispositionem, nisi in quantum natura verborum prolatorum patitur. Exemplo sit *l. Titia cum testamento 34. §. Gajus Sejus 3. ff. de legat. 3.* ubi maritus extra domum suam in prædium uxoris, cum trans- tulisset quasdam res & ibidem discens, uxorem & alios testamenti heredes scripsisset, addidit hæc verba: Imprimis fiant heredes mei, nullam pecuniam esse penes uxorem meam, sed nec aliud quicquam, id-oque hoc nomine eam inquietari nolo. Ex his verbis quæstio erat ex- orta, utrum translata ex domo viri in prædium uxoris eidem donata censeantur, sed verborum materia non admittit; dicit enim nullam pecuniam esse penes uxorem, nec quicquam aliud, unde, quia quædam reperta sunt, ea ex hæreditate defuncti præsumuntur. Ea propter, quod ultimas voluntates, quando ipsa verba enun- ciativa ad valorem & substantiam actus qui geritur requiruntur, distinctione regula declarari solet: Num illud, quod enunciatur, dependeat à potestate ejus qui disponit, & tunc aut institutio sine eo non valebit; quare ut actus valeat, inducitur illud quod enunciatur, & institutio corroboratur, verbi gratia, si diceret testator, Mævium, libertum meum, (qui tamen non esset libertus) heredem instituo. Hac ratione servus consequetur libertatem & hæreditatem. *l. cum servi constituti 2. Cod. de necess. serv. hered. institut. quia, etiam si sine libertatis mentione instituisset servum, liber efficeretur. per l. 5. Cod. eod.* Aut verba illa enunciativa concernunt validitatem legati, & tunc in pagani testamento dispositio non inducitur, quamvis in testamento militis fecus sit. *vid. d. l. ex his verbis 7. C. de testam. milit.* Aut illud, quod enunciatur, non potest disponi ab enunciante, & tunc etiam nihil operabitur. Nam dicendo: Ego heres Sempronii, quantum concernit meum arbitrium, probatur, inde me hereditatem adire. Jafon. in d. l. ex his verbis. limit. 8. sed quantum veritatem institutionis aut successionis attinet, hæc mea assertio non inducit in hoc dispositionem. Propterea

pretea verba enunciativa solum inducere duobus casibus dispositionem, nempe ad probandum, & eundem potius ex benignitate quadam, quam iure ipso civili inspecto, patet ex l. Publica 26. §. ult. ff. de pos. & quoad liberandum. l. tale 40. ff. de pact. ait Menoch. 21. arbit. judic. cap. 261. n. 16. Sic enunciativa verba dispositionem inducere, ex d. l. ex hac scriptura 16. ff. de donat. probant Jafon. in d. l. ex his verbis. C. de testam. milit. n. 1. & 7. Emanuel Sarez lit. V. n. 50. Unde & probare dicuntur, secundum Bart. in l. cum scimus. n. 1. Cod. de Agricol. & Censit. quod idem censuit & Roman. in l. gerit. n. 9. ff. de acquir. hered. Joh. Annibal. in repet. l. nemo potest. n. 62. ff. de legat. 1. Vult. 3. consil. 21. n. 191. quod procedere, si proferantur inter easdem personas, inter quas fuit facta illa enunciatio, atque etiam inter ipsorum successores, testantur Bart. & Bald. in Auth. si quis in aliquo C. de edend. Bart. in l. ex hac scriptura. n. 7. ff. de donat. & in l. si forte. n. 2. ff. de pecul. Crot. in repet. l. re conjuncti. n. 186. ff. de legat. 3. Alex. consil. 184. n. 13. vol. 6. Socin. sen. consil. 68. n. 6. vol. 4. Afflic. decis. 83. n. 4. Molin. in consuet. Paris. §. 5. num. 10. Vult. 3. Consil. Marpurg. 21. n. 191.

Limita I. non procedere in antiquis & multo magis in immemorialibus instrumentis, in quibus enunciativa verba plenam fidem facere dicuntur, Dd. communiter per glossi. in cap. cum olim. de consub. & in l. cum aliquis. C. de jur. de lib. Gail. 2. observ. 71. n. 10. Stephan. Auffer. in annotat. post. decis. Capelle Tholosan. n. 3. Alex. consil. 12. n. 8. & consil. 74. n. 32. vol. 4. Molin. in Consuet. Paris. §. 5. n. 10. Vult. consil. 9. & 11. vol. 6. atque hanc opinionem communem esse testantur Socin. jun. consil. 65. n. 7. vol. 1. Decius consil. 152. n. 2. quam tum etiam obtinere, quando de verbis contingat disputari principaliter, affirmat Bart. in d. l. gerit. num. 4. cum tantæ sint efficaciae, ut non contrahentes tantum, sed & adversus tertios quoque fidem faciant, Jaf. consil. 65. n. 1. vers. confirmatur. vol. 3. Bald. in l. pen. vol. 2. vers. item, quod dixit glossi. C. de jur. delib. Ant. Butr. in cap. fin. n. 30. de success. ab intestat. Cott. in memorabilib. in verb. antiquitas. Bertrand. consil. 167. n. 12. p. 2. vol. 3. Alexand. consil. 90. n. 11. vol. 6. Corn. consil. 247. n. 22. vol. 2. Bero. consil. 21. n. 2. vol. 3. Natt. consil. 283. n. 8. Riminald. consil. 76. num. 1. vol. 1. & consil. 339. n. 48. vol. 3. præsertim si enunciata sint à Principe vel quo alio statu S. Romani Imperii. arg. eorum, quæ consilium respondit Gædd. in consil. n. 12. vide & Mascard. de prob. conclus. 106. num. 4. & n. 9. & concl. 394. n. 8.

Limita II. non obtinere, si verba essent geminata, Bart. in l. cum scimus. n. 1. & ibid. Angel. C. de Agricol. & Censit. Castr. in d. l. ex hac scriptura. n. 2. Roman. in d. l. gerit. n. 9. Joh. Annibal. d. l. nemo. n. 62. de leg. 1. Jaf. in d. l. ex his. n. 2. C. de acq. hered.

Limita III. regulam nec in dote obtinere; favore enim dotis enunciativa probare & disponere probant ex d. l. 2. C. de dotis promiss. Marfil. sing. 442. Roman. sing. 540. Mascard. de probat. conclus. 1267. n. 12. & conclus. 388. & conclus. 565. num. 1.

Limita IV. in casibus piarum causarum tam in contractibus, quam ultimis voluntatibus. Masc. conclus. 1171. n. 58.

Limita V. quando verba enunciativa emissa principaliter propter se inducerent dispositionem, etiam in contractibus, & ideo si creditor dicat debitori, indigeo pecuniâ, quam mihi debes, vel similia verba, constituit debitorem in mora, Jafon. in l. si quis mihi bona. §. sed quod se mandavi. n. 10. & 11. ff. de acquir. hered. secus enim est, si incidenter sunt prolata, ut si in compromisso incidenter narravero societatem inter te & me contractam, deinde principaliter inter nos moveatur questio, de societate per illa verba non probatur contracta societas, Gabr. Sarayn. ad dist. sing. 23. n. 1. nisi illud, quod enunciatur, incidenter dependeat a nudo & mero animo proferentis, Mathes. in sing. 34.

Limita VI. si probarent contra scribentem. Mascard. conclus. 1256. n. 10. vel contra eum, qui patitur illa inferi instrumento. Henr. Bover. in verb. probatio 46. n. 10. & in verb. instrumentum 48. num. 11.

II.

Enunciatis non creditur in testamento, nisi probentur. Hyppol. de Marfil. consil. 342. postquam rursus ad scribendum impellor. num. 106. & n. 59. vol. 3. per c. 2. cum ibi notatis de reb. Eccles. non alien. Pantfchmann. 2. q. 21. n. 97.

CAP. XV. De Episcopo.

Axioma I.

Episcopus visitans ecclesias debet inquirere de moribus clericorum non ad effectum eos puniendi, sed corrigendi & ad poenitentiam ducendi, cap. 1. §. sanè. de Censibus in sexto. Abbas in c. 1. gloss. 1. de offic. ordin. cum proprium ejus munus sit vitia redarguere. Sess. 14. Concil. Trident. de reform. cap. 1. Quid autem debeat inquirere visitando, circa quæ attendere? Paul. de visitat. Episc.

III.

Episcopus potest pro crimine imponere poenam pecuniariam, si ea magis timetur. Didac. Covarr. l. 2. var. resol. cap. 9. n. 3. Quod Ravelli bis in facto ab Episcopo in causâ cujusdam presbyteri magis timentis unum nummum, quam quamlibet suspensionem se observasse dicit Paul. Fulc. in singular. lit. E. n. 25.

III.

Episcopus scienter ordinans alienum clericum sine literis dimissoriis, suspenditur ipso jure per annum cap. eos, qui de tempor. ord. in 6. cap. nullus. eod. ubi de ordinante illiteratum & infan- tem.

CAP. XVI. Epistola.

Axioma I.

Epistola semper loquitur Bald. in l. 3. de pactis, ideoque censetur consensusse, cujus ad manum.

U

NON

non contradicentis litera pacti pervenit. Socin. *consil. 64. in fin. lib. 3.* Bald. *de dot. p. 6. pr. n. 78.* Cravett. *de indemn. mulier. n. 31. Paril. conf. 127. n. 29. & 30. vol. 1.* Wesemb. *1. consil. 68. n. 4.* literis enim non minus, quam viva voce, animi sensa declarari possunt, Henon. *ad l. 124. ff. de aiverf. Reg. Jur.* Unde tacitus animi nuncius dicitur, ut Epictetus Philosophus Hadriano Imp. sciscitanti, quid esset epistola, respondit in altercatione, quam Hadrianus cum Epicteto habuit, pacta & per literas efficiuntur. *l. 2. de pact.*

Limitationis loco nota, hoc verum in actibus, ubi verba pro substantia non requiruntur, *d. l. 2. ff. de pact.* aliud enim esse in stipulationibus, ut in quibus leges verba desiderant, ajunt Donellus *ad l. 1. in princ. n. 4. & 10. ff. de verb. obligat.* Gomez. *lib. 2. var. resolut. c. 9. n. 3. vers. ex quo primo.* Vacun. *à Vacun. declar. 68. n. 12.* Gædd. *in tract. de contr. stip. cap. 3. concl. 18.* cum proprie per epistolam non loquamur. *l. 75. ff. de leg. 2.*

II.

Epistolæ contra scribentem plenè probare dicuntur. *l. Publica 26. §. fin. ubi dicitur: licet O. non inducat, probare tamen inducitur. ff. de posit. l. cum de indebito 25. §. fin. ff. de probat. Lanfr. de Orian. in l. admonendi. 31. n. 56. ff. de iurejur. & in cap. quoniam. extr. de probat. tit. de infirmum. prod. num. 5. Joh. Coraf. miscell. lib. 3. c. 4. n. 5. Regn. Sixtin. Consil. Marp. 13. n. 11. Mascard. de probat. concl. 1256. n. 10.* ubi ampliat, etiam si verba epistolæ sint narrativa, vel sint sine die, & consule *l. cum tabernam 34. §. 1. ff. de pignor. vel etiam si esset donatio.* Mascard. *2. de prob. concl. 556. n. 3.* cum ea non ex defectu veritatis impugnetur. Mascard. *dist. conclus. n. 4.* maxime si ea recognita fuerit. Michael. Grassi. *quæst. 24. c. 18.* Honthem. *p. 4. de art. Notar. c. 4. n. 32.* Add. Umm. *disput. 17. ad process. judic. tb. 5. num. 24.* Schrader. *ad l. admonendi. n. 276. ff. de iurejur. & habeat sigillum authenticum.* Bart. *in l. nuda ratio. 26. ff. de donat.*

III.

Epistola approbata à recipiente inducit obligationem *l. si filiusfam. 16. ff. de Jcto Maced.*

IV.

Epistola non habet vim Codicillorum. *l. 17. ff. de jur. Codicillor.* sed eos aliquo modo imitatur, neque etiam ea hereditas datur vel adimitur. *l. hereditas 4. C. de his quib. ut indign. Gothofr. ad l. Imperatores 29. ff. de probat.* ubi intelligit nimirum directè; indirectè enim per fideicommissum dari posse *ex l. in Epistola 22. Cod. de fideicommiss.* probat Petr. Gregor. *lib. 41. c. 18. n. fin.* In dispositione tamen patris per epistolam inter liberos secus esse, *ex l. inter omnes 26. C. famil. ercisc. Auth. quod sine. C. de testam. & Auth. si modo. famil. ercisc.* ostendit Mascard. *consil. 1352. n. 60.* quam sententiam communem esse dicit Grissus *§. testamentum q. 16. n. 2. 3. & 4. vid. Honth. 2. de art. Notar. cap. 32. n. 7.* Propterea si alia persona extranea sit immixta, quoad illam personam voluntas defuncti pro nulla haberi ac liberis accrescere dicitur. *l. hac consultissima 21.*

§. ex imperfecto 1. ubi Dd. C. de test. vid. Covar. in c. Relatum 11. n. 2. de testam.

CAP. XVII.
De Epithetis.

Quamvis de hac materia varia possent tractari; quia vero Kubachius in regulis sub tit. *Verba multa elegantia hac de re edisserit, eò sedulum lectorem brevitatis studio remittimus, locum tantum notasse contenti.*

CAP. XIX.
De Equo.

Axioma I.

Venditor equi tenetur de vitiis internis, si equus sit calcitrosus vel retrogradus, stätig / lunaticus aut phreneticus, & Blend / pavidus, scheu / cæcus staarblind / scabiosus haarschlechtig / si habeat superossia vel gallas. *l. 1. §. 1. 43. ff. de adit. edict.* Adde, si sit bauchbläsig oder versect / mit dem Wurm befaßt / lahm oder contract, fetter / schwendig / gebrochen / mißsichtig. Rovestrunk de judic. equest. cap. 4. Col. decis. 228. Speckh. 1. quæst. 18. Besold. *thef. Pract. verb. Ruffkauff.* In statutis plerumque quatuor sunt vitia equi, vulgo die vier Wandel / (1.) si equus sit retrogradus, (2.) lunaticus aut phreneticus, (3.) scabiosus & (4.) furtivus, aut secundum alios pituirosus roßig. Reform. Nor. L. 4. Tit. 16. §. 1. Reform. Francof. P. 2. Tit. 9. §. 5. 6. Wehner. *obs. pract. verb. Wandel.*

II.

Equo vendito sella & capistrum debetur & famulo venditoris, das Halfter oder Zaum / Geld. Schneid. *in §. 28. Inst. de act. n. 50.*

III.

Conductor equi non tenetur, si is morbo naturali vel casu fortuito in itinere decesserit. Besold. 3. Consil. 120. Equum verò in itinere decessisse probatur per scripturam cum juramento. Bald. *in Rubr. C. de fid. infirmum.*

IV.

Equus venditus si intra triduum moriatur, præsumitur ex vitio præcedenti mortuus, adeoque perit venditori. Rovestrunk. *de judic. equest. reddibit. Lib. 1. cap. 6. n. 27.* Bonacossi. *tract. de mater. equor. quæst. 85.*

V.

Equi conductor de jure & ex natura contractus expensas pro soleis ferreis, vel in ejus curationem factas repetere potest. Lugo de Just. & Jur. *disp. 29. sect. 4. n. 67.* Molin. *de J. & J. tract. 2. D. 496. n. 7. in fin.* vid. tamen Bonacossi. *tract. de equis q. 61. vid. omnino Garf. de Expens. c. 14. n. 19. seqq. Caroc. de locat. P. 4. q. 40. seqq.*

VI.

Si equus sit locatus eo pacto, ut non nisi quinque milliaria in die perageret, & peractis septem eà de causâ mortuus sit, tenetur Conductor de damno. Lugo *d. disp. 29. Sect. 4. n. 65.* vid. Molin. *d. tract. 2. disp. 494. n. 4.*

VII.

Equi conductor, si probat equum mortuum esse, de casu illo non tenetur, nisi Locator ipsius culpam probet. *Lugo d. disp. 29. sect. 4. n. 66. in fin.*

CAP. XIX. De Errore vid. supra Entio.

Axioma I.

Error non presumitur, l. si post divisionem 4. C. de jur. & fact. ignor. sed probandus est Mascard. de probat. conclus. 636. & quidem liquidò. Dec. ad l. librarius. n. 4. de Regulis Jur. maxime si error præstatur in facto illius, qui errasse dicitur proprio, utpote qui error injustus esse censetur. Mascardus d. conclus. 636. n. 5. Ivasione adversarii carens, l. si existimans 48. de usucap. unde ubi in actu geminato vel triplicato, & ubi ex eo lapsusque temporis aliisque similibus certa & enixa voluntas perspicitur seu elicitur, error non solum prorsus excluditur, sed nec allegari potest. Glossi. in Nov. 134. §. hoc verò jubemus. verb. iussio. & glossi. fin. ad cap. Si quis in iura 3. quest. 3. & ad cap. rescripta 25. quest. 2. Baldus in consil. incip. Schisma possit. sub rubr. C. si quis aliquem test. probib. per l. 22. C. ad SC. Vellejan. Aug. Baro consil. 49. n. 23. Tiber. Decian. resp. 91. n. 15. vol. 8. Goedd. consil. 27. vol. 3. n. 38. Hinc nunquam presumitur quis per errorem quid esse confessus vel asseruisse, præsertim in iudicio, nisi probet simul rem etiam aliter se habere; tunc enim denuo, ex quo hoc probabit, error presumi potest, ante non potest. l. errore 7. C. de testament. rer. 7. ubi Jaf. d. l. si post divisionem 4. C. de jur. & fact. ignor. Bart. in l. non faceret. de confess. n. 10.

Limita I. nisi in uno erret: nam in uno errans probabiliter errat & in altero ei connexo, cum de appendicibus & connexis idem sit iudicium, quod de principali. Cravett. consil. 275. nec possit fieri de uno, quin fiat & de reliquo, c. si quis præbendas. 1. q. 3. quando. ubi Dec. not. 3. extr. de iudic. Goedd. 3. Consil. Marp. 32. n. 148.

2. In donatione. Error enim in dubio magis presumitur quam donatio. Bald. Angel. in l. generaliter. C. de non num. pecun. Bald. consil. 189. in fin. lib. 2. Angel. consil. 13. col. 2. volum. 1. Dec. consil. 350. n. 3. Cravett. consil. 76. n. 14. consil. 142. num. 26. & consil. 149. n. 9. tom. 1. Vult. 1. Consil. Marpurg. 17. n. 34. Decian. consil. 20. n. 75. vol. 2. præsertim in muliere, Alciat. de præsumpt. reg. 3. pres. 21. n. 57. Riccius decis. Lituan. 3. 538.

3. Limitatur in repudiatione aut renunciatione. Ruin. consil. 127. n. 19. vol. 3. Decian. respons. 29. n. 25. vol. 2. Regner. Sixtin. 2. consil. 147. n. 191.

II.

Error, in qualitate admissus, gravior est, quam is, qui in ipso objecto consistit, l. 18. §. si injuria 3. ff. de injur. Phil. Matth. ad l. 56. de R. I. n. 36.

III.

Error facti errore juris est prior, quia factum iure prius est, & ex facto jus oritur. l. 52. §. in cti-

vo 2. ff. ad Legem Aquil. Obrecht. ad tit. C. de jur. & fact. ignor.

IV.

Erratum non censetur, ubi præcessit deliberatio. Glossi. in cap. ex literis. de divort. Rom. consil. 346. Gilman. 2. 2. vol. 4. n. 4. Unde si per scripturam, vel alium actum non ter, vel quater, sed bistantum fiat, vel declaretur, erroris præsumptio tolli dicitur. l. si mulier 22. C. ad SC. Vellejan. Felin. in cap. si cautio. n. 31. de fid. instr. Cephal. consil. 261. num. 11. Dec. consil. 599. n. 5. majorque & plenior quædam deliberatio accessisse censetur, cap. Esti CHRISTUS. de iurejur. Rol. à Valle consil. 60. n. 22. lib. 1. Nicol. Everhard. in loc. top. à geminat. n. 1. Geminatione enim plurium actuum, quibus voluntatis suæ perfectionem, haud obscurè quis potest testari, vim specialis clausulæ ex certa scientia habet, & animum ejus destinatum atque deliberatum arguit. Hinc & nemo errare presumitur, qui longo tempore deliberare potuit, Simon de Prat. consil. 52. n. 6. cent. 3. sæpiusque hoc factum discussit, Jos. Mascard. de probat. conclus. 637. n. 16. Et licet quandoque error in testamenti causa præsumatur, hoc tamen ita est, si illa præsumptio tendat ad testamenti conservationem, ut haud noceat, l. errore 7. ubi Dd. C. de testam. August. Berol. consil. 80. n. 17. vol. 2.

V.

Error & ignorantia sunt diversa. Hermann. Vult. 3. Consil. Marpurg. 35. n. 200. Ignorantia enim est, cum de facto nihil prorsus scitur, nec quis inde quicquam suspicatur. Error verò, cum res sese habet aliter, quam creditur, quomodo primum omnium inter ignorantiam & errorem distinxisse Azonem in summa. C. de jur. & fact. ignor. observavit Menochius lib. 6. præsumpt. 23. n. 4. quem secuti sunt Archidiaconus in cap. in quibus 22. quest. 3. & Alberic. in l. error. n. 1. C. de jur. & fact. ignor. quibus accedit D. Thom. lib. 4. sent. distinct. 30. art. 1. ubi dixit, ignorantiam eò differre ab errore, quod illa sui naturæ & ratione non ponat aliquem cognitionis actum, error verò ponat iudicium perversum de aliquo, atque ita error, ut apertius in d. distinct. 30. dicebat, Albertus Magnus supponit aliquam notitiam ejus, circa quod erratur, eamque ob causam D. Augustinus in Enchirid. c. 17. ad Laurent. quod est relatum in cap. quamvis, distinct. 31. rectè dixit, errorem esse vera pro fallis approbare, ignorare verò esse nihil approbare, cum sit simplex scientiæ privatio, quod ibidem apertius declararunt Præpositus & Turrecrem. vid. & Angel. de Clavali, in sua summa in verb. errare. n. 1. & in verb. ignorantia. n. 6. Similiter & multum interest, an quis errore, an contumaciâ delinquat, l. 38. §. 1. ad L. Jul. de adult.

VI.

Error est medium inter bonam & malam fidem. Panorm. in cap. gravis. n. 17. de restit. spoliat. per l. fin. C. unde vi. Wesl. 1. consil. 6. n. 110. Propterea errorem facti alieni malam fidem non inducere, præsertim quoad possessorem hereditatis, dicitur l. sed etsi lege 25. §. scire 6. ff. petiti-

U 2

here-

hered. Wesl. i. consil. 13. n. 39. maxime si testis & secretus fuerit, cum sic sapissime etiam prudenter fallere possit. l. 2. §. 3. de jur. & fact. ignor. Covarr. 2. part. relit. §. 7. p. 206. Propterea si quis in facto erret, eum potius pro bonæ fidei possessore agnoscat. Wesemb. in §. si quis a non domino. n. 1. Inst. de Rev. divis.

Declara: si nimirum error sit facti alieni, non verò facti proprii, cum hic vulgò irreprehensibilis & tolerabilis habeatur. arg. l. 7. & ibi Gothofred. ad SC. Vellejan. Gilken. 2. de usucap. m. 1. c. 2. n. 1. quod de eo, qui in iure erraverit, dici non poterit ipsi enim facere malæ fidei possessorem, ait Wesembec. diff. loc. quod quoad fructuum acquisitionem, hoc est, quia fructus tantum bonæ fidei possessor lucrari nequeat, admittit. Umm. in disput. 21. ad process. jud. thes. 3. n. 18. indistinctè verò negat Joh. Goedd. ad l. 109. de V. S. num. 5. Petr. Fab. in l. 126. in princ. ff. de R. I.

VII.

Error communis non facit jus. arg. l. 15. ff. de jurisdict. Hottomann. in illustr. quest. 9. 17. Go. vean. 1. var. lect. cap. 6. Harprecht. ad §. 9. Inst. de jur. nat. gent. & civil. Hillig. 1. Don. Enucl. 1. c. 6. lit. A. Bronchorst. l. 1. v. 12. Acum. in disp. Pand. 1. eb. 22. Kubach. cent. 1. D. 7. q. 2. Dn. Parens in quest. Wesemb. disp. 1. quest. 11. pro veritate tamen nonnunquam habetur, ut adum sustineat, l. 3. de offic. prat. §. 17. l. de test. ord. iustus enim error veniæ dignus est, l. 11. §. 8. ad SCum. Macedon. l. 3. in fin. de supell. leg. nec hoc tantum in damno vitando, sed etiam in lucro acquirendo locum habet, l. quod vulgo 11. pro Emptore. utilitatis enim ratio exigit, ne cui iustus error damnum adferat. Cujacius in Paul. ad l. 2. §. 13. pro emptore.

IIX.

Error Scripturæ non obitare debet rei veritati. l. Imperator 8. ff. de stat. hom. l. si liberarim 72. ubi latè Dec. ff. de R. I. gloss. in l. fin. de fideiuss. Bald. in l. si cum ante. C. de donat. ante nupt. veritas enim rerum erroribus non vitatur. l. illicitas 6. §. 1. ff. de offic. prasid. Exempl. vid. in l. 1. C. de contr. stipul. Carpzov. p. 1. consil. 2. defin. 14. n. 4. Unde & testamenta salva manere dicuntur, etiam si scribentis errore quid omisum sit, l. ambiguitates 24. C. de test. intellige, si librarii error sit manifestus, rei veritas commodè possit ostendi. arg. l. 4. ff. de fid. instrum. cum in dubio verbis scripturæ stetur, neque error presumatur, nisi probetur, ut patet ex d. l. 3. C. de jur. & fact. ign. cui add. & Alciat. in reg. 3. presumpt. 21. n. 1. & Jac. Menoch. lib. 6. de presumpt. pres. 22. n. 2. Propterea errorem in scriptura probari debere. text. sunt in l. de exate 11. §. fin. ff. de interrog. act. l. cum de indebito 25. §. 1. ff. de probat. l. si post divisionem 4. C. de jur. & fact. ignor. Vult. 2. consil. Marp. 29. n. 27.

IX.

Non videntur, qui errant, consentire: fundatur hæc regula in l. 116. §. 2. de R. I. unde nec contractus, quos error copulavit, valent. l. 22. de V. O. quod tamen variè declaratur: aut enim error est in tantum, vel totum. Priori casu iterum versa-

tur vel circa formam, vel circa materiam, Circa materiam si error est, non vitat contractum stipulationis. l. 22. de V. O. pignoris l. 1. §. 2. de pign. aut alios, secus in contractu Emptionis. Venditionis, l. 14. de C. E. Idem in stipulatione obtinet, si error sit circa totum, hoc est, & materiam & formam. l. continius 137. §. 1. de V. O. ad Pec. 1. Enant. 59.

X.

Actus per errorem gestus erranti non nocet. l. 15. ff. de jurisdict. intellige de actu licito & honesto, secus si quid per se illicitè geratur, tunc enim per errorem supervenientem haud sustineri potest. Unde error in persona hominis occisi commissus non juvabit occisorem, quo minus ordinaria poena homicidii teneatur. Carpzovius part. 4. consil. 6. defin. 1. quia & propositum occidendi in genere ad imponendam poenam mortis sufficere docent Ant. Fab. in C. lib. 9. tit. 10. def. 6. & Reinhardus Bachov. in not. ad Treutl. 2. disput. 31. thes. 6. lit. a.

XI.

ERROR excludit consensum, l. 4. §. ult. si quis caut. l. si per errorem 15. ff. de jurisdict. omnium judic. l. si procurator. 35. ff. de acquir. rer. dom. l. non idcirco 9. C. de jur. & fact. ignor. Paris. consil. 150. num. 22. vol. 4. Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 198. Bertazol. de clausul. instrum. claus. in gloss. 3. num. 2. Rot. decis. 524. n. 4. apud Farinac. p. 1. recent. Cardinalis Seraphin. decis. 1190. n. 2. Surdus consil. 28. n. 122. Anton. Monach. Lucens. decis. 59. num. 10. Marian. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 2. num. 6. Cels. Bargal. de dolo lib. 2. c. de dolo vero & dolo presumpto, divis. 1. n. 47. Sigismund. Scaccia. de commerc. & camb. §. 1. quest. 7. p. 2. ampl. 19. num. 77. Carolus de Grassi. de except. ad stat. excludens omnes exceptiones, except. 8. num. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. c. 988. num. 6. Duran. Rota decis. 50. num. 19. Errantis nullus est consensus & voluntas. Alex. in l. quadam consulebant, num. 41. ff. de re judic. Paris. consil. 72. num. 60. & consil. 131. n. 36. vol. 1. & consil. 12. num. 98. volum. 2. Socinus jun. consil. 3. num. 28. vol. 2. Roland. consil. 32. num. 70. vol. 4. Menoch. consil. 279. n. 20. & consil. 296. n. 56. & consil. 857. n. 13. & de presumpt. l. 2. pres. 19. n. 9. Surdus consil. 202. num. 10. & decis. 114. num. 10. Bald. consil. 2. num. 55. ita enim error consensum abesse facit ab actu, in quo nihil iuramentum operatur, Ruin. consil. 127. num. 13. & 20. & consil. 137. n. 12. volum. 3. Roland. consil. 13. num. 22. volum. 1. Unde qui errat, non dicitur fateturi. l. non fatetur 2. ff. de confess. [Nec quicquam errantis voluntas disponere, l. 1. Cod. de falsa causa adjecta. l. fin. in princip. ff. de legat. 2. & in l. 2. Cod. de

necess. serv. hered. instit. Christ. Hardeſian. *conſil.* 35. num. 177. vol. 1. Goedd. 3. *Conſil.* Marp. 28. n. 29. imò errantem potius haberi pro contradicente ex Bald. in *l. error.* in *ſin. C. ad Leg. Falcid.* Hyppolit. de Marſil. *conſil.* 218. n. 22. allegat Autor *Conſil.* Argent. *conſil.* 24. vol. 1. n. 90. Sic erronea cauſa vitare dicitur privilegium, gl. in *c. quia 6. de conſang.* Dec. *conſil.* 373. n. 13. Panorm. *conſil.* 101. vol. 1. dicit, unionem Eccleſiarum reddi nullam ex erronea cauſa, quod etiam probat Cravett. *conſil.* 258. n. 12. idem de diſpoſitione ex erronea cauſa reſpondit Dec. *conſil.* 602. n. 16. & *conſil.* 613. n. 9. & de reſcripto, Pariſ. *conſil.* 51. n. 27. ſic vitatur & juramentum ex cauſa erronea præſtitum. Pariſ. *conſil.* 96. n. 24. vol. 1. vitat idem in ſolutum dationem. Pariſ. *conſil.* 81. n. 24. vol. 2. & heredis institutionem. Barbat. *conſil.* 27. col. 7. vol. 1. idemque vitat & laudum latum ab arbitris. Pariſ. *conſil.* 24. n. 146. vol. 2. Dec. *conſil.* 475. num. 14. imò & iudicis decretum vel ſententiam. Barb. *conſil.* 6. vol. 4. col. 10. Pariſ. *conſil.* 81. num. 59. vol. 1. Vult. 1. *Conſil.* Marpurg. 20. num. 55. idem conſeſſionem factam à Principe etiam motu proprio. Socinus ſen. *conſil.* 226. col. ſin. vol. 2. & errantem non amittere rem ſuam probat d. l. ſi procurator 35. ff. de acquir. rer. dom. Tiraq. de retr. lig. §. 1. gloſſ. 2. n. 20. Menoch. *conſil.* 162. n. 28. cum ſeqq.

XII.

[In lata culpa eſſe præſumitur, qui in facto proprio errat, Romanus *conſil.* 392. Ferrer. in ſerm. action. real. verb. compellans. Unde ad revocandum errorem actus proprii non ſufficit probare, rem aliter ſe habere, niſi probentur aliæ quoque circumſtantia, ex quibus verifiſimiliter potuit cadere in errorem, veluti ſi probat ſe calliditate adverſarii inductum ad ſic reſpondendum. Ferrar. *dict.* loc. n. 13. l. hominem 3. ff. pro ſuo l. 1. ff. quando actio de pecul. Gilman. 2. 2. ver. 4. n. 4.] Hinc Error in facto proprio non poteſt allegari, & non relevat ad lucrum captandum, ſecus ad damnum evitandum, ut per Dyn. *conſil.* 13. *Quæſtio talis eſt.* num. 3. verſ. Præterea. Alex. *conſil.* 69. In cauſa. num. 4. cum ſeqq. lib. 3. Brunor. à Sole in locis communib. verb. error. n. 5. Cardoſ. in praxi iudicium. eodem verb. num. 2. Card. Tuſch. tom. 3. lit. E. conſul. 316. num. 5. & conſul. 317. à princip. Joſephus Seſſe Arragon. decif. 138. n. 16. Mar. Antonin. var. reſolut. lib. 3. reſolut. 21. num. 4. Quorum aliqui, præcipuè Brunor. à Sole & Joſe-

phus Seſſe, errorem in facto proprio excuſare ſcripſerunt, ſive tractetur de damno vitando, ſive de lucro captando. Limita, quando error in latam culpam non cadit, quia tunc etiam in facto proprio excuſat. Bartol. in *l. non fatetur* 3. num. 7. ff. de confeſſ. Stephanus Gratian. diſcept. forenſ. tom. 5. cap. 946. num. 37. [Propterea, quod dici ſolet, errorem juris à dolo excuſare. l. ſed eſſi 25. §. ſcire 6. ff. de pet. hered. hoc intelligi debere de errore probabili, non de ſupino vel affectato, ait Zaſ. ad tit. de petit. hered. num. 26.]

XIII.

ERROR juris neminem excuſat, Lap. alleg. 13. in princip. Federic. de Sen. *conſil.* 112. Amice. n. 2. verſ. Quæro ſecundo. ubi quòd Clerici non excuſantur ignorantia juris, quia peritiores conſulere debebant. Cravett. *conſil.* 348. n. 9. & *conſil.* 699. num. 25. Alex. *conſil.* 100. Super primo. n. 7. verſ. Nec dicatur. lib. 7. Roman. *conſil.* 330. Circa primum, in ſin. Cardinal. Tuſch. d. tom. 3. lit. E. conſul. 320. à princip. D. Barboſ. in prælud. l. ſi mora. à num. 16. ff. ſol. matr. ubi quod error Juris non excuſat, niſi conſtet conſuluiſſe peritiores. [Unde non probabilis eſſe dicitur, l. 7. l. pen. ff. de jur. & fact. ign. cum certum ſit & finitum ac in medio poſitum, ut ab omnibus cognoscatur. l. 2. ff. d. tit. Hinc errorem juris conditionem indebiti impedire, ex l. cum quis 10. Cod. de jur. & fact. ignor. l. ſi per ignorantiam 6. l. fideicommiſſ. 7. C. de condiſt. indebit. tueretur Joh. Harprecht. in §. 1. n. 54. Inſtitut. quib. mod. re contr. obl. quod tamen cum mica ſalis accipiendum eſſe ait Carpzovius part. 2. conſtitut. 28. deſinit. 20. num. 6. Ea propter p. 4. conſtit. 15. deſin. 42. num. 11. non aliter accipiendum exiſtimat, quàm de errore juris naturalis, aut quatenus agitur de compendio quærendo vel lucro faciendo. Tum enim errorem juris omninò nocere ex l. 4. l. juris 7. cum legib. ſeqq. ff. de jur. & fact. ignor. probat Jacobus Cujac. lib. 5. obſervat. 39. & in l. nunquam 51. ff. de uſucap. petentibus verò ſuum non nocet. *dict.* l. juris. cum in damnis amittenda rei talem nemini in cauſa civili obefſe traditum ſit in *l. error.* 8. & in l. juris 4. ff. de jur. & facti ignor. Felinus in cap. quoniam. num. 8. de ſimon. Andr. Gail. lib. 2. obſerv. 48. num. 22. Weſemb. in parat. ff. de jur. & fact. ignor. num. 4.] vel quando erratur in articulo Juris dubio & perplexo, tunc error Juris excuſat, Anchar. *conſil.* 324. Pulchrum. in.

princ. Joh. de Imola *consil.* 98. num. 15. Socin. *consil.* 47. num. 10. *vers.* tamen quando esset error. Mazol. *consil.* 109. à num. 32. Curtius jun. *consil.* 28. In causa vertente. num. 8. & *consil.* 6. n. 22. Rot. in Paduana Prioratus 5. Decembris 1614. coram Reverendo Domino meo Pirovano, impressa per Farinacium *decis.* 608. num. 14. p. 2. recent. ac proinde potest bonam fidem producere. Covar. de sponsalib. p. 2. cap. 8. §. 1. num. 9. Pinell. in l. 2. Cod. de rescind. vend. p. 2. cap. 4. n. 40. Joh. Garc. de nobilit. in initio. n. 17. Flam. Paris. de resignat. benefic. lib. 11. quest. 3. n. 64. [Sic errorem juris perplexum ita excusari & justam causam præstare erranti ut errorem facti, respondit Socinus sen. *consil.* 92. n. 13. lib. 4. quare & in acquisitionibus fructuum ita prodesse juris dubii ignorantiam, ut ignorantiam facti. Exemplo dederunt Capiz. *decis.* 10. num. 20. Felinus in cap. de quarta. num. 34. de præscript. Menoch. 1. arbitr. quest. 53. num. 9. Propterea erroris allegationem ob ignorata & incogitata. tam favorabilem dixerunt Dd. ut si quis per assertionem ab adversario factam in eum sit inductus, post sententiam etiam definitivam talis error allegari & corrigi possit. Menoch. *consil.* 54. num. 45. post Socin. sen. *consil.* 92. num. 13. lib. 4. Bart. in l. 1. §. ult. ff. quando act. de pecul. est anal. Regn. Sixtin. 3. *Consil.* Marpurgens. 12. num. 49.]

XIV.

ERROREM corrigens non dicitur quicquam de novo facere, sed jam factum declarasse, ut per l. heredes palam 21. ff. de testam. tradunt Felinus in cap. qualiter & quando, lib. 1. n. 27. *vers.* facit, de accusat. & in cap. 2. num. 16. *vers.* pulebrè. de libelli oblat. Brunor. à Sole in locis communib. verb. error. n. 7. Rot. in Indertina dotium 27. Januarii 1606. coram Patriarcha Manzanedo impressa per Farin. *decis.* 158. n. 2. p. 2. recent.

XV.

ERROR nominis non vitiat dispositionem, si constat de intentione, seu corpore, §. siquidem 29. Institut. de Legat. l. si quis in fundi vocabulo 4. ff. de legat. 1. l. si me in vacuum 34. in princip. ff. de acquir. possess. [l. si in nomine 32. l. que extrinsecus 65. ff. de Verb. obligat. Mantie. de tacit. convent. tom. 2. lib. 14. tit. 10. num. 21. Carpzov. part. 4. constit. 14. defin. 13. n. 5.] Bartol. *consil.* 179. Martinus. num. 2. lib. 1. Gemin. *consil.* 52. n. 3. *vers.* secundo sic. quod duplicatur *consil.* 119. ubi ampliatur, etiam si

erretur in qualitate extrinseca, seu demonstratione, Alexand. *consil.* 118. Visa copia. lib. 7. ubi extendit, licet erretur in pronomine seu cognomine. Rebuff. in praxi, p. 3. signaturæ, verb. denominatio. num. Aloyf. Ricc. in collect. *decis.* p. 5. collect. 1496. Duen. reg. 256. Azeved. l. 13. n. 10. cum seqq. tit. 25. lib. 4. novæ Recop. Cardos. in praxi Judicum & Advocat. verb. error. n. 4. Cardin. Tusch. d. tom. 3. lit. E. concl. 324. Rot. in Salamantina Archipresbyteratus, 1. Julii 1615. coram Martino Andrea, impressa per Farinac. *decis.* 687. n. 5. p. 1. recent. & apud Mantie. *decis.* 138. n. 4. ubi quod error in invocatione Sancti non officit veritati.

CAP. XX.

Erubescere.

ERUBESCIMUS, cum sine lege loquimur, l. illam 19. C. de collation. [vid. Infra alib. 10. cap. 13. axiom. 24.] *auth.* de trien. & semiss. §. consideremus. collat. 3. Nov. 18. Extravag. execrabilis, Joan. 22. col. 13. de prebend. Everhard. in topicis legalib. loco 64. Bald. *consil.* 337. Et premisso, circa fin. *vers.* in contrarium. lib. 3. ubi intelligit, cum loquimur sine lege communi, vel municipali, quia sufficit alteram allegare, & *consil.* 97. Super primo quesito. num. 2. *vers.* si liceret. lib. 4. ubi quod non est licitum ex proprio capite æquitatem ad distinctiones producere, sed procedendum est per viam silicitam, videlicet per textus legum, & *consil.* 338. Secundum ea. *vers.* Quia erubescimus. lib. 3. & *consil.* 433. in princ. *vers.* idem non possum. lib. 5. ubi quod procedit, quando loquimur sine lege, sine statuto, & sine consuetudine, Abb. *consil.* 20. col. 2. *vers.* & primo premitto, lib. 2. ubi quod sufficit allegare rationem naturalem, quando non extat lex certa, vel similis, quæ decidat causam, Wesembecius *consil.* 2. n. 1. & sequentib. Thomas de Thomasset. in floribus legum, reg. 109. Surd. *consil.* 158. n. 13. & *consil.* 308. n. 3. & *consil.* 374. n. 12. Monet. in tract. de option. canon. cap. 3. n. 2. Francisc. Molin. de ritu nupt. libr. 3. quest. 39. n. 2. Cardin. Tuschus tom. 3. lit. E. conclus. 331. per totam. ubi num. 7. post Abb. *consil.* 21. in princ. lib. 2. subdit, quod Doctor scribens in iure ad instantiam partis, debet allegare leges & jura: sed quando scribit, vel consultor datur iudicibus, non tenetur allegare leges, neque jura.

CAP.

CAP. XXI.
De Essentia & Esse.

Axioma I.

Essentia rei dare debet, ut qualitati sit locus.
Cardinalis Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 334.

II.

Esse vel esse debere sunt paria, l. qui cum alio 19.
ubi Decius in fin. de Regulis Juris.

III.

Esse quis ibi creditur, ubi habet animum re-
vertendi, l. nihil 26. ubi Bartolus ff. de capt. &
postlim. revers. Welsch. lib. 1. consil. 17. n. 16. &
n. 40. & consil. 38. n. 62.

Etymologia. vid. infra Nomen &
partit. Element. Dni. Parentis,
part. 3. sect. 4. tb. 2. ex b.

CAP. XXII.
Eventus.

Axioma I.

Non tantum Eventus & veritas rei, sed ani-
mus & opinio delinquentis attenditur in delictis.
l. Divus Adrianus 14. ff. ad L. Cornel. de sicar.
Luc. de Pen. in l. quoribus n. 6. C. de exact. tribut.
lib. 10. Igne. in l. 1. §. impubes. n. 35. ff. ad SC. Syl-
lan. Anchar. consil. 216. Nos Bartholomaeus. 4. &
consil. 165. Permittendum est. n. 2. Tiraquell. de
pwn. temp. caus. 51. n. 7. & p. ubi facit conclusio-
nem generalem, quod actus hominum non even-
tu, sed consilio metiendi & aestimandi sint, ad
text. in l. verum 11. §. sciendum 3. ff. de minor. &
in l. sed an ultro 10. §. 1. ff. de negot. gest. & l.
fraudis interpretatio 10. ff. de reg. jur. ubi dicitur,
fraudis interpretationem semper in iure civili
non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque
considerari, Bart. Thag. in suis tract. crimin.
part. 19. n. 13. & n. 17. Oldrad. consil. 53. n. 4. vers.
ex delictis. & n. 5.

Limita I. ut precedat in eo, qui omnino habuit
animum non delinquendi [conf. infra loc. de Exitu]
tunc enim non tenetur de omni eventu, quia
contra ejus voluntatem contigit, & isto casu non
veritas actus, sed agentis intentio inspicitur, secus
autem in eo, qui habuit animum delinquendi, sed
non tantum quantum postea secutum fuit, quia
tunc tenetur de omni exitu & eventu, & sic non
voluntas, sed veritas attenditur. Ita limitat Bart.
in d. l. Divus ante. n. 1. in primo & tertio exemplo.
ff. ad Legem Corneliam de sicar. quem refert &
sequitur Tiraquell. de revocat. donat. in verb. re-
vertatur n. 383. ubi & hanc limitationem decla-
rat, non procedere in poenis impositis ipso jure,
in quibus etiam isto casu non magis inspicitur
opinio delinquentis, quam veritas, Bart. ex Are-
tin. in l. qui se pupillum. in fin. de acq. hered. vide
de hujus limitationis materia l. quoniam multa 6.
C. ad L. jul. de vi publ.

Limita II. quod non procedat, quando veri-
tas rei tendit in utilitatem accusati, & sic quando
accusatus habuit animum delinquendi, & crede-

bat se delinqueret, sed revera non deliquit, utpu-
ta, quia actus ab eo gestus non erat delictum,
tunc enim non attenditur ipsius opinio & cre-
dulus, sed veritas rei. Bart. in l. inter omnes.
§. recte in fin. ff. de furt. Menoch. de arbit. jud.
quest. 1. quest. 90. n. 20. Alberic. in l. non solum.
§. Proculus. num. 3. ff. de injuriis. vide Aymon.
Cravett. consil. 2. n. 2. Francisc. Becc. consil. 60.
num. 15.

II.

Eventus diversi diversa gignunt consilia &
suggerunt remedia, l. 1. in princip. ff. de ventr.
inspic. unde & ipse DEUS ex his, quae in veteri
Testamento statuerat, nonnulla mutavit in no-
vo. cap. non debet. 8. extr. de consanguinit. & affi-
nit. Henr. Bocer. ad §. sed naturalia 12. Instit. de
J. N. G. & C. n. 9.

III.

Eventus dubius potest aestimari. l. si jactum
reus 12. de action. empt. l. propter spem 23. ff. fa-
mil. erciscund. ibi: nisi tantum aestimatus sit du-
bius eventus. l. fin. ff. eodem. ubi aestimatur ser-
vus, qui est apud hostes. l. nam hoc modo 11. de he-
red. vel action. vend. in illis verb. quasi spes. &
ibi: ipsum incertum. add. & Bald. consil. 133. &
quod dictus. n. 3. vol. 3. Aym. Cravett. consil. 151.
neminem existimare velint. num. 26. & consil. 294.
verb. transactionis. num. 6. vers. decimo quinto. &
n. 8. vers. quia etiam respondeo. & consil. 104. in
casu proposito. num. 7. circ. fin. Tiber. Decian.
consil. 39. num. 13. vol. 2. Pantichm. 1. quest. 17.
num. 145.

IV.

Quae in eam causam deveniunt, unde incipere
non possunt, extinguuntur, & pro non scriptis ha-
bentur. §. 14. Inst. de L. Falcid. §. 2. Inst. de inutili
stip. & contra siquidem absurdum est, ex eventu
actionem confirmari, quae ab initio inutilis fuit.
l. 2. §. ult. ff. quod iuss. §. 6. Inst. de noxal. act.

Ratio est, quia prudentes omnia aestimant ex
initio potissimum, non ex eventu, Cujac. in lib. 15.
qq. Pap. ad l. 3. de reg. Caton. p. 377. B. f. l. 41.
§. 2. & seqq. de legat. 1. ubi exemplum habetur,
quod legatum, quod ab initio inutile est, ex post
facto convalescere dicitur. Unde hoc axioma
non esse universale patet ex l. 146. §. ult. de V. O.
vid. C. A. thes. 28. n. 6. ibid. quod approbat &
Cujac. in l. 2. §. 2. de V. O. p. 843. B. fallere enim
ait in legatis: quanquam enim inutile sit lega-
tum, si debitor, qui pure vendit creditori, pure le-
gaverit, utile tamen est, cum, quod in diem debet,
pure legaverit. l. debitor §. 2. de legat. 2. l. si a serpo
20. ff. ad L. Falcid. 2. in stipulationibus l. ut. de
act. empt. Hinc eventum etiam seu id quod eve-
nire potuit aliquando spectari patet ex l. qui bonae
13. §. causa igitur 2. ibi: quia fieri potest. de damno
infest. l. eo tempore 10. de pecul. l. 15. in fin. de reb.
dub. l. 9. §. 1. locat. l. cum tale 72. pr. ff. de cond.
& demonstr. dummodo spectari, possit, citra in-
joriam aut malum omen. Ant. Fab. in C. de reb.
cred. de fin. 14. num. 3. vid. Henon. ad l. 29. ff. de
R. I. disput. 6. & Phil. Matth. ad d. l. 29. & l. 210.
d. tit.

V.

Eventus & exitus non semper respondet in-
u 4. titu-

stituto destinationi, *cap. statutum 11. de Rescript. in 6.*

VI.

Eventus dubii ratione aliqua habentur inter licita, quæ si certa essent, haberentur inter illicita, Sichard. & Dd. communiter in *l. pater puella. 13. C. de inoffic. testam. n. 3.* quod intellige de eventu planè casuali & fortuito, non procurato & ex culpa orto, vid. expl. apud Wesemb. in *tit. de contr. tut. action. n. 4.*

VII.

Eventuum futurorum non est determinata veritas, Wes. in *consil. 26. n. 29.* & ideo ea omnia, quæ in eventu incerto sunt posita, non considerantur, *l. de fideicommiss. 11. C. de transact. Cravett. consil. 142. n. 8.* nec ex his ulli actus confirmantur antequam fiant, *l. sed an ultro §. 1. de negot. gest.*

II X.

In actionibus (forensibus) [v. *infra* *lit. eventus*] in utramque partem fortuna dominatur, multum commendationis & detrahit & adfert memoria, vox, gestus, corpus ipsum, postremo vel amor, vel odium rei, Plin. *lib. 41. Epist. 20.*

I X.

EVENTUS posterior formatur à titulo primordiali, seu à primordio tituli in posterum formatur eventus, *l. 1. Cod. de liberis præteritis. l. unic. vers. nulla. & ibi gloss. verb. primordium. C. de impon. lucrat. descript. lib. 10. Petr. de Anchar. consil. 4. in princ. num. 3. & consil. 137. in princip. Surd. consil. 32. num. 12. & consil. 459. n. 14. Ferrer. in constitut. Cataloniae gloss. 1. n. 131. Card. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 346. & tom. 7. lit. S. concl. 716. n. 3. Rota decis. 456. num. 9. apud Farin. p. 1. recent. Pyrrh. Maur. de solut. c. 8. n. 3. [Bald. consil. 377. Oddo num. 1. vol. 5. Wesemb. 1. consil. 18. num. 37. & consil. 20. num. 2. & consil. 34. num. 33.]*

X.

EVENTUS mali & sinistri non sunt habendi in consideratione, *l. inter stipulantem. 83. §. 5. de V. O. l. si quis ab alio 13. ff. de re judic.* [nec artificii potest quicquam imputari, *l. 6. §. 7. de offic. præf. l. 10. §. 1. de neg. gest. ubi C. I. A. tbes. 40.*] ubi Rip. n. 7. limitans ad præcavendum, Jason. in *l. inter stipulantem. §. sacram. in notab. 9. n. 14. ff. de verb. oblig.* ubi quod ad odium, & damnum non considerantur, & ibi Bart. num. 7. in fine. limitat axioma favore liberratis, dotis, pia causa, fisci, Bald. *conf. 182. Locata fuit. n. 4. vers. non enim debet considerari. lib. 1.* ubi quod eventus etiam mali & sinistri sunt habendi in consideratione ad exclusionem lucri, quando lucrum ipsum super futuro bono eventu & prospero fundatur, Steph. Grat. *discept. forens. tom. 5. c. 937. n. 10.* ubi axioma pro-

cedere præcipue notat, quando præter naturam occurrunt, ex Calder. *consil. 24. num. 12. ad med. & Olasch. decis. 95. n. 41.* [hoc est, quando planè casuales sunt ac fortuiti, non procurati vel ex culpa orti.] hinc si prosperior status evitet, & nauta sine causâ in portu permaneat, tenetur de sequiore eventu subsecuto, Brunnem. *ad l. fin. C. de Navicul.*

XI.

EVENTUS alicujus rei frustra spectatur, cujus effectus nihil operatur, *l. aliquando 13. §. fin. ff. ad Vellejan. l. si quis ita scripserit 36. ff. de hered. instit. l. cum heres 53. §. 1. ff. de acquir. hered. l. non videtur 33. ff. de judic. l. fin. C. qui admitti. l. ad probationem. C. de probat. c. cum contingat. de officio deleg. Surd. decis. 184. n. 8. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. compar. 10. n. 57. Marfil. *consil. 51. Licet ne dum. n. 17.* Cardin. Tusch. *tom. 4. lit. F. conclus. 520. num. 1.**

CAP. XXIII.

De Evictione.

Axioma I.

Quoties quis titulo oneroso rem accepit, toties alter tenetur ad evictionem & redhibitionem.

Ratio: quia alioquin alter damno afficeretur, utpote qui & re & pretio defraudaretur.

Exempl. ita Evictio præstanda in emptione, venditione, in permutatione & reliquis contrahibus innominatis, quibus res in alium transferatur, *l. 1. C. de rer. permitt. l. 29. C. de evict. in datione in solutum l. 4. C. de Evict. in divisione rerum communium vel hereditatis l. 66. §. ult. de Evict. in transactione l. 30. C. de transact. locatione conductione l. 9. l. 33. loc. in Contractu Emphyteutico arg. §. 3. inst. de locat. cond.* Non verò præstanda in re certâ seu specie legatâ, cujus se dominum credidit testator, *l. 40. l. 59. de Evict. l. 58. eod.* in donatione simplici, *vid. l. 2. Cod. de evict.* secus in donatione remuneratoriâ, ubi evictio præstanda, quia talis donatio se habet ad instar Tituli onerosi, Brunnem. *ad l. 2. C. de evict. Carpzov. P. 2. C. 34. def. 24.*

II.

Quamdiu res non evicta, tamdiu non est præstanda evictio, *l. 3. C. de Evict.* quia sic nondum habet emtor, de quo queratur, cum adhuc quietè possideat.

Limita, ut procedat, nisi (1.) venditor sciens rem alienam vendiderit, *l. 30. §. 1. ff. de act. emt.* (2.) nisi aliud fuerit ab initio conventum, *l. 12. C. de Evict. (3.) nisi in limine Contractus evictio imminet, l. 24. C. eod.* ubi ad cautionem cogi potest, Carpz. *P. 2. c. 34. def. 31.* Alias duas Limitationes vid. apud Brunnem. *ad d. l. 3. C. de Evict.*

III.

Quoties per injuriam tertii sive privati, sive judicis

licis vel per culpam, vel per contumaciam res emta amittitur, toties de evictione agi nequit, quia facta illegitima non debent tertio innocenti nocere.

Exempl. ita ergo si emtor ultro restituit & iustas exceptiones neglexerit l. 17. ff. de evict. si à iudice incompetente sit condemnatus, contra venditorem de evictione agi nequit. Brunnem. ad l. 56. n. 3. ff. eod. Idem est, si facto principis minus iudicis seu iuste res fuerit evicta. h. Lucius 11. ff. eod. aut per qualemcunque violentiam ablata. *Der Gewalt ist man zu wehren nicht schuldig.* DD. in l. fin. C. de act. emti.

Amplia: ut procedat, etiam si conventum, ut, quocunque modo res evinceretur, evictio tamen præstetur; nam semper subintelligendum, si res iudicis fuerit evicta. Brunnem. ad d. l. Lucius 11. num. 4.

IV.

Venditores unius rei in solidum & pro indiviso de evictione tenentur. Gail. L. 2. obs. 14.

V.

Cohæres sibi invicem tenentur de evictione, nisi aliter convenerit. l. si familia 14. C. de evict. Schneidew. in §. 20. Instit. de action. in act. fam. ercisc. n. 17.

VI.

Actio pro evictione tollitur spatio triginta annorum. Hartm. Pistor. obs. 1. tit. 29. n. 5.

CAP. XXIV. De Evidentia, Manifesto, Notorio.

Axioma I.

Evidentia est loco probationis, cap. Evidentia 9. de accusat. Hippolyt. in rubr. de probat. ubi n. 157. dicit hanc probationem esse multum privilegiam, & aliis omnibus præferri ex Rom. consil. 104. pater reverende. in fin. per §. ult. Instit. de grad. l. testium 3. de testib. l. inde Nemius 23. §. fin. ad L. Aquil. cum aliis quæ cumulat n. 158. 159. usque ad num. 166. probatio enim, quæ fit per evidentiam facti, multum rem declarat, adeo ut dicebat Bald. consil. 379. num. 6. vol. 1. quod oculus videt, nemo fideliter negat, & quod patet expresse, non est probare necesse. Curt. consil. 70. n. 18. Bertazol. lib. 1. consil. decis. 1. n. 25. cum testis sit, quæ corrumpi vel subornari non potest. Idem consil. 41. n. 74. fortiorque de mundo, gloss. in c. ad nostrum. in verb. restitutio. de iurejur. imò evidentia & inde nata præsumptio adeo fortis est præsumtio, ut ob eam omnes aliæ præsumptiones rejiciantur, cap. fin. de præscript. cap. super hoc de renunc. Cacher. decis. 30. n. 5. & decis. 154. n. 13. Regn. Sixtin. 2. Consil. Marburg. 8. n. 29. unde nunquam prohibita est hæc probatio; nec ulli denegatam fuisse putandum est. Alciat. in tract. de præsumpt. Per evidentiam enim res notoria & manifesta redditur. cap. manifestat. 2. quest. 1. atque ideo præferenda, l. Magistris. 7. Cod. de profess. Zals. consil. 15. n. 24. lib. 1. Port. consil. 209. num. 110. cum ea omnes superet probationes. Jals. in l. fin. col. fin. ff. de in litem jur.

Boll. in suis var. tract. crim. in 1. tit. de dilect. num. 24. Johan. Bapt. Plot. in repet. l. si quando. num. 777. Cod. unde vi. Farin. 1. consult. decis. 7. num. 9.

II.

Evidens & notorium dici non potest, quando dubitationem & disceptationem recipere potest. Franc. in cap. dilecto. n. 153. ad fin. vers. intellige. & num. 168. in fin. extr. de appellat. Dec. in cap. ex parte. n. 2. vers. quinq. fallit. de offic. delegat. quos refert & sequitur Cephal. consil. 201. vol. 1. Farin. 1. consil. crim. 85. n. 140.

III.

Evidentia facti est testis, qui subornari non potest, & admittitur etiam post publicationem testium. Roin. consil. 149. n. 5. in 4. Plot. in repet. l. si quando. C. unde vi. num. 777. & 808. Bertazol. 1. consil. decis. conf. 79. n. 34. imò convincit testes de falso. Bald. in l. si quis testibus. in fin. & ibi Salicet. n. 22. C. de testib. Martil. in rubr. de probat. n. 161. Boll. in suis var. tract. crim. in 1. tit. de delictis. n. 24. & 25. ubi ait: quod ex ea cognoscatur, an testes verum dicant. idem late tradit de Evidentia facti. Johan. Baptist. Plot. in repet. l. si quando. n. 777. C. unde vi. vid. & Hier. de Mont. in tract. fin. reg. cap. 30. n. 2.

CAP. XXV. De Exactione.

Axioma I.

Contra bonam fidem est bis idem debitum exigere. l. bona fides 34. de Reg. jur. l. Titia 34. §. qui invita 5. de legat. 2. Carpzov. 3. Jurisprud. Constit. 10. defin. 14. n. 6.

Limitatur hæc regula, nisi eadem res debeatur ex diversis causis, quæ non sunt incompatibiles. l. si is, qui Stichum 18. de Oblig. & act. Carpzov. P. 3. Constit. 18. defin. 26. n. 9.

II.

Qui non potest exigere, nec potest à sponte solvente recipere. cap. exigit 2. de cens. in 6. cap. statutum 11. §. si quid autem. de cens. in 6. Dec. in l. invitus 156. §. quod cuique 4. n. 2. de Reg. jur. Itaque miles à provincialibus nullas Cœnas, i. e. Discretionem exigere, nec à sponte offerentibus accipere potest. N. 130. cap. 4. l. 3. C. de erogat. milit. annonæ. Perez. ibid. n. 10. 11. 12. nec balneum ab hospite petere l. 6. C. de metat. nec quicquam à sponte offerentibus accipere possunt l. 5. C. eod. Perez. C. ibid. n. 5. seq. si verò quid extorqueant, gravissimè sunt puniendi, Perez. ib. n. 13. seq. quando autem salaria non præstantur, victus militi præstandus est. Perez. Cod. de salgamo n. 16. seqq. Brunnem. Cod. eod. quantum verò milites miseros provinciales terrere soleant, experientia satis notum est hoc exulceratò seculo, quo omnis disciplina prorsus collapsa est, & istud hominum genus ferè omnia pro lubitu agere solet. Franzk. L. 1. Resol. 10. n. 21.

Limita: Nuncii latitiæ publicæ nihil exigere, modicum tamen accipere possunt tot. tit. Cod. publ. latit.

III.

Exactio tam privatorum Creditorum, quam publi-

publicorum tributorum absque violentiâ & injuriâ subditorum per officiales fieri debet. Perez. *C. de Exact. Trib. num. 16.* præsertim circa usuras præses provinciæ non acerbum se exactorem, nec contumeliosum præbeat, sed moderatum & cum efficaciâ benignum & cum instantiâ humanum; nam inter insolentiam incuriosam & diligentiam non ambitiosam multum interest. *l. 33. ff. de usur.* Perez. *Cod. de debitor. Civit. n. 2.* Exactores verò immodesti severe puniuntur. Perez. *C. de Collat. fundor. n. 3.* si autem debitores contumaces sint seque impudenter opponant, ad solutionem cogendi sunt missione in possessionem, sequestratione fructuum, subhaftatione. Perez. *C. de Exact. Tribut. n. 17. seq.*

IV.

Officialis, qui debitum non exegit, ipse ad solutionem tenetur. Brunnem. *ad l. 7. C. de Exact. trib. §. 3.*

CAP. XXVI.

De Examine. Approbatione.

Axioma I.

Semel examinatus & approbatus, non est iterum examinandus. *l. licet. 12. C. de Assessor. vid. Barbof. in tract. Clausularum clausula. Si idoneus reperitur, ubi late.*

Limita in professore, qui semel assumptus, si postea minus idoneus reperitur, potest reprobari & removeri. Brunnem. *ad l. 2. C. de Profess. & med.*

II.

Miles & Athleta denum, si tertio victoriam reportavit, præfecti militia nomen meretur & immunis à muneribus est. Studiosus, qui ter se ritè defendit, præmium meretur; in uno enim eruditionis specimine potest quis casu magis, quàm peritu, respondere. Perez. *Cod. de atbletiis n. 6. §. 9.* imò potest quis alio tempore promptius respondere, cum sæpe ex præsentis dispositione humorum alteretur animus. Brunnem. *ad l. un. Cod. eod.*

CAP. XXVII.

De Exceptione.

Axioma I.

Exceptio actionis est exclusio. *l. 2. de except.* intellige nimirum de mera & simplici, non verò de exceptione in se actionem vel accusationem continente. Casus in *l. quoniam Alexandrum 26.* & ibi omnes notant *C. de adult. Jas. in l. libertus. col. fin. ff. de in jus voc.* Hinc videmus, quod excommunicato & bannito permittatur excipere, & sic se purè & simpliciter defendere *cap. cum inter. de except.* agere verò vel reconvenire, vel excipere eo modo, ut reconventio ex exceptione resulter, non licet, juxta Innocent. *in cap. si vero de sentent. excomm.*

Ut tamen hæc se habeant, ratione tamen forma probandi reus dicitur actor, quoniam is non minus exceptionem quam actor intentionem.

probare debet. *l. 1. de except.* unde prosequi causam dicitur *in cap. 11. extra de except.*

Declara, Axioma verum esse, si actio strictè & propriè accipiat, secus si large: cum appellatio persecutionis omne remedium ordinarium & extraordinarium comprehendat. *l. pecunias 179. §. actiones 2. ff. de V. S. l. dolus 44. ff. mandat. vid. Lud. Gomez. ad §. superest. Instit. de action. num. 49.*

II.

Exceptiones nil aliud sunt quam defensiones, defensiones autem sunt juris naturalis. Roland. à Valle *consil. 3. n. 2. & consil. 12. n. 44. vol. 3.* Decian. *conf. 35. n. 47. vol. 1. & consil. 14. n. 84. vol. 3.* Menoch. *consil. 383. n. 4. vol. 4.* nec ipsi diabolo deneganda. Welsmb. *consil. 47. n. 177.* atque inde exceptiones dicuntur acquitare nisi. Cravett. *consil. 900. n. 29.* quæ mater exceptionum appellari solet. Menoch. *conf. 332. n. 4. vol. 4.* Roland. à Valle *conf. 35. n. 54. vol. 2.* Hermann. Vultej. *Consil. Marpurg. 20. n. 68.*

III.

Exceptio generica nullius est momenti, Bart. & Dd. *per il. text. in l. textores Titia 36. ff. de legat. 1. ubi & Alex. n. 2.* quanquam si à parte non opponatur, ea admittatur. Alex. *d. l. n. 3. vide. Vasq. lib. 2. contr. jur. cap. 32. n. 14.*

IV.

Exceptio regulæ una posita cæteræ exceptiones exclusæ arguuntur. *l. 12. §. idem 43. ff. de instrum. leg. quod & Cicero in orat. pro Balb. confirmat; ait enim, si exceptio fecit, ne liceat, ibi necesse est licere, ubi non est exceptum. Boccr. de investit. feud. cap. 4. n. 1.*

V.

Exceptiones dilatoriæ ante litem contestatam sunt opponendæ. *l. 19. C. de prob. l. ita demum 13. C. de procurat. Gail. 1. observ. 38. Myns. cent. 4. observ. 59. Donell. lib. 22. comm. 9. circ. fin. Cujac. lib. 13. observ. 34. Borcholt. consil. 4. assert. 29. Arum. disput. 19. exerc. 7. Matth. Steph. cent. 4. quest. illustr. 61. tit. c. Henon. in quest. controvers. disput. 22. n. 13.* post eam enim contestatam aut post statutum à iudice terminum ea non amplius recipiuntur. *cap. pastomlis C. de except. Intellige nimirum de dilatoriis iudicii, non de dilatoriis actionis & causæ, de qua agitur, veluti est exceptio de non petendo intra certum tempus; hanc enim proponi posse, lite demum contestata, sicut & reliquas peremptorias exceptiones, patet ex l. exceptionem 19. ubi Dd. C. de probat. vid. Myns. cent. 1. observat. 24. Welsmb. in part. ff. de exception. n. 10.*

VI.

Exceptionem in scriptis proponi necessum non est. Bart. *in l. scire oportet. ff. de excusat. tut. Cuman. in l. 1. de except. Vasq. 2. contr. jur. c. 32. n. 3.* nec requiritur in ea conclusio. Socin. *in d. l. 1. col. 2.*

VII.

Ad excipiendum quæ profunt, eadem proficiunt & ad replicandum. *l. 2. C. de jud. l. ult. C. de edend. Welsmb. 1. consil. 3. n. 15.*

VIII.

Quod non est exceptum, secundum regulam iudica-

dicatur. Decius & Dd. in l. 1. n. 20. ff. de R. I. Bartol. in l. quoties n. 1. Si quis cau. Jason. post Bart. n. 31. si quis in ius voc. vid. infra axiom. 24. secundum regulam enim pronunciandum, donec casus, de quo tractatur, exceptus esse demonstratur, Jason. in l. cetera n. 5. ff. de legat. 1. Baldus in l. si tutor in fin. Cod. de serv. pign. dat. Schurff. consil. 15. Quod in presenti. n. 6. cent. 3. Wef. l. consil. 30. n. 3.

IX.

Exceptiones omnes suā naturā sunt perpetuæ. l. parē s. §. fin. ff. de doli mali except. Wefemb. in parat. de Except. num. 12. quæ enim annua sunt ad agendum, perpetua manent ad excipiendum, cap. si autem ubi Panorm. & Felin. de rescript. l. licet 5. ubi Glossa & Dd. in fin. l. si pactum 6. C. de Except. ad Cujac. ad l. 5. §. ult. ubi exemplis, rationibus, & limitationibus illustratus, adeo ut ne 30. aut 40. annis exceptiones præscribantur, sed perpetuæ & semper etiam ad mille annos possint opponi. Gloss. in l. 3. verb. persecutione. C. de prescript. 30. annor. & in l. si pactum a. C. de Except. Panorm. & Felin. in c. si autem. de rescript. Franc. Balb. in tract. prescript. 4. part. 4. pr. q. 37. Wefemb. l. consil. 42. n. 26.

X.

Quæcunque exceptio opponi potest per modum actionis, illa non est perpetua, quia sibi imputet excipiens, quod non antea exceptionem in iudicium deduxerit. Exemplum est in exceptione non numeratæ pecuniæ, idem est in exceptione non numeratæ dotis & in querelâ inofficiosa.

Limita: nisi semel fuerit in iudicium deducta, sic enim, uti alia actiones temporales, sit perpetua, tot. tit. C. quando libellus.

XI.

Exceptione perpetua tutus desinit esse debitor, l. Marcellus 67. de Reg. Jur. l. nihil interest 12. ff. eod. l. debitor. 108. de verb. signific. add. Bachov. 1. disp. 22. thes. 4. lit. H. in fin. Cagnol. in l. non videtur capisse n. 5. de Reg. Jur. l. qui Exceptionem 40. de condit. indeb. sicut creditor esse desinit, qui exceptione potest repelli. l. creditor. 55. de P. S. l. is cui 42. §. creditores 1. de O. & A. etiam præscriptiones l. si quis postquam 37. de si de iuss. Bald. in l. cum quis. n. 8. & 26. C. de jur. & fact. ignor. l. eos 26. C. de usur. cum loco solutionis sit. l. si pupilli 66. §. ult. de solut. Bald. in l. cum mandatori. C. de non num. pecun. Balb. tract. prescript. 1. part. princ. quæst. 7. n. 4. Bald. in l. item quod adjicitur. de const. pecun. ut à tali nihil peti possit instrumenti debitore, qui ipso tempore sit liberatus actione instrumento præscripta, l. cum notissimi 7. cum l. seq. Cod. de prescript. 30. annor. cum præscriptio plenissimam liberationem inducat. Paris. consil. 15. n. 19. & consil. 101. n. 81. vol. 8.

XII.

Exceptionibus malitiosis non est indulgentum. l. in fundo 38. ff. de rei vind. l. 1. ff. de Reg. Caton. Oldendorp. cl. 1. ad §. p. 69. tales enim, ut inutiles & frustratoriae, non admittuntur. l. non cogendum 45. ff. de procur. l. hæc stipulatio 14. §. fin. ff. ut legat. nom. caveatur. Gail. 2. observ. 27. num. 19. ac ejusmodi frivola exceptiones non fa-

ciunt vacillare fidem instrumenti. Gl. in l. plures apochis verb. vacillare. C. de fid. instrum. Panorm. in c. super eo. de testib. cog. Felin. Socin. & Dd. in cap. si Clericus. de for. compet. Molin. ac Dec. consil. 162. In causa. n. 2. ad verb. probata. cum à iudice non recipiantur, Jac. de Nigr. in l. omne. n. 12. de offic. Assess. per doctrinam Bald. in l. præscriptione. C. si contra ius vel util. publ. Zaf. in l. 1. §. editiones n. 60. de edendo. ubi addit eum calumniari, qui excipit adversus ea, quæ ex propriis instrumentis vel sigillis constant. Wef. l. consil. 31. n. 35. Unde fit, quod opponens exceptionem injuriosam teneatur etiam actione injuriarum. Socin. consil. 118. Visa. n. 4. per l. 3. l. si quidem 10. C. de injur. l. si tibi 23. C. de liberal. caus. Ang. consil. 76. Super. Oldrad. consil. 53. conf. v. in fin. cum non juris sui tuendi gratia, sed injurandi potius animo fecisse præsumatur. Angel. in præf. in verb. verba injuriosa. n. 16. C. de injur. Roman. consil. 96. Super n. 4. Salic. in l. si non convitiis. n. 6. C. de injur. Wef. l. consil. 22. n. 30. Sic generalis exceptionum ademptio vel renunciatio frivolas tantum excludere dicitur. Cyn. & Dd. in l. ita pudor. Cod. de adul. Specul. cum addit. de oblig. sol. & Exempt. §. 2. gl. c. licet. verb. absque ulla exceptione. de Elect. Rebuff. in cap. sine Exceptione 12. q. 12. Hyppolit. in præf. crimin. q. ult. n. 1. non iustas, Cyn. in d. l. ita pudor. gloss. & Dd. in d. cap. licet. de Elect. multo vero minus ignoratas, Speculat. de Except. §. 2. n. 2. Roman. consil. 211. n. 3. aut nascentes ex natura contractus. l. quæro 56. §. inter. ubi Bart. & Dd. locat. Wef. consil. 10. num. 5.

XIII.

Exceptiones à iudice non supplentur, l. unica. ubi Castr. n. 3. & 4. C. ut quæ desunt Advocat. judic. suppl. sunt enim opponendæ Dec. Cagnol. in l. Marcellus. in fin. de R. I. licet ex actis appareat, ut quidam volunt. Balb. de præscr. p. 1. q. 8. n. 1. 2. Guid. Pap. decis. 221. Boer. decis. 344. n. 1. 2. & 3. Wefemb. l. consil. 14. n. 68.

XIV.

Exceptio de iudicis persona omnium debet esse prima. l. sed etsi suscepit 52. ff. de iudic. l. quidam 37. ubi Bart. n. 9. de re iudic. Bald. in l. ult. n. 5. C. de iudic. Marant. in Specul. aur. p. 6. de appellat. n. 25. Felin. cap. exceptionem. n. 16. & 17. Lanfranc. cap. quoniam. verb. recusationes. in princ. de probat. cum iudex sit iudicii dux & imperator. Bald. in rubr. C. si à non comp. jud. n. 4. per gl. si procuratorem. de prouocat. & potissima pars. Bald. d. loc. n. 4. cujus à defectu iudicium redditur nullum. c. si à non compet. judic. Felin. in cap. Exceptionem. de Except. Marant. dist. loc. vel querelâ implorato iudicis officio proponuntur. Cyn. Bald. Salicet. & communiter Dd. in l. licet 5. cum l. seq. C. de Except. per text. in l. quæsitum 30. §. fin. de pecul. idem Bald. latius in l. sicut. n. 12. & 13. C. de prescript. 30. annor. Wef. d. consil. 42. n. 33.

XV.

Exceptio quando est probata, replicatio autem Actoris dubia, non propterea Exceptio est altioris indaginis, sed omnino contra instrumentum obligationis liquidum admittenda. Hartm. Pist.

Pist. part. 4. q. 10. n. 22. vid. Brunnem. ad l. 3. ff. de ed. n. d. n. 20. Mev. P. 3. decis. 226. ubi docent, quod exceptio litis finitæ aliquo modo dubia ob replicam non rejiciatur post litis conciliationem, sed litis ingressum impediatur.

XVI.

Exceptio pro rejecta habetur, quæ non est compatibilis cum sententiâ, adeoque non amplius admittitur. Salgado. de Reg. Prosect. part. 4. c. 7. n. 86.

XVII.

Exceptio opposita rejecta esse censetur iudice ad ulteriora procedente. Felin. in cap. ex parte. n. 13. de resibus. Jason. in l. ex quacunque. n. 45. ff. si quis in jus vocat. non iter. sac. text. in l. aut Prator 7. §. 1. ff. de minor. idemque tenent Bart. in l. à procedente. C. de dilat. Bald. in l. 1. n. 9. C. de ord. jud. Ruin. consil. 61. n. 36. vol. 5. Aretin. consil. 107. n. 2. vers. secundus casus. Alex. consil. 192. n. 4. vers. confirmat hoc.

Limita 1. non procedere in Exceptionibus juris & actionem annullativis; tales enim per processum ad ulteriora non censentur esse rejectæ & sublata, prout declarat Felin. in cap. subortæ. col. 4. vers. limita tamen prædicta. n. 9. de re judic. & post ipsum Jason. consil. 100. in fin. & consil. 105. n. 5. vol. 1. Decius consil. 326. n. 4. vide & Vultej. 3. Consil. Marpurg. 21. n. 287.

Limita 2. hanc regulam rejectionis exceptionum per transitum ad ulteriora, ut vera sit, tum demum veram esse, si iudex super Exceptionibus illis cognoverit, & tum ad ulteriora processerit. Baldus in l. à procedente. C. de dilat. Felin. in d. cap. subortæ. de re judic. Barbat. consil. 45. col. penult. vol. 2. Unde etiam Exceptio nunquam intelligitur tacite rejecta, quando sententia potest stare absque eo, quod exceptione reprobat. Panorm. in cap. ex parte. de appellat. ubi casum proprium esse dicit. in l. quod in diem 7. de compensat. & in argumentum adducit l. sancimus 27. Cod. de testam. eodemque faciunt relata ab eodem. Panorm. in cap. cum inter. n. 23. de re judicat. ubi expressè tradit, quod si iudex propositis pluribus articulis diversis super aliquibus tantum pronunciavit, in his remanet tantum sententia, super quibus est pronunciatum, in reliquis autem nec absolvisse, nec condemnasse intelligitur.

XVIII.

Exceptio in iure tertii fundata nemini proficit. Vult. 3. Consil. Marp. 35. n. 242. nulli enim concedit, ut sese ex iure tertii defendat & tueatur. Text. in l. loci corpus 4. §. competit. 7. ff. si serv. vindic. l. si quis emptionis §. §. 1. vers. si verò nullum. C. de præscript. 30. annor. gloss. in l. indebiti. §. sed et si nummi. ff. de condit. indeb. Tiraquell. in l. si unquam. verb. revertatur. n. 356. C. de revoc. donat. Rip. in rubric. ff. solut. matrim. n. 29. vers. non obstat, quod dos Socin. jun. consil. 71. n. 6. vol. 2. Cravett. consil. 774. n. 7. vers. aequè Eoque iure eatenus utimur, ut etiam si hoc ius tertii ius agentis penitus excluderet, frustra tamen adhuc ius allegaretur, nisi illum excluderet, cui opponitur ipso iure per doctrinam. Bart. in l. 2. ff. de except. rei judic. quam communiter esse

approbatam testatur Roland. à Valle consil. 57. n. 10. vol. 3. præsertim si ius tale sit, ut ab ejus voluntate prorsus dependeat, stet atque cadat; quibus add. & Cravett. consil. 748. n. 21. Jaf. in l. 2. not. §. C. de jur. Emphyteut. Pruckm. consil. 27. n. 160. Exceptio tamen de iure tertii opponi potest, quando est exclusiva intentionis adversarii. Tiraq. in l. si unquam in verb. revertatur. n. 356. C. de revoc. donat. Decius consil. 246. in fin. Soc. jun. consil. 101. n. 29. vol. 1. Joseph. Ludov. decis. Perus. 64. n. 35. Vincent. Franch. decis. Neapolit. 14. n. 10. atque hoc omnes dicere, in l. 2. ff. de Except. rei judic. respondit Menoch. consil. 80. n. 8. vol. 1. in d. quotiescunque ius tertii foret exclusivum agentis, tertio etiam recusante posset opponi, probat Ant. Cioff. consil. 28. n. 32. vol. 2. quod maxime procedit, si exceptio illa de iure tertii prodesset opponenti per doctrinam. Panorm. in cap. cum non liceat. n. 15. de præscript. & Mandell. consil. 64. n. 2. & seq. Sic etiam excipere licere de iure tertii, quando quis in damnum incidere, & indebitum jacturam pateretur, nisi iure tertii uteretur. tradunt Bartol. in d. l. 2. & ibid. Socin. n. 13. & Jaf. n. 10. Claud. de Scissell. in v. rpt. l. Celsus. n. 29. ff. de usucap. idem esse ubicunque casus esset ipso iure nullus. Confirmant Alex. consil. 38. in fin. vol. 2. Roland. à Valle consil. 15. n. 22. vol. 1. Menoch. consil. 1. num. 120. & consil. 79. n. 28. & consil. 90. n. 110. vol. 1.

XIX.

Exceptionibus pluribus uti nemo prohibetur, cap. nullus pluribus. de Reg. Jur. in 6. l. nemo ex his 43. ff. eod. l. is, qui dicit §. l. nemo §. ff. de Except. etiam si essent contrarie. Dec. consil. 100. n. 30. vol. 3. Vult. 3. Consil. Marp. 55. n. 126. & una omissa vel non probata ad aliam redire. l. 8. & l. 5. ff. de Except. modo non uno eodemque tempore proponantur, vid. Wef. in paratit. ff. de Except. n. 10.

XX.

Exceptiones juris statim debent determinari per ea, quæ scripsit Menoch. de arb. tr. jud. quasi. lib. 1. q. 53. n. 4. ratio, quia ius est certum, nec aliquam probabilem dubitationem recipit. l. ancilla 12. & ibi Bald. n. 2. C. de furt. quo faciunt scripta à Menochio consil. 367. n. 3. & seq. vol. 4. vide Vult. 3. Consil. Marp. 20. n. 74.

XXI.

Exceptio non opponitur, nisi coram eo, qui jurisdictionem habet. Mandell. consil. 62. n. 8. & consil. 64. num. 8. Cravett. consil. 209. n. 9. vol. 2. Vult. 3. Consil. Marpurg. 15. n. 168.

XXII.

Exceptio non potest dici notoria, quando in ejus cognitione vertitur juris subtilitas. Socin. sen. consil. 59. num. 2. vers. ex quibus patet. vol. 3. Vult. lib. 3. consil. 22. n. 87.

XXIII.

Exceptio nisi probetur, resolvitur in confessionem. Felinus in cap. cum venerabilis. n. 13. de Except. per gl. in N. 53. cap. 3. §. suscepto 2. vers. contestatio. de exhib. reis. Wef. 2. consil. 72. n. 21. quia imò excipiens non censetur confiteri intentionem actoris, & quæ in exceptione includuntur. Acac. Antonin. de Ripell. var. Resol. c. 4. n. 16. vid. Franzk. lib. 2. Resol. 18.

XXIV.

XXIV.

Exceptio dividi non potest, sed tota est acceptanda. Gloss. in l. non utique. ad verb. qui ff. de Except. ubi licet Bartolus reprober glossam, tamen Socinus num. 1. dicit communem Legistarum & Canonist. opinionem esse contra Bartolum, in l. decem. ubi latissime Alex. de verb. oblig. & in cap. cum venerabilis. ubi Innocent. in princ. Panorm. num. 26. Felin. n. 12. de Except. idemque tenet Dyn. post gloss. in cap. Exceptionem in fin. de Reg. Jur. in 6. Specul. de Except. §. viso. num. 2. 4. 6. Cyn. Bald. Salicet. & Dd. in l. si pedem. per illum text. Cod. de Except. Lanfranc. in cap. quoniam. verb. Exceptiones. de probat. num. 4.

XXV.

EXCEPTIO facilius est, quam factio, & ideo regulariter qui potest agere, multo magis potest excipere, l. 1. ff. de superficiebus. l. 7. §. 4. vers. igitur. ff. de pact. cap. cum inter. de except. cap. qui ad agendum. de Regulis Juris, in 6. Federic. de Sen. consil. 90. n. 3. vers. dixi. Alex. consil. 62. in causa. n. 6. & 7. lib. 7. Palat. in reper. cap. per vestras. de donat. inter virum & uxorem. §. 8. n. 2. Surdus consil. 377. n. 45. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 3. lit. E. concl. 374. per tot. Sigism. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 2. n. 121. de commerc. & camb. §. 7. gloss. §. n. 98. Unde qui habet actionem, ut aliquid consequatur, multo magis habet exceptionem, ut liberetur. Fulgos. consil. 186. Pro determinatione. col. pen. vers. Postremo. Alex. consil. 47. Visis instrumentis. in fin. lib. 3. Et cui damus actionem, multo fortius exceptionem. l. invitus 156. §. cui damus 1. ff. de Reg. Jur. Roman. consil. 474. In casu proposito, & quem de evictione tenet actio, multo magis agentem repellit exceptio, l. vindicantem 17. ff. de evict. Castrenf. consil. 352. Pro fundamento. col. fin. lib. 1. quia multa conceduntur agendo, Angel. Aretin. consil. 31. Viso supradicto. in fin. vers. quia multa. [Sic ei exceptio datur, cui alias denegatur actio, l. 4. in fin. ff. de doli except. cum multis similib. allegatis à Curt. jun. in l. petens. n. 14. C. de pact. Vid. Vult. 3. Consil. Marpurg. 34. n. 168. Socin. consil. 99. col. 1. in fin. vol. 1. & consil. 90. n. 3. in fin. vol. 4. cum exceptio majore æquitate nitatur quam actio. l. qui æquitate 12. ff. de doli except. Vult. 3. Consil. Marp. 29. n. 220.] ideoque prohibitus petere, non prohibetur retinere & excipere, Decius consil. 331. n. 3. Ruin. consil. 163. in fin. lib. 2. Decian. consil. 64. n. 51. lib. 3. & consil. 94. in fin. lib. 2.

XXVI.

EXCEPTIO repellit eundem, quem de jure tenet actio, l. fundi quem 18. cum.

cum l. seq. ff. de except. l. Exceptione doli 11. C. de evict. Angel. Aretin. consil. 20. Visis actis. n. 39. & seq. §. n. 45. Castrenf. consil. 166. Visis actis n. 3. lib. 2. & consil. 275. Ad primum. num. 3. vers. ad secundum. eod. lib. 2. Decius consil. 86. Viso puncto. col. 2. vers. quarto quia. Rom. consil. 457. Circa propositam. col. penult. in princip. vers. secundo quia. Alex. consil. 3. Viso processu. in princip. lib. 3. Tiraquell. de retract. §. 1. gloss. 9. n. 33. Boër. decis. 23. n. 13. Neguzant. de pignorib. part. 5. membr. 1. n. 53. Molin. de primogenit. lib. 4. cap. 1. n. 20. & 28. Anton. Gomez. l. 50. Tauri. n. 73. Gam. Lusitan. decis. 67. Portol. de consortib. & fideicommiss. cap. 22. n. 18. Cardin. Tusch. d. tom. lit. E. conclus. 75. Dn. Barbosa in l. 1. p. 5. n. 20. solut. matrimon. Surdus consil. 517. n. 24. & consil. 577. n. 12. & decis. 177. n. 8. Vincent. Caroc. singul. 73. ubi limitat in casu l. fin. C. de evict.

XXVII.

EXCEPTIO firmat regulam in contrarium, l. quantum 12. §. 43. vers. denique. ff. de fundo instruct. l. ex eo. 18. de testibus. Robert. 2. animad. 28. gloss. in rubr. de regulis juris. in 6. ubi Dyn. Bart. in l. 1. in fin. ubi Decius num. 20. & Cagnol. n. 31. & 34. ff. eod. tit. Everh. in topicis legal. loc. 3. Decius in cap. cum dilecta. n. 6. & 7. de confirm. utili. ubi ait, quod exceptio, licet sit de regula, non tamen ampliet regulam. Roman. consil. 82. n. 3. & consil. 100. num. 2. & consil. 195. in princ. & consil. 337. n. 8. ubi Apostil. in verb. exceptuatis, & consil. 461. vers. refragatur, ubi ait hoc non procedere, quando non est verisimile, Joan. de Anan. consil. 69. in fin. Baldus consil. 131. Casus est talis. vers. super secundo lib. 1. & consil. 119. Verba dicunt, in princip. vers. secundo quia. eod. lib. 1. ubi quod conductor excipiens nolle teneri pro uno casu fortuito, videtur se obligare ad alios casus fortuitos sub eodem exceptuatis, & consil. 331. Quidam lib. 5. ubi intelligit Axioma, quando alias non esset facta inclusio, vel exclusio tacita, vel expressa circa non exceptuatos, Alexand. consil. 107. In causa & lit. num. 2. lib. 1. & consil. 125. Viso titulo. num. 4. & 5. lib. 2. ubi ampliat in concessione legati facta, quia exceptio declarat, & firmat regulam in non exceptis, & consil. 7. In consulatione. num. 8. vers. quinto probatur. l. 5. ubi ampliat in legibus feudalibus, & materia feudalibus, & consil. 186. Zacharias in fine lib. 6. ubi quod firmat regulam in contrarium, sed non ampliat, Afflict. decis. 45. num. 2. Menoch. consil. 141. num. 17. & consil. 609. num. 9. Flamin. de resignat. benefic. lib. 5. quest. 6.

quæst. 6. n. 186. Card. Tusch. d. tom. 3. lit. E. conclus. 422. per totam. Octav. Glorit. respons. 12. n. 111. Cardin. Seraphin. decis. 980. num. 7. Rot. decis. 144. num. 6. apud Farinac. p. 1. recent. Robles de Salvedo de re. pres. lib. 2. cap. 26. num. 21. me citato in hoc loco Joseph. Vela dissertat. forens. dissert. 2. num. 40. [Eleganter Cicero in orat. pro Balbo, si exceptio facit, ne liceat, ibi necesse est licere, ubi non est exceptio, exemplum est in l. 18. de testib. l. 28. §. 6. qui test. fac. poss. Ratio hujus regulæ est, quod qui quædam eximit, de cæteris accuratius cogitasse videatur l. nam quod liquida 4. §. ult. de pen. leg. l. cum Prætor. 12. ff. de jud. Hartm. Pistor. 2. q. 27. num. 7.]

Limita Axioma, ubi alia interpretatio dari potest, quia tunc casus exceptus non firmat regulam in contrarium, Feder. de Senis consil. 233. col. pen. n. 3. vers. non obstat, ubi quod Papa volens omnes teneri solvere decimas, si excipit certum ordinem, non propterea videtur velle omnes alios exemptos teneri, nisi expresse dixerit, quia talis exceptio potest operari concessionem exceptionis ordini exceptuato. Sic etiam non prodit Axioma, quando aliquid excipitur considerato effectu ejus, quod excipitur, quia tunc omnia sunt exceptuata, quæ habent eundem effectum, Castrensi. consil. 91. In causa appellationis. num. 9. & 10. lib. 1. ubi quod statutum, quod fiat compromissum exceptis instrumentis quarentigiatis, non includit instrumenta non quarentigiata, quando habent executionem paratam, prout quarentigia, quia statutum consideravit effectum quarentigiarum, non ipsam quarentigiam; nam casus similes exceptuatis censentur excepti, etiam si exceptioni sit adjuncta. d. Alex. consil. 30. In causa. n. 4. & 6. lib. 4. ubi quod non continentur casus similes per extensionem sub exceptione, sed comprehensi dicantur. [vid. cap. cum delicta. ubi Panorm. de confirm. util. gloss. in l. 1. verb. judicati. C. de condict. indeb. & in l. fin. verb. volueris. C. de revocand. donat.]

Limita II. Regulam procedere in casibus non exceptis, sub regula tamen comprehensis, alias secus; quia licet ea firmet regulam in casibus non exceptis sub regula comprehensis, non tamen dilatat, nec ampliat regulam, ut faciat sub ea comprehendi, quæ de sui natura non comprehenderentur, exceptione non facta. l. generaliter 32. §. n. x. ff. de usufr. legat.

Limita III. Si casus speciales alibi expressi in contrarium extent §. in b. f. l. de act. collata. l. ult. de compen. l. 38. de re judic. coll. cap. pen. extr. eod. vid. Gilken. ad l. 13. in princip. n. 29. Cod. de judic. Fallentiam vide apud Hartm. d. loc. n. 28. nempe nisi propter exceptionem sint & alia rationes, quæ regulam restringunt, l. 32. §. 2. de usu & usufr. leg.]

XXIIX.

EXCEPTIO debet esse de regula. l. nam quod liquida 4. §. f. de pen. leg. [id est, de ipso genere regulæ, vid. l. ult. Cod. Quand. ex fact. tut. Ex qualitate enim exceptionis regulariter quævis dispositio declarari solet. l. Proculus 19. cum ibi notat. per Bald. de usufr. Alexand. in l. senium. C. quiteslam. fac. poss. Roman. consil. 187. cum similib. adductis per Decium in l. 1. n. 26. de Reg. Jur. & per Riminald. instit. de donat. in pr. n. 357. Hartm. Pist. 1. quæst. 32. n. 5.] Castrensi. consil. 70. Pro pleniori. n. 3. lib. 1. ubi ait, quod si exceptio non esset de regula, diceretur derisoria, Gemin. cons. 65. num. 8. vers. nam ex quo hic excipit, ubi quod casus exceptus à dispositione generali, declarat dispositionem loqui de illa materia, Baldus consil. 401. Super facto. n. 2. vers. secundo queritur. lib. 5. ubi quod restringit, seu declarat regulam, debere intelligi de materia exceptionis. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 15. n. 77. & gloss. 14. num. 35. & gloss. 51. num. 2. Surdus consil. 152. num. 49. & consil. 262. n. 47. & consil. 402. num. 21. & consil. 527. n. 6. & 7. decis. 124. num. 13. [Confirmat hanc regulam Donnell. ad l. 1. C. de condition. indeb. num. 16. ineptissimam exceptionem esse contempnens, quæ verbis regulæ non comprehendatur. Ratio est, (1.) quia exceptio est oratio, quæ regulæ detrahit; non potest autem de regula detrahere, quod regulæ non continetur, (2.) ideo aliquid de regula excipitur, ne, si exceptum non sit, sententiâ regulæ contineretur, (3.) quod si verbis regulæ aliquid satis excluditur, valde stultum, & aliâ ratione amplius excludi velle. Verbi gratiâ: Omnes sciunt Exceptiones ista sisse ineptissimas: omnes agri T. Lucii repeti possunt, exceptis pecoribus: atqui pecora non sunt de agris, & quamvis de pecoribus nihil exceptum esset, tamen valde ineptus esset, qui putaret pecora agrorum verbo contineri. Similis est & hæc exceptio: Lego omnes libros, qui sunt in bibliotheca, exceptis lapideis. Nec obstat l. 1. Cod. de condition. indeb. Nam in his verbis non ex causâ judicati solu-

soluta, non continetur exceptio, sed ad-
versaria oratio.] Unde si procurator ge-
neraliter constituitur ad omnes causas,
excepta causa restitutionis in integrum,
dicitur constitutus in omnibus aliis causis
requirantibus speciale mandatum, ex
quo exceptio est de iis, quæ requirunt
speciale mandatum, Imol. in l. fin. col. 12.
ff. quis & à quo appelletur. Alexand. & Ja-
son. in l. fin. ff. quod quisque juris. Gemin.
in cap. qui ad agendum. ff. 1. de procur. lib. 6.
quos refert Card. Tusch. com. 3. lit. E. concl.
423. n. 6. Röbl. de Salzed. d. lib. 2. c. 14. n. 38

[Declaratio Axioma I. procedere saltem
comprehensivè, licet non dispositivè.
Everhard. in Loc. legal. loc. ab Except. n. 9.
Cagnol. ad l. 1. de Reg. Jur. num. 28. & 30.
ibid. Decius n. 19. & 20. & Dyn. ad rubr.
num. 17. eod. in 6. alioquin non esset exce-
ptio, sed ineptia ineptiarum, ac prorsus
inutilis. Aym. Cravett. consil. 965. num. 7.
per d. l. nam quod liquida 4. §. fin. ff. de
pen. legat. l. fin. questum 12. §. idem 43.
vers. denique. ff. de fund. instruct. Hieron.
Cagnol. ad d. l. 1. n. 28. vers. & Archiepiscopus,
essetq; perinde ac si diceretur: Omnis
homo currit exceptio equo Titii: hæc
enim non est exceptio, quia equus Titii
non comprehenditur sub propositione
illa, omnis homo currit. Cagnol. dict.
num. 28. & 29. d. l. pari modo si dicam:
illam pecuniæ summam, quæ mille est
aureorum, totam tibi dono, exceptis bis
mille aureis: hæc exceptio non est de illa
regula, quia licet minor summa majori
insit, non tamen inesse potest major mi-
nori, ut ab ea excipiat. l. 1. §. si stipulan-
ti. ubi gloss. Bart. Alexand. Castrenf. Dua-
ren. Egin. Bar. Coraf. Donell. Cujac. ff.
de verb. oblig. §. præterea. ubi Dd. Instit. de
inutil. stipul. Gajus 2. Instit. tit. 9. §. item si
purè. Hoc argumento ab exceptione, vel-
uti fortissimo, teste Nic. Everhard. d. loc.
necitur & Tiber. Decian. resp. 22. n. 9. & 10.
vol. 1. ad demonstrandum, utrum exce-
ptio decimandi extendat se etiam ad lo-
cum Terentia: quia exceptio erit de re-
gula & de ipsius genere: & vice versa ob
id, quod pars est ejusdem naturæ & qua-
littatis, cujus est totum: Rursum idem
Tiber. Decianus respons. 55. num. 16. vol. 1.
Exceptio (inquit) non potest extendi ad
ea, quæ aliàs sub regula non comprehen-
derentur, per doctrinam Bartoli in l. ge-
neraliter. §. uxori. ff. de usufr. legat. l. 1. no-
tata per Abb. in cap. in nostra extr. de se-
pult. quod idem Tiberius Decianus repe-
tit, & ad transactionem super fideicom-
misso interpositam accommodat in re-

[ponf. 3. n. 130. vol. 1. itemque Cravett. consil.
519. n. 14. vers. tertio de fideicommiss. ubi
inquit: Exceptionem planè ad ea restrin-
gi oportet, quæ in regula sunt compre-
hensa, alioquin est, ut spurca & inepta,
rejienda. Idem Cravett. consil. 965. n. 7.
Hinc non esse exceptionem veram, sed
omnino falsam, quæ sub regula compre-
hensa non est, dixit Bartolus ad l. in bis. ff.
de LL. & ad l. 1. ubi Decius n. 26. ff. de Reg.
Jur. Aym. Cravett. consil. 808. n. 2. vers.
tertio & validius. per l. fin. C. de litig. gloss.
ad cap. 1. de appellat. in 6. ad imp. ob. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Declaratio II. procedere respectu gene-
ris sive subjecti, de quo loquitur regula,
non autem respectu actus & exercitii;
verbi gratia, si dico: Omnes scholares
student nisi Petrus. Certum est, quod hic
ponatur regula, & exceptio est de Regula
respectu subjecti, hoc est, quia Petrus
etiam est scholaris; si enim tutor esset,
non esset bona exceptio, quemadmo-
dum ista, omnis homo currit, nisi anus,
quia exceptio debet loqui de homine, &
sic de subjecto principali, ut tradunt Dyn.
in rubr. de Reg. Jur. Bart. in l. ex bis. ff. de
Legib. & Decius in rubr. de probat. pag. 2.
sed tamen respectu exercitii exceptio
erit contra regulam, & ei adversabitur,
ut patet ex prædicto exemplo, quia scho-
lares student, & Petrus non studet, sed
aliud diversum à studio facit. Et ideo
quoad illud exceptio non est de regula,
ita Bartolus in l. de bis ff. de LL. latè De-
cius post Bart. in l. 1. col. 2. num. 25. vers.
circa secundum. ff. de re judic. & in rubr.
extra de probat. vide & Ludovic. Gomez.
ad §. sic itaque. Institut. de action. n. 28.

XXIX.

EXCEPTIO declarat regulam, sed
tamen non ampliat, ut comprehendat
ea, quæ non sunt de genere regulæ, Ro-
man. consil. 498. in fin. & consil. 107. col. 2.
vers. quod autem cessant. ubi quod exce-
ptio deducit ad certum, & declarat regu-
lam generalem, & consil. 379. num. 13. vers.
veritas tamen. Bald. conf. 131. Casus talis est.
vers. super secundo, lib. 1. Cum. consil. 98.
n. 3. vers. non obstat. secundum. Alex. conf.
28. visis. n. 11. v. non obstat. lib. 1. & conf. 59.
n. 9. vers. nec ad hoc obstat. eod. lib. 1. & conf.
186. Zacharias in fine lib. 6. Surd. consil. 352.
n. 12. & decis. 100. n. 9. ubi limitat, quan-
do exceptio esset inutilis, quia tunc am-
pliat regulam. Socin. consil. 47. n. 2. & 3.
vers. sed contra. lib. 1. ubi quod in vendi-
tione certorum bonorum propriorum,

excepto palatio, non includuntur bona communia, quia licet exceptio firmer regulam in contrarium, tamen non ampliat, Aretin. *consil. 8. Abunde, per totum.* & præcipue *n. 3. & 4.* ubi declarat, dicens, quod exceptio expressa, quæ tacite inerat, non extendit ullo modo regulam ad ea, quæ non sunt de regula; quia expressio eorum, quæ tacite insunt, nihil operatur: si verò est expressio, quæ tacite non inerat, exceptio licet firmer regulam in non exceptis, nunquam firmat extendendo ad ea, de quibus disponens erat incapax, vel inhabilis; & rationem adducit *n. 7. vers. obstat.* quia exceptio non ampliat regulam, ut comprehendat ea, quæ sine exceptione non comprehenderet ex proprietate sermonis, sive ex mente, refert Cardin. Tusch. *tom. 3. lit. E. concl. 424. n. 4. Sanch. præcept. Decal. lib. 2. c. 27. n. 17. col. 3. in solut. ad 5. Mieres de major. in l. edit. part. 1. q. 22. n. 22. Surdus decif. 124. num. 17.*

[Declara axioma procedere in dubio, & quando verisimiliter aliud non fuit de mente disponentis. Ubi enim ex tali restrictione sequeretur aliqua absurditas, vel constaret aliud fuisse de mente disponentis, ut quia verba regula sint multum ampla, & exceptio seu qualitas exceptioni adjecta, & regula ita non habet inter se conformitatem, tunc regula per exceptionem non restringitur. *l. scire oportet 13. §. aliud 2. ff. de Excusat. tutor. Cornel. consil. 275. vol. 13.*

XXX.

EXCEPTIO ubi non reperitur posita, non est à regula recedendum. *l. prævaricationis. 3. §. ult. ff. de prævaricat. l. dissentientibus. 5. de repud. l. illam 19. C. de collationib. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 3. q. 7. n. 45.*

XXXI.

EXCIPIENS non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur, *cap. cum venerabilis. de Except. Alex. consil. 83. In causa & lire. in princ. vers. nec ad hoc obstat. lib. 1. ubi quod exceptio huiusmodi non est confessio, nec negatio, sed est medium inter negare & confiteri, prout intacente, & consil. 49. n. 9. cum seq. lib. 7. ubi quod libellans, excipiens vel repugnans illud, quod pars adversa asserit illud impugnando, non dicitur fateri, additque, quod is, qui dicit sententiam non rectè latam esse impugnando, non fatetur esse latam per *l. Gallus 29. §. forsitan. 8. ubi gloss. in verb. rectè. ff. de liberis & posthum. quæ exponit: rectè, id est, nullo modo.**

Surdus decif. 24. n. 5. Card. Tusch. *tom. 3. lit. E. concl. 427. Mar. Anton. var. resolut. lib. 2. resolut. 50. n. 31. Alex. Trentacing. var. resolut. lib. 2. tit. de except. n. 5.*

Intellige Axioma procedere quoad fundandam intentionem actoris, *l. non utique 9. ff. de Except. cap. exceptionem. de Reg. Jur. lib. 6. Covarr. var. lib. 1. c. 1. n. 2. vers. eodem jure. Ant. Gomez. var. tom. 3. cap. 12. n. 16. Cacharan. Pedem. decif. 178. n. 9. Francisc. Milanen. Sicil. decif. 3. n. 46. lib. 2. Bellon. Genuens. decif. 38. n. 8. & decif. 91. num. 1. Petr. Gregor. Syntagm. Juris lib. 21. cap. 17. n. 3. Cardos. in praxi Judic. & Advocat. verb. exceptio. n. 26. Stephan. Grat. Marchie decif. 19. n. 19.*

[Limita: nisi contra rei exceptionem aliqua juris præsumptio militaret, ut ostendit Ulric. Zas. in *l. non utiq. n. 3. vers. tertio fallit. ff. de Except.* Regner. Sixtin. part. 3. *Consil. Marpurg. n. 30. vid. & Bald. in l. Exceptionem. C. de probat. ubi ait, quod reus excipiendo non fateatur, intentionem esse veram, præsertim quando ad effectum contradicendi excipit, non verò ad effectum confitendi. Vid. Wesemb. 2. consil. 72. n. 24.*

CAP. XXIX.

De Exceptione Domini.

Quicumque causam ab altero habet, ille nequit opponere exceptionem domini.

Ratio: quia hic simpliciter tenetur ad restituendum; restitutio autem hæc non poterit hoc solò prætextu, quod sit res aliena, impediri.

Exemplum: ita ergo commodatarius non poterit commodanti quæstionem domini referre *l. 16. ff. Commod. idem in depositario l. 31. §. 1. ff. de pos. locato, l. si quis Cond. 25. C. de locat. cond. & in actione pignoratitia l. 22. §. 2. ff. de pign. act.*

Limita: nisi (1.) in continenti possit probari dominium, Brunnem. *ad d. l. 31. n. 3.* (2.) nisi ignoranter alicui res sua commodata, deposita aut pignorata sit. *l. 20. C. locat. Plures Limitationes vide apud Brunnem. ad d. l. 25. C. loc.*

De Exceptione rei judicata vide RES JUDICATA.

CAP. XXIX.

De Excessu, (vide infra Inobedientia & Supra Contumacia) Excessivis, Nimio, Immodico.

Axioma I.

Excessus modicus non est attendendus, *cap. cum te. & ibi gloss. in verb. minima. extr. de re judic. Bald. in l. 1. n. 5. in fin. vers. & qui parum transgreditur. ff. de LL. & in l. 2. n. 6. vers. item & illud. C. de rescind. vendit. Farinac. 1. consil. crim. 78. n. 5. vide & Tiraquell. de judic. in reb. exig. vers. sexto.*

II. Ex

II.

Ex nimis & excessivis suspicio finisterrima oritur, post Bursat. & Molin. Cothmann. 5. resp. 33. num. 22. Vitiosum enim quod nimium, l. cum plures 12. §. nimium 2. ff. de admin. tut. Cujac. lib. 49. Paul. ad edit. l. 2. de aq. & aq. plur. arcend.

III.

Excedens in aliquā re tenetur de damno subsecuro, hinc cum equi curfus publici non lignis & fustibus, sed flagellis & calcariibus incitandi sint l. 1. C. de curs. publ. si equus illis casus factus fuerit deterior vel extinctus, de damno tenetur. Perez. C. de curs. publ. n. 8. 13. hinc agens in rebus, qui supra numerum Evictionis veredum usurpaverat, in quadruplum animalis pretium condemnabatur. l. 15. C. eod. Brunneum, C. ibid. col. 4.

Exclamatio vid. infra vociferatio.

CAP. XXX.

Excludere, Exclusio.

Axioma I.

Excludere verbum est propriè privativum, præsupponens habitum sive jus, quod excluditur. l. 2. ff. de Except. l. si ponas 23. §. hereditatem. l. ff. de inoffic. testam. l. 1. §. 1. ff. fam. hercise. l. 19. vers. si enim ipse, ibi: beneficio excludatur. C. de jur. delib. Bocer. de invest. feud. c. 5. n. 66.

II.

Exclusio unius alterius est inclusio, l. 12. in princ. ff. sol. matrim. l. 21. C. de procurat. l. 18. §. 11. de instr. legat. l. 2. ubi Cujac. quod fals. tut. Menoch. consil. 158. n. 29. lib. 2. & consil. 216. n. 22. lib. 3. Bocer. de invest. feud. cap. 4. n. 34. vide Wesemb. 2. consil. 94. n. 34. qui enim ulteriores in ordine successionis tantum excludit, proximiores in jus successionis inclusisse videtur. Wesemb. d. consil. n. 34.

Declara hanc regulam procedere de speciali. Ubi enim aliquid proponitur tanquam speciale & singulare, ibi colligitur regulam esse in contrarium, post Everhard. & alios, Wesembec. in Comment. C. ad Sct. Vellejam. n. 27. quod non procedit, cum ille casus, qui exclusus videtur, alia dispositione vel ratione includeretur. Dec. in l. 1. in princ. in 3. lectura. n. 84. ff. si cert. pet. & consil. 11. n. 18. & in specie Paris. consil. 111. n. 39. lib. 1. Menoch. 2. arb. jud. cas. 65. n. 18. cum per inclusionem unius non excludatur id, quod alia ratione vel viā comprehendere potest. Riminald. in pr. instit. de donat. n. 313. Rauchbar. p. 1. quest. jur. Civil. & Saxon. q. 48. n. 22. Sic etiam inclusio unius non est exclusio alterius in iis, quæ sunt de genere permissorum, vel si casus inclusi non jure speciali, sed communi determinentur, Baldus in l. 2. in fin. C. ad Leg. Jul. de adul. Ruin. consil. 157. n. 19. vol. 1. quos refert Riminald. in princip. Instit. de donat. n. 310. Schrader. in tract. feud. p. 2. cap. 9. in princip. sect. 2. n. 68. Rauchbar. d. p. 1. quest. jur. civil. & Saxon. q. 48. n. 20. vid. infr. lib. 1. c. Inclusio.

III.

Exclusio in dubio intelligitur esse perpetua. Anchar. consil. 220. Hæc questio. sub n. 1. vers. nam omnis exclusio. col. 1. Socinus jun. consil. 110. in præf. n. 7. vol. 2. Pacian. consil. 49. n. 56.

IV.

Exclusionis causa cessante cessat & ipsa exclusio. cap. cum cessante 60. de appellat. l. fin. §. ait l. ff. de divor. Tiraquell. in tr. cessante causa. per tot. cum infinitis aliis allegat. Phil. Matth. 2. Consil. Marp. 26. num. 35. unde quæ temporalitatem habent, ad exclusionem perpetuam trahere non est permillum. l. Epistola 52. §. fin. ff. de pact. Gilman. 4. 1. vol. 7. n. 35. quando persona una est exclusa, omnes ex ea descendentes exclusæ intelliguntur. Angel. in §. reliquum. vers. ex diverso. Auth. de hered. ab intest. Baldus in l. ult. col. 1. C. de lib. præter. & in l. ult. in fin. C. de V. S. Alex. consil. 174. vol. 5. Cuman. consil. 117. in pr. Tib. Decian. resp. 3. n. 30. vol. 2. & resp. 13. n. 9. vol. 3. Phil. Matth. 1. Consil. Marpurg. 31. n. 37.

V.

Exclusio statutaria est quædam exhereditatio legalis. Bartolus in l. 1. §. sciendum. ff. de suis & legitim. Surdus consil. 237. n. 4. Baldus in l. 1. C. de revoc. his, quæ in fraud. cred. Corn. 1. consil. 89. num. 6. consil. 2. n. 90. vol. 3. consil. 82. n. 9. vol. 4. Gail. 2. observat. 140. num. 13. Mynt. respons. 20. n. 60. & resp. 50. n. 20. Goedd. 1. consil. 26. n. 132. Brun. in tract. statut. art. 4. n. 2. Natta ibidem. q. 4. n. 126. 142. & 150. & idem stricte intelligenda & interpretanda. Glossa in cap. statutum. 3. de præbend. in 6. in verb. numerandum.

VI.

Exclusio liberorum à successionem legitimā, jure & naturā debitā, solo consilio non inducitur, nec perficitur, sed præceptum & diserta exclusio est necessaria. Nov. 115. cap. 3. §. 1. & 2. Instit. de exhered. lib. Coraf. Castr. Baldus, & alii in l. non dubium. §. C. de Legib. Gloss. & Zaf. ad l. 7. ff. eod. Goedd. 1. Consil. Marp. 26. n. 140.

VII.

Excludere à jure qui vult aliquem, quod sibi de jure naturæ vel civili competit, debet id probare, per quod excludatur. Bald. in consil. 19. Factum tale est vol. 5. Alciatus præsumpt. 14. num. 3. vers. & propter. reg. 2. Menoch. lib. 2. de præsumpt. præf. 30. n. 50. vers. potest etiam adferri. Pacian. 2. de probat. cap. 24. n. 27.

CAP. XXXI.

De Excommunicatione.

Axioma I.

Excommunicatio est ultimum & subsidiarium remedium, sitque post tres admonitionis gradus. Speckh. 2. cl. 3. q. 16.

II.

Excommunicatio similis est banno, non tamen eodem effectus habet, quia non privat rerum dominio, nec contractus cum excommunicatis factos annihilat. Mager. de Advocat. arm. cap. 8. n. 138. & seqq. Ayter in process. 1. cap. 5. O. 3.

CAP. XXXII.
De Excusatione.

Axioma I.

Excusationis causa cessante cessat & ipsa excusatio. *cap. cum cessante bo. de appell. l. 6. §. 2. de jur. patr. Cravett. consil. 66. n. 10.*

II.

Excusandus est, per quem non stat, quo minus aliquid fiat. *l. 1. C. de his, que sub conditione. Wel. in parit. ff. de condit. & demonstr. n. 9. f. Unde & quisquis sequitur priores malè iter ingressos, excusationem habet, cum publica via erraverit. Joh. Danth. in tract. de testam. num. 28. p. 59.*

III.

Quicumque suis negotiis vel ob publicum, vel privatum impedimentum superesse nequit, ille à tutelâ se excusare potest, quia ita multò minus aliis negotiis præesse poterit.

Exempla sunt in *Tit. Instit. de Excus. Tut. & Curat.*

Limita: modò impedimentum non fuerit affectatum, hoc enim non excusat. *l. 4. ff. eod.*

IV.

Quæcunque excusationis causa concernit favorem pupilli vel Reipubl. illa est necessaria, ut ne quidem tutor volens admittatur; quæcunque verò concernit favorem tutoris, ea est voluntaria, quia suo quilibet juri renunciare potest.

V.

Is, qui habet excusationem, non excusatur ab actu, qui facile potest expediri. *Brunnem. ad l. 3. C. de Legation.*

CAP. XXXIII.
De Executione, &
Executore.

Axioma I.

Executio juris non habet injuriam, text. in *l. quod Reipublicæ 33. l. injuriarum 13. §. 15. ff. de injuriis. Gail. 2. obs. 110. num. 40. Wesemb. 1. consil. 43. n. 23. Surd. decis. 21. n. 14. Gam. Lusitan. decis. 35. n. 1.*

II.

Executionem frustra exigimus, ubi nulla cognitio causæ est necessaria. *l. executorem §. 1. si ut proponis 6. C. de Execut. rei judic. Conecnn. in quast. sing. 3. n. 17.*

III.

Executor nihil novi facere dicitur, & ideo actus illi non attribuitur. *l. ab executore 4. ff. de appell. l. ab Executore. §. C. quor. appell. non recip. cap. novit de appellat. quæ enim veniunt ad executionem, non mutant dispositionem. gloss. in elem. 1. de prebend. Fachin. 13. contr. 36. Unde executor de causa cognoscere nequit, cum is pro Executore habeatur, qui post sententiam, auditâ omnique disculsâ lite prolatam, rei judicatæ vigorem ad effectum producit. *l. pen. C. de Except. rei jud. Concen. d. loc. n. 9.**

IV.

Frustra sententiæ feruntur, si non executioni

mandentur. *Gail. 1. obs. 123. in princ. Robert. Marant. specul. aur. p. 6. t. de Execut. sent. num. 1. in princ. Myns. 3. obs. 67. in pr. Matth. Coler. de process. executiv. in pref. n. 4. similes enim dicuntur campanis, quæ pistillis carent. Matth. Coler. de process. Execut. in prefat. n. 4. vid. Strasburg. Rathes. Ordn. sub. tit. Sachen/ so vor grossen Rath gehören. §. 43. & 44. cum Magistratui non parum autoritatis detrahatur. Jacob. Thoming. vol. 1. consil. 27. n. 6. Carpz. P. 1. Const. 32. Definit. 1. n. 2. & 3. ubi judices sic compellat: videant judices, ne ipsimet injuriam sibi & contemptum contrahant, si requisiti executionem denegent, ad quam jure obligantur, sive per executoriales à superiori, sive ex literis mutui compassus, à pari vel equali demandata sit executio. vide. Cravett. 1. concl. 113. n. 1. & seqq. inò miserabile est, post multa varique certamina, cum res fuerit approbata, tunc ex altera parte, quæ jam convicta est, moratoris ambagibus spem condemnationis excludi. *l. ult. C. de compens. nec aures talibus frivolis exceptionibus accommodandæ, ut interim jus alterius & executio differatur. cap. ex parte 11. de fid. instr. Unde in processu executivo exceptiones illiquidæ, & quæ ulteriore indaginem desiderant, nequaquam sunt attendendæ. l. fin. ibi: si causa sit liquida, nec multis ambagibus inmodata. Cod. de compens. l. 1. ibi: ad liquidum deducta ratione. Cod. Si secund. nups. mul. Coler. de process. execut. p. 4. c. 2. num. 27. Zanger. de except. part. 1. cap. 26. n. 15. [Hinc nullius momenti esse dixit Æschines civitatem, quæ non habet nervos executionis in contumaces. vid. Wesembec. in parit. ff. ut in poss. legat. num. 1.]**

V.

Executio non est faciendâ juris ordine prætermisso. *l. si cum nulla 58. ff. de re judic. l. 1. C. de Execut. rei jud. Unde ab Executione non est incipiendum. d. l. 1. C. de Execut. rei jud. l. nec quicquam 9. §. ubi decretum 1. ff. de offic. procons. & l. si cum nulla 58. ff. de re jud. Angel. in §. curre. n. 30. usque ad finem Instit. de action. Dd. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. nov. nunc. Wesemb. 1. consil. 7. n. 7. & consil. 10. n. 10. consil. 30. num. 22. consil. 33. n. 40. & consil. 41. n. 19. Carpzov. P. 1. Constit. 20. Definit. 1. n. 3. Gail. 1. observ. 13. num. 1. & 1. observ. 148. n. 1. Berlich. 1. conclus. 33. num. 13. ratio, quia executiones sunt odiosæ, & sæpe cum peccato conjunctæ. *l. 53. in princ. C. de Episcop. & Cleric. quod axioma non procedit in quibusdam casibus notatis per Dd. in locis allegatis, quorum etiam aliquot recensentur in ordin. Camer. lib. 2. tit. 21. quibus mandata sine clausula decerni possunt. Gail. dict. loc. ubi vid.**

VI.

Executor juris dicitur executor justitiæ. *Lucas de Penn. in l. neminem. col. 1. in princ. ante num. 1. ibi & justitiæ executivum. Cod. de suscept. Prapof. & Anchar. lib. 10. Bald. in l. 1. n. 15. vers. quæro, ant. talis. C. si à non competent. judic. Ruin. consil. 4. n. 13. vers. & quilibet secundum eum. & n. 12. vers. si id faciat & minister justitiæ. vol. 5. Farinac. 1. consil. crim. 65. num. 36. Jus enim est obje-*

objectum iustitiæ, ut ex Aristotele lib. 5. Ethic. probat idem Lucas de Penn. in d. l. neminem. post princip. vers. cum scienter. & col. 2. post n. 6. vers. ius verò. & à iustitia appellatum est ius. Ideoque qui iuris auctoritate homines capit. percussit & occidit, non solum iustitiæ, sed DEI minister dicitur cap. quimulos & cap. quicumque percussit. 23. q. 7. quia DEUS est iustitia can. existimant. 11. q. 3. Lucas de Penn. in l. neminem. col. 2. num. 5. vers. DEUS enim. & col. 3. n. 7. vers. CHRISTUS enim. Ergo & minister iustitiæ dicitur. Baldus in l. 1. n. 15. vers. quæro, an talis occisor dicatur executor iustitiæ. C. si à non comper. iudic. Ruin. dict. consil. 4. n. 13. vers. & quilibet secundum eum intelligitur electus & deputatus executor & minister iustitiæ. & n. 8. vers. si id faciat, ut minister iustitiæ, vol. 5.

VII.

Executio sententiæ nondum latæ est contra regulam juris communis. l. 1. C. de Exec. rei jud. Farin. 1. consil. cr. 83. n. 176.

VIII.

Electio unius remedii executivi non præcludit viam aliis, quando per primum non est satisfactum; neque in causis executivis paratamque executionem habentibus obstat Exceptio litispendentiæ, proindeque variatio licita est de uno remedio ad aliud, item de personâ in personam. Perez. C. de Exat. Tribut. n. 20.

IX.

Apparitores in alterius territorio extra fines sui officii nihil agere possunt vel exequi. Limita (1.) Apparitores supremarum Curiarum mandata in toto regno exequi possunt, (2.) in causâ annona & tributorum, etiam non petita veniâ ubi liquidum est debitum, executio fieri potest ubique & per quemcunque Apparitorem. Perez. C. de Apparit. Pres. annon. n. 5.

X.

In negotiis privatorum nunquam tuitio vel executio militibus tribuenda l. 1. C. de offic. mil. jud. sed apparitoribus, quia militaris executio plerumque violenta est & ferè hostilis; debent autem executores æqui esse in suo munere, ac dum exequuntur, humani. Nov. 8. c. 8. nihilque debent apparitores exigere, nisi quod exigi consuevit, aut iure debetur l. fin. Cod. de apparitor. Procons. Perez. C. cod. n. 4. seq. neque pro libidine suâ & arbitrio rei alicujus extorquendæ causâ terrorem incutere & concussionem facere, sed suo munere probè & decenter fungi debent. vid. Perez. C. de Cohortal. & Princip. n. 6.

XI.

Judex in executionibus sequi debet consuetudinem loci & antiquam observantiam. Brunnem. ad l. 7. C. de Exat. Trib. §. 4.

CAP. XXXIV.

De Executore Testamenti.

Ad quodcunque tenetur Curator, ad id adstringitur Executor Testamenti, quia Executor nihil aliud est, quàm Curator bonorum defuncti,

hinc debent curare, ut inventarium conficiatur, ut heredes, quod ipsis debetur, accipiant, ut legata, maxime ad pias causas destinata juxta tenorem testamenti præstentur, hinc quoque bona hereditaria exigente necessitate non nisi consensu Magistratus & eorum, quorum interest, alienare, & de administratione rationem reddere debent. vid. Oldendorp. de executor. ultim. volunt. Jacob. à Canibus tract. de executor. ultim. volunt.

CAP. XXXV.

Exempla.

Axioma I.

Exempla non sunt præponenda regulæ, sed postponenda, Hottomann. ad princip. Instit. si quadr. pauper. feciss. dic. vers. Lex XII. Tab. quod licet reprobet Cujac. lib. 12. observ. 11. ubi ait, parum esse, an ab exemplis, an regula incipiat, quem tueretur Bachov. disput. 8. rhes. 19. pag. 138. Hottomannus tamen vicissim l. obs. 13. rescriptis, vix sanæ mentis (inquiens) eum futurum, qui ita ad Legem Aquiliam commentaretur: ut puta, si quis equum, mulum, asinum occiderit, hæc autem in iis demum quadrupedibus locum habet, quæ pecudum numero sunt. Numquid hunc ordinem servari oportet, ut à regula incipiat, ac deinde exempla subjiciantur.

II.

Exemplis utimur etiam in causis arduis ad executionem factorum propriorum. Arnif. tit. 1. de Majest. cap. 7. num. 6. Exemplo sit Pontifex Leo, qui usus exemplo Adriani in can. in synod. 23. dist. 63.

III.

Exempla mala imitari vel sequi par non est. l. 1. ubi gloss. in verb. pessimo. ff. ad Sc. Macedon. sed potius reprobanda, Rosfred. Benevent. in quest. Sabbath. q. 38. n. 5. ac exemplorum proclivitas coercenda. arg. laut 16. in fin. l. si quis 38. §. qui abortionis §. ff. de pan. Pileus in quest. aur. quest. 10.

IV.

Exempla præsentia nos cavere præmonent in futurum. cap. plurimos. dist. 82. gl. in c. 1. de serv. non ordinat.

V.

Illud, quod constituitur exempli gratia, trahitur ad omne simile. Bart. in l. fin. 13. §. oportet 10. de Excusat. circa fin. per l. actionum 25. §. 1. vers. in factum. ff. de O. & A.

VI.

Exempla non faciunt consuetudinem. l. nemo 13. C. de sent. & re jud. l. sed licet 12. ff. de offic. presid. vel. 1. consil. 40. n. 68. sicut nec regulam, præsertim quando certis circumstantiis distincta & circumscripta sunt, d. l. nemo 13. C. de sent. & interloc. cum factum tantum in suis qualitatibus declarent, quibus in casibus regula debeat locum habere, non verò ad casus dissimiles extenduntur. Paris. consil. 158. n. 15. lib. 4. Tiracuell. in l. si nunquam. verb. libertis. n. 39. C. de

revocand. donat. per gl. in cap. quod DEI timorem. de stat. Monachor. Welf. 1. consil. 44. n. 72.

VII.

EXEMPLA declarant regulam & aperiunt, l. prator. 3. §. quoties 2. ff. de collat. bon. ibi, quod dico exemplo, ut manifestius fiat. Oldrad. consil. 244. n. 14. vers. quinto & ultimo. Baldus consil. 358. Nulla mulier. num. 4. vers. sed quid est. lib. 1. ubi quod exempla sicut digitus rem ostendunt, & tactui quodammodo subjiunt. Cardinal. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 148. per totam. [Exemplis enim rem ostendere non modò utile & necessarium est, §. 1. Instit. de action. l. 1. ff. de prescript. verb. vid. & l. si in diem 46. de condit. & demonstr. l. 33. §. ult. de excusat. sed etiam optimum dicendi genus est, exemplis rem declarare, ut ait Matth. de Afflict. in pralud. Constit. Neapolit. q. 12. n. 12.]

IIX.

EXEMPLA non restringunt regulam. l. damni infecti stipulatio 18. ff. de damn. infecti. l. pen. §. ult. ff. de juris & facti ignor. l. 1. §. quod vulgo 25. ff. de vi & vi arm. l. scire oportet 13. §. oportet 10. ff. de excusat. tutor. Rom. consil. 295. Donatio patris. n. 6. vers. Est enim notissima. Tiraquell. in l. si unquam. verb. liberis n. 37. C. de revocand. donat. Molin. de primog. lib. 2. cap. 8. n. 4. Surdus consil. 308. n. 10. Cardin. Tusch. d. tom. lit. E. conclus. 547. per totam. Flamin. Parif. de confident. quæst. 9. n. 75. & q. 27. num. 68. & quæst. 32. num. 28. Stephanus Gratian. disceptat. forens. tom. 3. cap. 563. num. 73. hinc, quod de uno loco exempli causâ dicitur, id ad alia similia extendi potest. Brunnem. Cod. de quib. mun. Unde dici solet, quod exempla non excludunt similia. §. bacenus. Institut. de gradibus. Cravett. consil. 544. num. 25. Azeved. l. 4. num. 24. tit. 29. lib. 8. nova recop. [Exempla enim ponimus, non ut ita sint, sed ut sentiant & intelligant rem facilius ad discendos, text. junct. gloss. in l. obligationum substantia 3. in fin. ff. de oblig. & act. siquidem per subauditiones & conjecturas textus nec glossa debent impugnari, ut dicit glossa in cap. cupientes. §. quod si per 20. in vers. petere. de Elect. in 6. quam ait singularem Alexand. in Authen. ex causa in princip. C. de lib. prater. vid. & Jafon. in l. fin. col. 4. C. de SS. Eccles. & Hippolyt. de Marfil. in l. furem. col. 1. ff. de sicar. Quod intellige verum, nisi sapius repetantur, quia tunc bene regulam restringunt ad casum propositum, Glossa in Clem. 1. in verb. Dioces. n. 15. de jur. patr. quam ad hoc multum commendant

Mod. Bonon. in tract. permut. col. 5. Exemplo §. sed isle. Instit. de actionib. ubi Ludovic. Gomez n. 27. & Jafon. in l. si constanter col. 14. ff. solut. matrim. Bart. in l. nemo. C. de sent.]

IX.

EXEMPLIS non est judicandum, sed legibus. l. sed licet 12. ff. de offic. Presid. l. nemo 13. C. de sent. & interlocut. cap. 1. de postul. Pralat. Socin. reg. 8. Thomas de Thomasset. in floribus legum, reg. 110. ait procedere malis exemplis, & in practica erronea iudiciorum. Capol. consil. 18. n. 17. vol. 3. ubi dicit habere locum, quando res in contrarium est certa, non vero in casu dubio. Alex. consil. 150. in causa. n. 7. lib. 6. ubi intelligit, quando legibus constat, quod veritas est contra exemplum. Menoch. consil. 996. num. 27. vol. 10. Surdus consil. num. 21. Anton. Merend. Florent. decis. 1. num. 93. & 94. Lud. Rodolph. conclus. 20. pag. 153. Card. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 549. per tot. [Unde non modo leges aliquando non dedignantur exemplis judicare. l. nam Imperator 38. & ibi gloss. ff. de legib. gl. in cap. fin. distinct. 20. Joh. Andr. in cap. in causis. num. 4. vers. iudicium esto. de sent. & re jud. Abb. in cap. afferte. n. 1. vers. nota, quod exemplis. extr. de presumpt. & plenissimè Dominicus d. S. Geminian. in d. cap. fin. col. 2. distinct. 20. ibique Præposit. num. 6. vers. tacite per contrarium. verum etiam frequenter nos admonent, ut de similibus ad similia procedamus. l. non possunt 12. & ibi gloss. ff. de Legib. cap. 1. §. sed quia natura, quæ fuit prim. caus. benef. amitt. & ibi Bald. & Afflict. num. 29. col. 2. Decius in l. quod te. vers. 2. limitatur. col. pen. ff. si cert. pet. & Jaf. in l. 1. num. 13. vers. ego nunc fortiter dubito. C. de transact. quocirca in materia generali necessaria sunt exempla, per quæ mens legislatoris aperitur. text. in §. item si in iudiciis 5. Instit. de except. & ibi Aretin. in l. ut responsum Cod. de transact. Et licet alias sint de bene esse, quando materia potest propriâ cognitione percipi; tamen necessaria sint ad declarandam regulam, ut tradit Jafon. in l. in actionibus. col. 2. de in lit. jurand. fac. text. in l. Prator. 3. §. Julianus. 2. ibi & exemplo res manifestior. ff. de collat. bon. vid. Everhardum à Mittelb. in locis Top. loc. ab auctoritate n. 5. ubi restringendo ait, quod exemplis supremi Principis bene sit judicandum, & ejus sententia faciat præiudicium inter omnes, & in omnibus causis similibus, l. fin. junct. gloss. Cod. de Legibus. & cap. in causis. ibique Felinus & Doctores, de re

ju-

re judic. tamen exemplis inferiorum judicandum non est, nec eorum sententia faciunt præjudicium. *dict. l. nemo 13. C. de sentent. & interloc.* Propterea haud male Natta exclamavit: Otimidum (inquiens) judicem, qui, respiciens exempla, secundum jura decernere reformidat! *conf. 24. n. 3.* & ab exemplis quem petere, cum rationes non suppetant, ad vocationis semper indocte putatum fuisse testatur Kniichen. *de vestit. pact. cap. 1. n. 102. Pruckm. 2. consil. 12. n. 24. & segg. Berlich. part. 3. conclus. 35. n. 8.* ratio est, quia etiam in iudiciis saepe aliter processus per imperitiam celebratur, quam oportet. *text. in §. ult. instit. de satisd.]*

CAP. XXXVI.

De Exemplo five copia
aut transumpto.

Exempla non probant nisi originale exhibeatur. *cap. 1. de fid. instrum. l. 2. ff. eod. l. exemplo 7. C. de probat. l. procurator 7. C. de edend. Auth. si quis in aliquo. C. eod. & ibi Bart. in 1. lect. circa princ. & post alios Jas. n. 2. Dec. n. 6. Curt. jun. n. 7. Speculat. in tit. de instr. edit. §. postquam. circ. princ. & §. nunc dicendum. pariter circa princ. Bart. in l. admonendi. n. 31. & post eum Dd. vid. maxime Jason. num. 84. in 1. lect. & in 2. lect. n. 155. & Rip. n. 151. ff. de iurejur. Socin. in mlt. de fallent. reg. 179. & Duen. reg. 280. Laurent. Tennin. in mlt. de caut. caut. 64. n. 1. Morla. de fid. instrum. quasi. 1. n. 7. Castill. part. 2. quod. controvers. cap. 16. n. 51. Trentacinq. de probat. ref. 5. n. 1. multo minus exemplis exemplorum, etiam si solenniter producantur. Bald. in l. bona fidei. C. de reb. cred. Cyn. Alber. Bald. in l. sancimus. Cod. de divers. rescript. Alex. consil. 138. n. 4. lib. 1. Carol. Molin. in Consuet. Paris. tit. 1. §. 5. n. 34. adeo ut neque Papa facere possit, ut exemplo credatur. Roman. sing. 754. An Papa quod & de Principe dixit Panormit. in d. cap. 1. quod verum de exemplis nudis, nec vestitis usu & possessione, aut aliis adminiculis & conjecturis, intelligit Honthem. 4. de art. Notar. cap. 9. num. 32.*

Hinc limita 1. non procedere in exemplis instrumenti publici, cum debitis requisitis in forma confectis. *cap. fin. de fid. instrum.* quæ ordine recenset Myns. 6. consil. 73. & ante hunc Boët. de eis. 37.

Limita 2. non obtinere in exemplis antiquis. Ant. Gabr. lib. 1. tit. de præsumpt. conclus. 1. n. 2. Myns. 6. obs. 75. Molinæus in consuet. Paris. tit. 1. §. 5. n. 59. Covar. pract. quasi. cap. 2. n. 7. ubi hoc admittit, si exempla in solenni & consuetæ forma sint traducta. *cap. ult. de fid. instrum.* aliis ubi de Notario vel non constet, vel sine solennitatibus consuetis antiqua sint exemplata, tantum semiplenam fidem facient, quod tamen adhuc iudicantis arbitrio decidendum relinquit. Mascard. de probat. concl. 107. n. 3.

Limita 3. si exemplum contra eum, qui edit quid probaret. Bart. in *dict. Auth. si quis in aliquo. in 1. lect. n. 1. & ibidem Dec. n. 12. & Curt. jun. n. 8.* qui inquit, quod omnes Doctores simpliciter pro hac limitatione cum Bartolo transcant, quem sequitur Laurent. Tennin. Rodolph. d. mlt. caut. 67. n. 3. facere enim fidem contra producentem textus est in *Auth. ad hec. C. de fide instr. Bart. in l. tabularum. §. si dubietur. num. 3. Gabr. Sarayn. post Matheslan. in sing. 22. n. 4.*

Limita 4. in exemplis ex archivis publicis desumptis. *Auth. ad hec. vers. & charta. Cod. de fid. instrum. l. causas. ff. de probat. Pract. Papien. in form. product. instr. §. exhibens & producents. n. 12. Felin. in cap. cum causam 13. extr. de probat. n. 7. Mart. Coler. de process. executiv. p. 3. c. 1. num. 53. & seq. Job. Kœp. pen. decis. n. 11. & seq. Carpz. part. 1. jurisprudent. forens. consil. 17. num. 38.*

Limita 5. si consensu partium approbatum. Bart. in l. ult. ff. de Prætor. stipul. Petr. Heig. p. 2. q. 3. n. 15. non quidem, ut privata illa scriptura vim habeat publici instrumenti, (quod in potestate partium non est. *l. si forte 8. ff. de Cast. pecul.*) sed ut plenam fidem inter paciscentes obtineat, saltem ex conventionione, quæ facultatem probandi alterare & minuere potest. Ful. Pacian. 1. de probat. cap. 5. n. 15. Joseph. Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1294. n. 13. & 14. quod procedit inter ipsos, non verò contra tertium. Mascard. concl. 711. n. 53. & 55.

Limita 6. si contra exemplum non opposuerit adversarius. *concl. 711. n. 79. Turzan. lit. E. §. fin. Plures limitationes accumulavit Honthem. lib. 3. de art. Notar. cap. 23. per tot. ubi ex Mascard. conclus. 711. quindecim ibidem collegit. add. & Umm. in disput. ad process. 27. Myns. ad cap. fin. extr. de fid. instrum. n. 2. Lanfranc. ad cap. quoniam 9. n. 11. Molin. in consil. Franc. §. 8. gloss. 1. per tot.*

CAP. XXXVII.

Exemptio, Exemtus,
vide Immunitas.

Axioma I.

Exemtus æquipatur extraneo. *cap. 1. junct. gl. de privileg. in 6. Laur. Tennin. Rodolph. in mlt. caut. 156. n. 7. Illustr. exam. Brunsv. q. 8. ideoque pro non subiecto haberi debet, Jason. in cap. ult. n. 5. ff. de iurisd. ubi parificat non esse subiectum vel exemptum. cap. cum Episcopus. ubi gloss. de offic. ordinar. lib. 6. cum aliis per eum allegatis. Wesemb. lib. 1. consil. 9. n. 5.*

II.

Exemptio extra suam causam non est extendenda. Innocent. in cap. dudum. de privileg. Ferrar. tit. 15. gloss. 18. num. 5. unde & odiosa & stricti juris dicitur. Bidembach. qq. nobil. 19. num. 2. Modit. §. plebiscitum. dab. 72. num. 4. Panorm. consil. 101. lib. 1. Berolius consil. 24. n. 9. lib. 1. Cravett. consil. 811. n. 14. & consil. 851. n. 9. nec ultra id (quia contra jus commune est) quod circa eam est.

est comprehensum *cap. ex onere*, & ibi Panorm. *de privileg. Boli. in tract. de princ. n. 136.* Gilman. 4.1. *vol. 30. n. 141.* Propterea exemptus ratione loci certi non censetur ratione alterius loci exemptus. *c. ex ore 17. cap. cum capella 16. de privil. Vietor. in diss. de caus. exempt. imp. conclus. 30.* Gilman. 1.2. *vol. 3. tit. 11. n. 29.* sunt enim Executiones stricti juris, *l. cum capella. 16. de privileg. Weseleb. consil. 78. n. 8. ubi v. prolixè.*

III.

Exemptio præsupponit obligationem. *l. de cem. 116. & ibi Bart. de V.O. cap. quod vero non 8. caus. 32. q. 2. Gilman. 4.1. vol. 30. n. 241.*

IV.

Exemptus non potest in se jurisdictionem progare, quia in exemptione non saltem favor exempti, sed & superioris versatur. Ansalduus *consil. 62. n. 10. 11. 12.*

V.

Super exemptionis privilegio non ordinarius, sed superior cognoscit. Anton. de Marin. *lib. 1. Resolut. cap. 203. n. 14.*

VI.

Exemptio à vestigali non excludit professionem rerumque ostensionem; omnes enim res ostendendæ sunt, ut appareat, quæ sint licitæ vel veritæ. Quare etsi Clerici immunes res suas professi non fuerint, in commissum cadunt. Limita: nisi constet, navem ab omni vestigali esse exemptam, tunc enim Naviclerus non tenetur publicanis ostendere merces. vid. Perez. *C. de Navicul. n. 8. seqq.*

VII.

Exemptio unius est aggravatio alterius, quando scil. collecta imponitur simpliciter universitati, non singulis; & sic Jus Principi non est in perniciem subditorum quempiam oneribus eximere, ut alii onus subeant. Brunnem. *ad l. 4. Cod. de exat. tribut. adeoque si princeps eximat aliquem de Censu vel Collectis, ejus portio non debet aliis accedere, vel aliorum portionem gravare, sed debet princeps sibi detrahere.* Brunnem. *ad l. un. C. ut nullus ex Vicar.*

VIII.

Dignitas superveniens non statim eximit aliquem à Jurisdictione ordinariâ *l. 47. C. de decur. Brunnem. C. cod. col. 11.*

IX.

Exemptio per præscriptionem perditur. *cap. 8. de Privil. in 6. sed non nisi datâ scientiâ & patientiâ superioris.* Ansalduus *consil. 34. n. 84.*

X.

Quando quis ab ordinario judice eximitur, & sub novâ Jurisdictione constituitur, necesse est, ut rationem exemptionis suæ reddat, & nominet Judicem, coram quo in posterum conveniri debet. Perez. *C. de decan. n. 4.* nam rescriptum præsumitur subreptitium, quo quis ab ordinariâ Jurisdictione eximitur, nec simul additur ratio exemptionis & cui subesse debeat. Brunnem. *Cod. de decan.*

XI.

Qui se dicit exemptum à Jurisdictione ordinariâ, probare suam exemptionem tenetur, nec relevat eum possessio, cum ordinarius fundatam habeat intentionem. Perez. *C. de Veteran. n. 9.*

XII.

Exemptio personæ non se extendit ad eas res, quæ ratione rei sitæ alibi oriuntur, hæ enim manent sub judice ordinario. Wamef. *consil. 66. num. 6.*

XIII.

Ordinarius in locis exemptis nihil statuere, mandare vel interdicare potest: nam statuta condere & mandata affigere sunt actus jurisdictionis, Cephal. *consil. 38. n. 1.* Gozad. *consil. 49. n. 9.* neque Episcopi Jurisdictio extenditur ad monasteria & loca exempta; licet enim sint de territorio, non tamen sunt de jurisdictione illius territorii. P. de Ubald. *in tract. de Can. Episc. & Paroch. c. 4. q. 6. n. 11.*

XIV.

Exemptus ratione certæ rei vel loci non est talis ratione rei vel loci alterius. Hinc exempti in loco non exempto Ecclesiam constructuri consensum Episcopi requirere tenentur *c. 14. X. de privil.*

XV.

Jus Episcopale non læditur, si jus patronatus veniat ad exemptos *cap. 9. de privil. in 6. vid. Belsold. Thes. Pract. verb. exempte Elöster.*

XVI.

Exemptio concessa à superiore non potest infringi ab inferiore. Decian. *consil. 51. n. 41. vol. 3.*

XVII.

Per exemptionem loca non desinunt esse de territorio quoad favorabilia. Castr. *consil. 132.*

XVIII.

Exemptus ab alicujus jurisdictione non censetur exemptus quoad delictum. *cap. 1. de privil. in 6. Bart. in l. beneficium ff. de constit. Princip.* Unde subjectus immediate imperio, si sub alio Imperii statu deliquerit, licet coram ipso conveniatur ac multabitur. *arg. cap. volentes de privil. Cardin. in Clem. 1. quest. 3. de offic. ord. & Clem. 1. de supplend. præl. negl.*

De Exercitore vid. tit. Institutor.

CAP. XXXIX.

De Exheredatione.

Axioma I.

Exheredatio non minus, quam heredis institutio est caput & fundamentum testamenti *l. inter cetera 30. ff. de liber. & posthum. hered. Valq. de success. lib. 2. §. 14. n. 142. cum sit hereditaria privatio.* Bart. *ad l. quidam cum filium. ff. de Terbor. Obligat. Myof. ad princ. Inst. de exher. liber. n. 2.* Valq. *de success. creat. §. 20. n. 33.* adeo ut, nisi illa quoque sit ritè recteque facta, testamentum quoad institutionem reddatur nullum. *l. inter cetera 30. l. si posthumus 14. §. fin. l. fin. ff. de liber. & posthum. auth. ex causa. ubi Interpp. C. de lib. præter. Novell. 115. cap. 3. & 4. Johan. Petr. Surdus consil. 373. n. 20. Schneidew. Institut. de Exheredat. liberor. num. 1. & 2. & ibid. Myofling. & Weselebec. Goëdd. 3. Consil. Marp. 28. num. 90.*

II.

Quibuscunque debetur legitima, illi cessantia

non heredes instituendi vel iusta ex causa exheredandi.

Ratio: cum enim legitima debeat ex dispositione legis, non erit testatoris liberum de ea arbitrium.

Ita necessarii heredes instituendi vel exheredandi sunt liberi l. 30. de lib. & posthum. Si hi non adiant, parentes. Nov. 115. cap. 4. & quidam ratione fratres & sorores, si persona nimirum infamis vel levi macula laborans instituatur.

Nov. 122. cap. 47.

III.

Quoties ex causis exheredationis aliqua testamenti factioni obstat, toties etiam ab intestato filius ab hereditate repellitur.

Ratio: quia sic lex supplet id, quod pater forsitan facturum fuisset, si testamentum facere potuisset, & ita ob ingratitudinem filium a successione ob intestato excludit.

Exemplum: si filius (1.) patrem testari prohibuerit, (2.) furiosum neglexerit, (3.) captivum ab hostibus non redemerit. vid. Struck. tract. de Success. ab Intest. Dissert. 12. cap. 2. th. 28. seq.

IV.

Exheredari potest filia a patre clam matrimonium contrahens. Afflict. decis. Neapol. l. 2. rub. 9. n. 1. ut & filius turpes nuptias contrahens. Bart. in l. 3. C. de Nupt. Exheredari quoque potest filius ob injuriam verbalem gravem & inhonestam patri dictam. Alex. consil. 202. vol. 2.

V.

Exheredatio filii, licet iusta, tollitur (1.) poenitentia, (2.) reconciliatione facta inter patrem & filium. Bart. in l. 3. §. 11. ff. de adm. vel transf. legat. Schneidew. in pr. Institut. de exhered. lib. n. 17. seq.

VI.

Exheredatio hodie non valet, nisi fiat (1.) ex iusta causa in Novell. 115. recentita, (2.) illa causa in specie in testamento exprimat. Brunnem. Cent. 5. decis. 44. (3.) ad heredem scripto probeatur. Nov. 115. c. 3. pr.

VII.

Exheredatio patriam potestatem & exinde dependentem suavitatem non tollit aut extingvit. l. filium quem. 20. §. videamus. 1. ibi: mansit in potestate, qui exheredatus nominatim fuit. De bonor. possess. contra mbb. Retinet enim exheredatus jus sacrorum. l. 6. ff. de religiof. familie & agnationis. l. 46. ff. famul. herisc. l. 6. §. 2. ff. de Carbon. edit. Itaque exheredatis liberis pupillariter substitui potest. §. 4. Instit. de pupillar. substit. quae pupillaris potestate patria liberatis fieri nequit. Arumaeus exercit. 2. th. 25. Franzkius ad §. 4. Instit. de pupill. substit. n. 3. & 4.

IX.

Exheredatio non agnoscit jus accrescendi. l. si in quis heres institutus 74. ff. de hered. inst. l. cum quidam 19. de lib. & posthum. & ibi Bald. & Alex. quia sicut institutio est habitus, & per consequens aliquid in esse ponit; ita exheredatio est privatio, & ita nihil, atque sic nec augeri, nec pro-rogari vel extendi potest.

IX.

Exheredatio alia sit mala mente, alia bona. l. 18. de lib. & posth.

CAP. XXXIX.
De Exhibitione.

Quoties quis aliquid detinet, quod exhibere mea interest, toties tenetur actione ad exhibendum. l. ad exhibendum. 19. ff. b. l.

Ratio: quia quod alteri non nocet, mihi verò prodest, ad id alter potest compelli. l. in summ. 2. §. 5. de ag. & aqua plur. arcend.

Limita: modò mea interfit ex iusta causa, peculiariter seu pecuniariter & proprio jure perfectò, ex quo habeam actionem realem vel personalem, ut ita mea interfit rem prius videre; non enim oportet jus civile calumniari neque verba captari, sed quàm mente quid dicatur, animadvertere competat: nam alias etiam studiosus alicujus doctrinæ posset dicere sua interesse, illos aut illos libros sibi exhiberi, quia si essent exhibiti, cum eos legisset, doctior & melior futurus esset. l. pen. ff. ad exhib. deinde interesse actoris juramento probandum, quò constet, an iustum sit, an non. Brunnem. ad l. 3. ff. eod. n. 8.

CAP. XL.
De Exilio, Relegatione.

Axioma I.

Exilium non semper est poena, sed portus supplicii, Græci enim ob casum fortuitum voluntarie in exilium ibant. l. 16. §. 8. de pen. Quando autem à Judice damnatis imponitur, poena omnino est. Perez. C. de his, qui in Exil. n. 1.

II.

Relegatus ad tempus ob Carmen famosum, perpetuò infamis manet; si autem causa non sit famosa, ad pristinos & novos honores regressum habet. Perez. C. de his, qui in Exil. n. 5. 6. an autem in eundem locum, si vacet, an in novum, quando unus vacaverit, concedat. vid. l. 2. pr. & §. 1. ff. de Decur. Brunnem. ad l. 2. C. eod.

III.

Non potest interdici Receptio Exulum ex aliâ provinciâ ejectorum. Brunnem. ad l. 7. C. de Fabricens.

Existimatio vid. infra Opinio.

CAP. XLI.
Exitus.

Axioma I.

Exitus aliquando, non solum consensum imperatur. l. 3. §. quando 2. ibiq. Cujac. de jure fisci licet regulariter secus sit. vid. supm de Eventu.

II.

Exitus causarum est in potestate & motu judicantis. l. qui explicandi 10. C. de appellat. Carpz. P. 1. Jurispr. for. Const. 26. Defin. 21. n. 2.

III.

III.

EXITUS acta probat. *l. quidam s. ff. de reb. dubiis. l. cum Syllanianum n. Cod. de his quibus ut indign. l. rem non novam 14. in fin. C. de judic. l. si mater 6. ubi Baldus C. ne de statu defunct. cap. quatuor 12. quest. 3. cap. quod autem. 22. q. 2. Tiraq. de retractu lig. ad fin. tit. n. 23. Surd. decif. 288. n. 8. & consil. 181. n. 24. Wefemb. consil. 314. n. 132.*

CAP. LXII.

Exorbitans.

Exorbitantia sunt restringenda veluti odiosa. *cap. que a jure. de reg. jur. in 6. Alciat. respons. 8. n. 32. lib. 9. Modestini. Pistor. consil. 9. n. 15. vol. 1. Corn. consil. 195. n. 16. vol. 1. consil. 22. n. 4. vol. 3. neque facile admittenda, neque præsumenda, sed fortiter probanda. Bald. in l. si quis non dicam. Cod. de Episc. & Cler. Joh. Andr. in c. 1. extr. de temp. ordin. Corn. consil. 88. n. 4. vol. 1. Propterea constat etiam ea, quæ exorbitantia sunt, & in quibus à jure communi receditur, stricte accipienda esse; nec ulterius immutata censeri; quam quatenus expressè id tantum reperitur. *l. præcipimus 32. in fin. C. de appellat. Dd. in Authent. quas actiones C. de Sacros. Eccles. Regner. Sixtin. 1. Conf. Marpurg. 10. n. 33.**

Exordium vid. infra Initium.

CAP. XLIII.

De Expensis vid. rubr.

Impensa, item Sumtus.

Axioma I.

Victus victori in expensas condemnandus est, aliàs juxta de suo istas sarcire cogitur. *l. properandum 13. §. si autem 6. C. de jud.*

Hujus regulæ ampliaciones & limitationes, item expensarum genera vid. apud Gilken. *ad d. l. 13. §. 6. n. 21. C. de jud.*

II.

Quoties de expensarum restitutione agitur, toties semper magis favorat possessori in judicio universali, quam singulari.

Ratio: quia hereditas augmentum & decrementum recipit; non ita res singularis, ex quo tantæ non requiruntur probationes in judicio universali, quam particulari. Bachov. *ad Treutl. vol. 1. disp. 14. th. 19. lit. e.*

Exemplum: sic malæ fidei possessor in judicio universali, si res extat, expensas utiles deducit. *l. 33. §. si. de petit. hered. in judicio verò singulari tantum tollit, quantum re salvâ tollere potest l. 5. C. de R. V.*

III.

Quodcumque in judicio expeditur, illud expediendum sumtibus petentis.

Ratio: quia hic ex tali actu commodum sperat; sui enim defendendi causâ hoc vel illud expediti petit.

Exemplum: tenetur igitur quis ferre expensas in producendis testibus *l. 16. C. de Test. pariter & instrumenta sumtibus petentis sunt edenda, &*

acta, si ad instantiam unius partis in Facultatem Juridicam transmittantur, hujus sumtibus hoc fieri debet.

IV.

Expensæ non debent superare rei valorem; itaque nimis remoti ad vecturam annonæ militaris non tenentur, neque Tutor inventarium conficere, si tantum ferè pro eo expendendum sit, quantum valeant res. Perez. *C. de annon. & Tribut. n. 27.*

Expensæ, quæ in vanos usus fiunt, corrigendæ sunt & ad utiles convertendæ, sicut missilia Consul in refectionem aquæ ductus *l. 2. C. de Consul. Brunnem. C. eod. Col. fin. Platea ad d. l. 2.*

V.

Expendens potest retinere rem pro expensis in eâ factis. Bartol. *in L. 5. C. in quib. caus. pig. tac. contrahi.*

VII.

Expensæ contra alicujus voluntatem factæ repeti nequeunt, licet in ejus utilitatem erogatæ *l. fin. C. de neg. gesti. Fallit (1.) in expensis studiorum, (2.) funerum, (3.) pro liberatione factis. Ant. Corset. in sing. b. verb.*

VIII.

Expensæ studiorum non debentur ex communi hereditate. Wef. *consil. 80. vol. 2. neque expensæ nuptiales. Bart. in L. 3. §. fin. ff. de mun. & bon.*

CAP. XLIV.

Experientia.

EXPERIENTIA omnium rerum est mater & magistra. *§. que omnia. Instit. de fidejuss. §. pen. Instit. de satisdat. cap. quam sit. de elect. lib. 6. Joh. de Imol. consil. 43. in princ. ubi quod experientia dicitur rerum magistra de iis, quæ videmus observari. Alex. consil. 115. Visa scriptura. n. 4. vers. sed posito. lib. 7. Baldus consil. 136. Proponitur. n. 2. lib. 2. ubi quod experientia facit artem, & cognitio veritatis ex experimento sequitur, & n. 3. quod experimenta morborum multas nos medicinas invenire compellunt. Surd. consil. 61. n. 36. & consil. 132. n. 23. Card. Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 648. per totam. Marian. Anton. var. resolut. lib. 2. resolut. 33. n. 10. Lud. Rodolphin. var. quest. lib. 2. quest. 35. num. 24. Robles de Salzedo de repres. lib. 3. cap. 17. num. 19. Cancer. var. part. 2. cap. 1. n. 74. Unde etiam sine experientia longa prudentia nunquam acquiritur, Menoch. 2. arb. quest. cas. 427. num. 1. quare etiam ea temporari præsertim senectuti tribuitur, Arist. 6. Et bicor. hæc ex multarum rerum memoria constat, & in agendis rebus plurimum valet. Siquidem (ut ait Aristoteles lib. 1. Meteor.) experti certius, quod intendunt, consequuntur, quam illi, qui rationem absque experientia tenent, quocirca scriptum est Eccles. cap. 34. Vir*

in multis expertus cogitabit multa, & qui multa didicit, enarrabit intellectum; qui autem non expertus, pauca recognoscet. Hinc Horatius:

*Aut virtus nomen inane est,
Aut decus & pretium recte feret ex-
periens vir.*

Et eleganter Novell. 82. prefat. ut Legum fundamenta præcedant, experimenta sequantur, requirit.]

CAP. XLV.

Expressum vide Infra

Tenor. Omissum.

Axioma I.

Expressio censetur facta ad auferendam dubitationem. l. qui mutuum § 6. in princ. ff. mandat. l. que dubitationis § 1. de Reg. jur. Socin. conf. 102. n. 11. lib. 3. Cephal. conf. 104. n. 14. Ruin. conf. 59. n. 17. lib. 3. & consil. 4. n. 7. lib. 4. Decius in d. l. que dubitationis. & in l. 2. §. creditum. vol. pen. in fin. n. 19. ff. si cert. pet. Durand. de art. testand. tit. 2. caut. 11. n. 1.

II.

Non solum illud quod verbis exprimitur, sed etiam, quod ex expressis sequitur, pro expresso haberi debet. l. cum quod § 3. ff. si cert. pet. Bald. in l. 1. col. fin. C. de his qui ant. apert. tab. testam. Paris. conf. 97. n. 107. vol. 1. Roland. à Valle conf. 27. n. 37. lib. 4. & in tract. de lucro dot. quest. 25. Cravett. conf. 129. n. 11. & conf. 257. n. 6. Et expressum dicitur, quod in necessarium consequens aut antecedens venit. cap. cum olim. de censib. Gl. & Dd. in l. Prator. in pr. in vers. expressum. ff. de nov. oper. nunc. Ruin. consil. 23. num. 10. lib. 5. Cravett. conf. 556. n. 4. Menoch. de arbitr. quest. conf. 270. n. 28. Farin. 1. conf. 28. in addit. tit. 6.

III.

Expressum dicitur illud, quod verbis specialibus designatur. cap. inquisit. 16. ubi gloss. de heret. lib. 6. cap. Episcopus. 4. & ibi gloss. de prebend. ubi enim expressio est facienda, fieri debet specificæ, nec sufficit, si fiat per relationem adacta. Angel. in l. 1. ff. de liber. & posthum. Perus. in cap. consiluit. col. 2. de appell. Bertazol. 1. consil. de cis. conf. 38. n. 4. Quod verum intellige, quando expressio specialis requiritur pro forma, quia eo casu non sufficit expressio in genere: secus vero si pro forma non requiritur, quia tunc bene sufficit generalis. l. sancimus 28. §. omnem 4. C. de adm. tut. Bart. in l. prator. de oper. nov. nunc. Felin. in cap. translatio. col. 2. de consil. Ludovic. Gomez. ad §. sequi. Inst. de action. n. 6. vid. Jac. Amil. conf. 11. decis. Pedem. 23. n. 42.

IV.

Pro Expresso semper est habendum id, quod quis interrogatus verisimiliter respondisset. gloss. & Dd. in tale pactum. §. ult. ff. de pact. l. Titius 25. §. Lucius 1. de liber. & posthum. Bald. in l. 1. num. 2. C. quæ res oblig. poss. Socinus jun. conf. 78. num. 31. vol. 3. Gabr. Roman. conclus. 10. lib. 6. de Reg. jur. Tiber. Decian. respons. 44. num. 79. vol. 2. Hartm. Pistor. 2. qu. 36. num. 22. Philip. Matth. 3. conf. Marp. 24. num. 9. adde vol. 4. consil. 16. n. 94. Jason. in l. 3. C. de liber. prater. Salicet. in l. 1. C. quæ res pign. paria enim sunt vel exprimere, vel

verisimiliter voluisse. l. cum res 47. in pr. vers. ubi testator voluit, vel est verisimile cum voluisse. de legat. 1. Jas. in l. Titius §. Lucius. num. 3. de lib. & posth. Wesenb. 2. conf. 85. n. 42. quod & de contractibus affirmant Decius conf. 555. n. 6. & 7. Wesenb. 2. conf. 51. n. 42. Et vice versa; non est habendum pro expresso, quod quis interrogatus non fuisset expressurus. l. 6. de pignoribus.

V.

Expressum non dicitur illud, quod per sensum à contrario colligitur. gloss. quam ad hoc nomen Bald. in l. 2. verb. comparandum. C. de condit. insert. & in l. apud Antiquos. ad verb. conjunctum. C. de furt. Tiraq. in l. connab. laudatus à Wesenb. 1. conf. 43. n. 122.

VI.

Expressa nocent, non expressa non nocent. l. 52. ff. de condit. & demonstr. l. expressa. 195. de Reg. jur. & ibi gloss. Concennat. qu. 7. n. 19. lib. 4. Exemplum vide in l. si quis 68. ff. de hered. Inst. & apud Anton. Fabr. in C. de pign. defin. 25. add. Pantischn. 1. qu. 6. n. 29. Laurent. Tennin. Rodolph. cautel. 101. n. 5.

VII.

Expressum dicitur, quod oculis legi potest. Put. decis. 144. n. 2. lib. 1. l. 1. in princ. ubi Bart. & alii ff. de his qua in test. delentur. vel quod per scripturam apparet. Baldus in cap. ult. col. 4. vers. quæro extr. de consuet. Non enim tantum quod voce profertur, sed & quod per scripturam ad oculum apparet, expressum dicitur. Bald. in l. sed si quis. §. questum. col. 4. venio ad questionem si quis caut. Consil. Argent. 1. conf. 2. n. 80. quod tamen declarat Put. decis. 184. n. 2. lib. 1. ubi ait, quod expressum dicatur illud, quod resultat ex verbis scriptis de necessitate, & non ex persuasione, quem allegavit Far. 1. conf. 28. in addit. lit. b.

VIII.

Expressum dicitur illud, quod solet semper poni. Covar. 1. var. resolut. 15. n. 9. Farin. d. conf. 28. in addit. lit. b. consueta enim adjici conventionibus pro expressis haberi dicuntur. l. quod si nolit § 1. §. quia assidua 20. ff. de adil. edict. l. ult. C. de fidejuss. cap. quod transactionem de offic. leg. c. cum M. ubi Abb. Bald. Imol. Felin. & alii de consil. idem Felin. in cap. ex literis. col. 5. de fid. instrum. Jason. post alios in l. certi conditio. §. si nummos ff. si cert. pet. n. 24. Soc. conf. 101. vol. 3. l. 1.

IX.

EXPRESSI, & taciti licet per viam regulæ idem sit iudicium, ut infra probabimus sub verbo Taciti & expressi, ubi tamen requiritur expressum, non sufficit tacitum, neque præsumptum, c. 2. de prebend. cap. fin. de procurat. in 6. Federic. de Senis conf. 233. col. 2. vers. sed ubi requiritur. Gard. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 654. per totam. Cabed. Lusitan. decis. 12. part. 2. Valasc. de partit. c. 14. n. 18. [Unde regulam non procedere, quando tacitum est inductum ex præsumptione Legis, affirmant Bald. in l. cent. col. pen. ff. de vulg. & pup. & ibi Bart. in col. 2. vel ubi non est eadem ratio, ut patet in l. major. 23. C. de pign. junct. l. si tibi 7. §. de pignore 2. & ibi gloss. & Jas. ff. de pact.

X

paet. cap. 1. de juram. calum. in 6. & l. 2. C. eod. tit. Lud. Gom. ad §. fuerat. Inst. de act. n. 22.]

X.

EXPRESSI major est vis, quam taciti, *l. nonnunquam. ff. de condit. & demonstr. l. expressa nocent. ubi Decius num. 5. de Regulis Juris. l. precibus. C. de impub. & aliis. Oldrad. conf. 126. num. 8. vers. tertio, ubi quod expressa conditio apposta magis suspendit dispositionem, quam conditio tacita quæ subintelligitur, Calderin. conf. 221. num. 2. vers. ad idem facit stylus, alias l. de cleric. non resid. ubi quod operatur saltem majorem declarationem expressio ejus, quod tacite inerat. Surdus conf. 10. n. 24. & conf. 310. n. 14. Pichardus ad §. 1. n. 9. Instit. de vulg. substit. Card. Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 655. Sigism. Scacc. de appell. q. 12. n. 87. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præf. 39. n. 39. Alphonsus Narbona l. 14. gloss. 4. num. 7. tit. 2. lib. 6. Recop. Stephan. Gratian. disceptat. forens. tom. 4. cap. 699. n. 14. & 15. Johan. Anton. Mangil. de imputat. quest. 116. n. 59. Et expressum ubi requiritur, non sufficit tacitum. Cancér. var. p. 2. c. 1. n. 76.*

[Declara hanc regulam, quod procedat, quotiens expressum est absolutum: nam quando expressum limitatum, major sæpe taciti vis est quam expressi, exempla sunt in §. 8. & in §. 10. Instit. de Hered. instit.]

XI.

EXPRESSUM facit cessare tacitum. *l. cum ex filio 39. §. filio impubere 1. ff. de vulgari & pupillar. substitut. l. maritus 21. Cod. de procuratoribus.*

[Declara hanc regulam veram, cum in casu faciliore minusque dubio aliquid expresse disponitur; tum enim id in casu difficiliore magisque dubio negari videtur. arg. l. 7. §. 10. de min. 18. de testib. add. concl. 89. n. 9. Cravett. conf. 92. n. 3. Riminaldus jun. conf. 330. num. 5. lib. 3. Francisc. Becc. conf. 39. num. 24. ubi etiam quod stipulatio dotis restituendæ facit cessare tacitam, & num. 24. in fin. quod non sumitur argumentum à tacito, vel præsumpto ad destructionem expressi, sed bene è contrà. Decius conf. 34. num. 98. cum seqq. maxime num. 101. lib. 3. Ubi ampliat, etiam si expressum colligatur ex præcedentibus & sequentibus, Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 13. §. 1. num. 5. Sardus conf. 157. n. 22. Franc. Molin. de ritu nups. lib. 3. quest. 15. num. 49. Armend. in præm. addit. ad recop. leg. Navarra. num. 13. [ratio, quia est mens scribentium, ut unum expri-

mendo, alterum verò tacendo vel omit- tendo, omisum pro expresso nunquam habere velint. Tiraquell. in reper. l. si unquam. verb. libertis. n. 3. C. de revoc. donat. Besold. conf. 282. num. 13.] Card. Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 656. per totam. ubi num. 20. post Boër. decis. 332. limitat in expressa hypotheca dotis inducta à partibus, quia facit cessare tacitam inductam à lege, secundum communem, maxime ubi tacita dignior est. Duran. Rotæ decis. 338. num. 27. Et sic limitatur Axioma, quando provisio diversos respicit casus, quia expressum circa unum non tollit tacitum circa aliud. Bellon. conf. 22. num. 3. Surd. conf. 198. num. 24. ubi num. 25. limitat etiam, quando expressum & tacitum ad diversum tendunt finem, & effectum, quia tunc expressum non facit cessare tacitum, Alphons. Narbona l. 20. gl. 2. num. 66. cum seqq. tit. 1. lib. 4. recop.

XII.

EXPRESSUM dicitur, quod sub expresso continetur, Paris. consil. 66. num. 62. vol. 2. Cravett. conf. 149. num. 11. Roland. conf. 27. num. 34. vol. 4. Franc. Becc. conf. 14. num. 15. vol. 1. Menoch. consil. 14. num. 15. & de arb. cas. 276. num. 2. cum seqq. vel ex expresso inferitur. *l. Prætor ait. §. 1. ubi gloss. verb. expressum. ff. de novi oper. nunciat. Rebuff. in praxi benefic. pag. 1. tit. forma vicariatus. n. 57. & 59. Dionysius Paul. de vera quatuor Patriarchal. sedium erect. cap. 5. n. 1. Et ideo tantum quod sequitur ab expresso, dicitur expressum, l. si ita 8. §. qui filio 1. ff. de bon. poss. secund. tab. Bald. in l. fin. n. 9. C. de hered. inst. & in l. 1. n. 10. C. de iis qui ante apert. tabb.*

XIII.

EXPRESSUM dicitur, quod ex natura verborum inducitur, Bart. in l. si fidejussor. §. meminisse. ff. de legat. 1. vid. l. 6. si cert. pet. l. 74. §. 1. de V. O. Ruin. consil. 148. sub num. 6. vol. 3. & consil. 159. num. 8. cum seqq. eod. vol. Paris. conf. 97. n. 107. vol. 1. Octav. Glorit. resp. 1. p. 3. num. 257. & resp. 9. n. 5. Expressum enim omne id creditur, quod verborum natura fert, & ex ipsis verbis percipitur. *l. Gallus 29. §. 1. ibi: quod ex verbis concipi, ibique Bart. & Ruin. col. 2. in fin. ff. de liber. & posthum. l. Prætor. 20. §. 1. junct. gloss. in verb. expressum. ff. de novi oper. nunciat. Curt. sen. consil. 49. num. 45. & num. 65. Harprecht. in comment. ad princ. Instit. de nupt. num. 184.] Et quod ex generalitate verborum continetur, *l. Lucius 45. ff. de vulg. substit. gl. verb. specialiter. in l. ult. C. quod cum eo, secundum primam opin. Bartol. in l. Prætor ait.**

ait. in princ. n. 1. ff. de novi oper. nunciat. & in l. 1. col. 2. vers. ad quod sciendum. ff. de vulg. & pupill. Curtius jun. in rubr. C. de collat. col. 3. num. 9. ubi communem regulam appellat. Brunor. à Sole in locis communibus, verb. expressum. 4. Rendin. in promptuario recept. sent. tom. 160. num. 15. Menoch. consil. 331. num. 24. ubi limitat, quando requiritur aliquid expresse, vel specialiter fieri in aliqua dispositione, correctoria juris communis. Flamin. de resignat. beneficior. lib. 6. quest. 2. num. 54. & lib. 8. quest. 10. num. 23. Anton. Menoch. Lucens. decis. 62. num. 13. & Florent. decis. 69. n. 17. Flores de Mena var. lib. 3. quest. 21. num. 26.

XIV.

EXPRESSUM dicitur, quod continetur ex vi verborum, [quæ id important. Angel. consil. 17. col. pen. & consil. 331. num. fin.] Flamin. d. quest. 2. n. 55. Joseph. Sesse Arragon. decis. 65. n. 26. & decis. 113. n. 170. Flores de Mena d. quest. 21. n. 26. Mendez à Castro in praxi Lusitan. lib. 3. cap. 11. num. 8. Ferrer. in Constitut. Catalan. gloss. 4. num. 52. Stephan. Gratian. disceptat. forens. tom. 4. cap. 698. n. 9. & ampliat n. 10. etiam si expressio pro forma requireretur. Vincent. Fufar. de substit. quest. 736. n. 5. & ideo nihil refert, an aliquid expressis, vel æquipollentibus verbis exprimatur, ubi verba illud significant. l. qui totam 45. ff. ad Trebell. l. fin. C. ad Legem Falcid. Boër. decis. 44. num. 33. Paris. consil. 21. num. 35. vol. 3. Ruin. consil. 47. n. 18. vol. 2. Card. Mantica. de conject. ultim. vol. lib. 7. tit. 11. num. 6. & 7. Mascard. de probat. conclus. 1389. num. 4. Menoch. consil. 374. num. 4. & de presumpt. lib. 4. pres. 198. num. 10. cum seqq. Petr. de fideicommiss. quest. 15. num. 190. Joseph. Sesse d. decis. 113. num. 170. & decis. 189. n. 52.

XV.

EXPRESSUM censetur propriè & totaliter, quod per relationem exprimitur. [l. Pretor ait 5. §. si iudex l. l. in summa 59. §. 1. ff. de re jud. l. si ita scripsero 38. ff. de condict. & demonstrat. Aym. Cravett. de antiq. tempor. part. 1. sect. queritur etiam in hac materia. num. 22. decis. Pedem. 128. num. 2. Farin. 1. consil. 93. num. 3.] Joseph. de Sesse Arragon. decis. 202. num. 31. Anton. Menoch. Lucens. decis. 33. num. 10. Anell. Amar. consil. 68. num. 1. [Paria enim sunt specificè aliquid exprimere & per relationem ad aliud. l. asse toto 77. ff. hered. instit. d. l. si ita scripsero. ff. de condict. & demonstr. l. fin. Cod. de fals. caus. adjcet.]

Regner. Sixtin. 2. consil. Marp. 8. num. 10. vid. & Mynf. observat. 86. & 6. obs. 81. num. 8. Gail. 1. obs. 82. num. 26. Unde est, quod docuit Bartolus in l. qui liberis. §. hac verba. in fin. ff. de pupill. substit. quod persona, quæ nominatim atque ita singulariter exprimi debet, si per relationem demonstraretur, nominatim expressa dicatur, & hunc secutus Alex. in l. fin. C. de hered. instit. & ibi Jason. num. 12. Ruin. consil. 29. n. 4. vol. 2. Hinc etiam post alios respondit Paris. consil. 9. num. 18. volum. 3. quod, quando lex requirit specialem expressionem, sufficiat expressio per relationem ad aliud. Vult. 3. consil. Marp. 21. num. 193. Ofasc. decis. Pedem. 128. n. 1.]

XVI.

EXPRESSUM dicitur, quod subintelligitur à Jure. l. licet Imperator 74. ff. de leg. 1. l. 1. Cod. de testam. mil. Tiraquell. in l. si unquam. verb. donatione largitus. num. 158. C. de revoc. donat. Puteus decis. 184. n. 2. lib. 1.

XVII.

EXPRESSUM dicitur, quod ex mente & conjecturis necessariò colligitur [l. licet Imperator 74. de legat. 1. l. si quis locuples 57. ff. de manumiss. testam. Marth. de Afflic. decis. 44. num. 18. Fichard. 1. consil. 47. num. 15. Nevizan. consil. 2. num. 40. Menoch. 1. de presumpt. quest. 45. per tot. Farinac. 1. consil. 28. in addit. lit. b.] Surdus decis. 254. num. 37. Gam. Lusitan. decis. 51. n. 8. Flores de Mena var. lib. 2. quest. 21. num. 26. Francisc. Molin. de ritu nuptiar. lib. 3. quest. 36. n. 19. Cald. Pereira de emption. cap. 9. num. 8. & 12. consil. 74. num. 9. 10. & 17.

XVIII.

EXPRESSUM censetur, quod virtualiter inest. Joseph. Sesse Arragon. decis. 201. n. 31. Anton. Monach. Lucens. decis. 33. num. 10. Stephan. Gratian. disceptat. forens. tom. 4. cap. 916. num. 38. & cap. 957. n. 25. ubi idem dicit in eo, quod ex natura actus venit, & quod in necessarium antecedens expressi venit. Andreas Gail. lib. 2. observat. 2. num. 2. & 4. Stephan. Gratian. dict. tom. 5. cap. 855. n. 14.

XIX.

EXPRESSUM dicitur, quod sub ratione comprehenditur, l. questum scio 13. ff. de testib. l. si posulaverit 27. §. sed si negaverit 13. ff. de adult. Tiraquell. in l. si unquam. verb. susceperit liberos. num. 37. C. de revocand. donat. Molin. de primogenie. lib. 1. cap. 5. num. 11. & 12. Gutier. pract. lib. 3. quest. 17. num. 82. Rot. decis. 10. num. 3.

apud Farinat. p. 1. recent. Vel ex eadem ratione deducitur. Surdus decis. 254. n. 40. & decis. 255. num. 23. Cald. Pereira dict. resolut. Emphyteut. cap. 2. n. 20. & 21.

XX.

Expressum non dicitur quod venit in consequentiam. l. sicut certi, ubi Aret. C. de testam. milit. Gem. in can. humanum genus. dist. 1. praesertim ubi potest consequentia portare fallaciam, Alciat. cons. 202. quod enim lex non exprimit, nec nos exprimere debemus, l. si verò. §. de viro. ff. sol. matrim.

XXI.

EXPRESSO vitiato vitatur etiam tacitum in eo comprehensum. l. 3. §. fin. in fin. ff. de servit. rustic. praed. l. cum unus 12. §. planè 1. ff. de bonis auct. Judic. possid. l. fin. ff. de constit. pecun. cum aliis citatis ab Antonio Gomez. var. 2. cap. 3. n. 29. non tamen vitatur tacitum aequè principale. l. si cui 49. §. 16. de legat. 1. [& ibi Bartol. Fachin. 4. contr. 66. licet nec vitatur, si tacitum aliunde convalescere possit. Alciat. in l. si pupillus. ff. de V. O. vel quando non est eadem ratio vitandi, Bart. in l. 1. §. 1. ff. quib. mod. pign. solv. vid. Everhard. in loc. top. loc. ab expresso per tot.]

XXII.

EXPRESSIO ejus, quod tacitè inest, nihil operatur, & non dat novam formam, nec facit actum conditionalem, l. condiciones quae extrinsecus 99. ubi gloss. ult. de cond. & demonstr. [l. 3. ff. de legat. 1. l. non recte 3. C. de fidejuss. Alexand. cons. 30. Viso themate. col. 2. vers. nec adhuc obstat. Ruin. consil. 169. num. 15. vol. 1. Paris. consil. 110. num. 47. lib. 1. Phil. Matth. 1. consil. Marpurg. 21. num. 7. Rauchbar. 1. quæst. 2. num. 1. Cujacius lib. 14. respons. Paul. in l. 14. §. 1. de usur.] Hartm. Pistor. quæst. 2.3. num. 32. Castrensi. consil. 338. Ad primum. num. 1. lib. 2. Anchar. consil. 147. Super alia. num. 4. ubi quòd id, quod tacitè inest, neque faciat actum conditionalem, si exprimitur, neque alteret dispositionem, & consil. 404. Tria dubia. num. 7. Federic. de Senis consil. 163. num. 2. vers. nec obstat. ubi quod expressio ejus, quod tacitè inest, non dat novam formam, nec facit conditionem, Alexand. consil. 33. num. 5. lib. 1. & cons. 22. Viso titulo. n. 18. vers. quia respondetur. lib. 5. ubi intelligit, si illud, quod tacitè inest, exprimitur, eo modo, quò inest, quia tunc nihil operatur; secus verò, si exprimitur alio modo quàm inest. Declarant aliis modis, Riminald. jun. consil. 282. num. 103. & 104. lib. 3. Tiber. Decianus consil. 4. num. 24. & 25. Cardinal. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 657. per totam.

Alphonfus Narbona. l. 82 gloss. 2. num. 17. tit. 5. lib. 2. Recop. Anell. 5. mat. consil. 8. num. 22. Robles de Salzedo de repres. lib. 3. cap. 9. num. 5. & cap. 10. num. 8. ubi num. 24. intelligit, quando expressio aliquid operari nequit, & daretur superfluitas, alioquin contrarium esset dicendum, & n. 28. etiam intelligit, quando, quod exprimitur, inest ex necessitate, & num. 29. pariter intelligit, nisi alio modo exprimitur, quàm quo tacitè inest, & num. 22. dicit, quod expressio illius, quod tacitè inest, superflua non est, cum exprimitur id, quod prius erat tacitum, & num. 23. quòd expressio illius, quod tacitè inest, toleratur ad tollendam dubitationem. l. 56. mandati. Canc. variar. resolut. part. 1. in respons. Juris, num. 54. pag. 425. [Add. & Aretin. in l. 3. col. 4. vers. tu enim dic verius. ff. de legat. 1. ubi declarat, quod expressio eorum, quæ tacitè inerant, si fiat per viam separationis & principalis dispositionis, hoc operetur, ut valeat etiam in illis, in quibus aliàs tacitum valere non potuisset, usque adeò, ut nullus casus excipiat, quem secutus Crotus in l. qui Roma duo fratres. n. 34. vers. saepius dubitari de veritate illius dicti ff. de verb. obligat. idem voluerunt Bartol. in l. diem proferre. §. statim. ff. de recept. arbit. & Abb. in cap. cum dilecta. extr. de rescript. Cravett. consil. 181. num. 9. Fulgos. consil. 61. allegatus à Phil. Marth. d. consil. 21. n. 28.]

CAP. XLVI.

De Expromissore.

Axioma I.

Expromissor dicitur, qui se principaliter obligat pro eo, qui non poterat efficaciter obligari. Schneidew. in Inst. de Fidejuss. n. 4. seq. ut pro servo adversus dominum, qui domino se obligare non potest ideoque nec fidei jussorem dare: at expromissorem rectè dat, qui suo loco promittit. vid. l. & eleganter 7. §. 8. de dol. mal. ubi etiam reus pactionis vocatur. Strauch. Diff. ad Jus Justin. 14. tb. 13. in fin.

II.

Expromissio est susceptio nominis alieni per novationem in expromissorem translati l. ult. ff. ad SCtum Maced. l. si mulier. 22. ff. ad SCtum Vellej. adeoque videmus etiam efficaciter obligato substitui expromissorem posse. vid. l. 4. ff. de Condict. caus. dat. ut expromissor totam obligationem in se suscipiat, quasi alienae obligationis vicarius. Franc. Connan. Comment. Jur. Civilis. Lib. 6. cap. 6. n. 2.

Extemporalitas vid. Infra Fe-
linatio.

CAP.

CAP. XLVII. De Extensione conf. Re- strictio.

Axioma I.

Quoties ratio legis generalior est verbis, toties ad casus similes extendi potest.

Ratio: quia non omnes casus possunt ob multitudinem negotiorum gestorum Legibus comprehendi l. 12. & 13. ff. de LL.

Exemplum est in l. 32. ff. ad L. Aquil. Ita ex ratione, l. 1. §. 5. ff. de postul. ob quam femina pro aliis postulare prohibetur, colligitur, feminas nutrices pro aliis postulare posse l. 5. ff. eod.

Limita: ut non procedat (1.) in iure singulari l. 14. ff. de LL. (2.) in materia favorabili.

II.

Nulla interpretatio tam late producenda est, ut captiosam libertatem inducat, l. 5. ff. de transact. Nec ulli Extensioni locus est, ubi non eadem, sed minor subest ratio, etiamsi versemur in materia late aliqui interpretanda. l. Julia 44. §. 6. ff. de ritu nuptiar. Hartm. Pistor. 2. quest. 29. n. 19. ratio, quia tota materia extensionis fundatur in rationis identitate, qua cessante cessat & extensio. Cravett. consil. 17. incip. *queritur an nobilis*, num. 2. Hartm. Pistor. d. loc. maxime autem repudiantur interpretationes extensivæ in iudiciis summariis per notata Decii consil. 424. in fin. Rolandus à Valle 3. consil. 3. num. 40. & seqq. Unde quando lex deficit, & nos omisum habere, nec supplere debemus sine autoritatibus. Atque utinam eadem omnibus in omnibus religio esset, Nihil enim juris subversioni aut interuersioni magis comparatum, atque Legum extensiones ad casus omisos, quæ tam familiares & frequentes sunt Juris Doctores. Ranchin. de success. ab intestat. §. 13. num. 18. Sic non licet nobis interpretationibus nostris stultis maxime ea, quæ sunt de solemnibus, extendere vel amplificare, Cujac. in recit. ad tit. Cod. de testam. Quod enim Lex omisit, habetur pro omisso, nec suppletur commentationibus nostris vel argumentationibus. idem ad l. 1. §. seq. C. de collat. circ. fin. cum nostrum non sit leges extendere. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de bon. damnat. per l. si vero. pen. ff. solut. matrim. vel, ut Baldus ait, extendere scripturas, ad c. naturale. 2. Feud. 26. quemadmodum nec interpretis est tacita pacta constituere vel fingere. Bachovius 2. disp. 28. thes. 5. tit. C. p. 944. Vid. Mantica. lib. 6. de conject. ult. volunt. tit. 15. n. 6. nec Lex præscripta ultra suos terminos & circumstantias extendenda, l. 32. de pact. l. 12. qui & a quib. man. Hott. q. illustr. 13.

III.

Extensionem omnem vitiat expressio specialis. l. commodissime 10. ff. de liber. & posthum. l. si cum dotem 22. in princ. ff. solut. matrim. l. 4. ff. de vulg. substitut. Carpzov. part. 3. jurispru. forens. consil. 8. definit. 18. n. 3. & consil. 25. definit. 28. n. 6.

IV.

Extensio in exorbitantibus iure communi non

est licita. cap. quia iure 28. de Reg. jur. in 6. l. quod verò 14. ff. de Legib. l. si verò 64. §. de virid. ff. solut. matrim. Rauchbar. p. 1. quest. 35. Carpzov. p. 2. jurispr. forens. consil. 14. definit. 50. n. 6. Laurent. Tennin. in tract. Cautel. cautel. 6. num. 6. Ubi ampliat, etiamsi rationis identitas istud suadere videatur, per d. cap. quam à iure. cum sua sing. gloss. & aliis textib. quos allegat Everhard. in Topic. in loc. à mt. legum. num. 41. præcisè illud verum declarans, quando extensio fieret de persona ad personas, etiamsi major ratio interveniat, idem Everhard. d. loc. num. 44. quod tamen non procedere limitat, cum majoritas rationis insurgeret ex vi regulæ. l. non debet 21. ff. de Reg. juris. & cap. cui licet 54. eod. in 6. Hinc est, quod extensio in pœnis non fit, sed semper accipitur, quod tutius est. l. pen. ff. de pœn. quia odiosa sunt, Baldus in l. cum proponas. circ. fin. C. de hered. instit. Dec. Cagnol. in l. factum. §. in penalib. ff. de Reg. jur. Afflict. decis. 21. num. 5. vers. item quia stat. & decis. ult. num. 17. ubi etiam ait, id per rationis majoritatem non admitti (quamvis in rubr. extr. de jud. sub num. 22. contrarium communius esse dicat) Natta consil. 339. num. 6. Roland. à Valle consil. 27. num. 19. vol. 1. & consil. 74. num. 18. vol. 1. ratio, quia in hisce ut odiosis, ubi lex pedem supra aliquibus figit, ulterius procedere non debemus, cum odia debeant restringi. cap. odia extr. de R. j. facit hic text. in l. & si quis 14. §. Divus autem Marcus 14. de religiof. ubi licet heres delinquat prohibendo testatorem ab eo funerari, quem testator elegerat, idem tamen non ponitur; ratio, quia pœna in heredem non est statuta, sicut allegat Bald. in l. 3. in pr. C. de Episc. & Cler.

Amplia, quod & hæc regula procedat in contrahentibus, in quibus fit extensio de uno casu ad alium. l. quicquid adstringenda 99. de V. O. l. si cum dotem 22. solut. matrim. Alex. consil. 296. Quaritur lib. 2. Pantischn. 1. quest. 12. num. 15.

Limita, nisi id fiat iure permittente. Bocer. in Comm. ad tit. Inst. de suspect. tit. n. 24. Unde etiam in odiosis & pœnalibus fieri extensionem ad æquiparata patet l. si quis serv. 20. ubi gloss. & Bartol. C. de furt. l. ut tantum 14. §. 1. ff. de serv. corrupt. Jason. in l. si arrogator. col. antepenult. vers. sed redeundo ad principalem questionem. ff. de adoptione. l. 1. ff. de legat. 1. in Auth. quas actiones. col. 5. & 7. Cod. de SS. Eccles. & in l. transigere. num. 15. C. de transact. & in §. ex maleficiis. num. 32. Instit. de Action. Decian. in l. causam. que. n. 32. ff. de judic. Imò & in correctioris fieri extensionem posse ratione peccati evitandi, ait Alex. in l. Sempronius. §. præterea. col. 2. in fin. ff. de acquir. poss. & post eum Robert. Marant. quest. leg. disp. 9. n. 15. ad casum similem, quando unica tantum ratio assignari possit, post gloss. in l. quamvis. C. de fideicom. probarunt Jason. in §. omnium. Instit. de action. col. 7. Alexand. consil. 98. col. 2. volum. 1. ratione potissima ea, quod ubicunque militat eadem ratio, nunquam prohibeatur extensio dato quod major sit in uno quam alio. text. notat. in l. 1. §. quod autem 3. ff. de aleat. Ludovic. Gomez. ad §. rursus

rursus. num. 18. *Inst. de action.* Sic & in correctorio eam licitam esse, quando res ad pristinum statum & naturam revertitur, ex gloss. sing. in cap. statum. in verb. nunc. eandem. de prebend. in 6. Alexand. in d. l. si constante. ff. solut. matrim. num. 5. notavit Gail. 2. observat. 35. num. 6. Propterea quotiescunque principaliter tractatur de favore publico, etiam in dispositione prohibitiva poenali, toties extensio ob identitatem rationis maximè in correlativis locum habebit. Baptist. de S. Blas. in tract. de Correlat. n. 18. vers. quinquagesima facit. Farin. 1. Conf. crim. 85. n. 72.

V.

Quod extenditur, non mutat esse suum. l. sed si manente 5. ff. de procur. Niconit. in repet. rubr. solut. matrim. n. 88. Bertazol. lib. 1. consult. decis. conf. 63. n. 12.

VI.

Extensio de persona ad personam fieri non debet. Cephal. conf. 2. n. 22. etiam in casu, quo aliàs de jure constitutio seu statutum extendi posset. Tiraquell. de l. connubial. gloss. 5. n. 195. & de revoc. donat. in verb. libertus. n. 28. Alban. conf. 74. n. 2. Cephal. conf. 147. n. 22. lib. 1. decis. Pedemont. 23. num. 48. Farin. 1. conf. 64. n. 5. Rolandus à Valle conf. 56. num. 24. lib. 3. Unde Extensio de persona ad personam, difficilior est quàm de tempore ad tempus, juxta notata Aret. in l. Gallus. §. & quod sit tantum. col. 3. ff. de liber. & posthum. Vulr. 2. conf. Marp. 31. n. 26. sicut etiam difficilior admittitur ea, quàm extensio ad actus aut ad res. l. si ita 16. §. pen. ff. de testam. tut. Aretin. & Dd. in d. l. Gallus. Decian. conf. 12. n. 44. vol. 1. Francisc. Viv. decis. 503. n. 11. ubi ait, quod licet dispositio facta in uno casu aliquando extendatur ad alium, tamen extensio de persona aliquo modo non admittitur, adeo ut ad faciendam extensionem à persona ad personam non procedat argumentum, etiam si in persona alia non expressa eadem militet ratio, & disponens de extensione fuisset interrogatus, quod verisimiliter eam permisisset; quomodo hoc ampliatur Ruin. conf. 74. n. 12. vol. 1. Hyppolit. sing. 499. Paris. conf. 20. n. 18. & conf. 63. num. 12. & conf. 66. num. 5. vol. 3. Jalon. conf. 220. col. 4. & conf. 228. col. 2. vol. 2. Decius conf. 211. num. 5. & conf. 218. n. 9. & conf. 314. n. 5. Mandell. conf. 74. n. 2. Natta conf. 479. num. 6. & post illos Decianus conf. 16. n. 47. vol. 4. Burlat. conf. 51. n. 30. & seq. vol. 1. comma decis. Lusit. 369. n. 4. maximè si extensioni verborum & sermonis proprietas repugnet, ac proinde extensio aliàs etiam in casu extensibili permixta non admittatur, per tradita à Menoch. conf. 97. n. 22. vol. 1.

VII.

In extensionum materia periculosum est aliquid firmare. Joh. Baptist. de S. Sever. in repet. l. omnes populi. ff. de just. & jur. pag. 34. Brun. in tract. de statu fam. & cogn. lin. à success. excl. art. 8. quest. 19. col. pen. Paris. consil. 47. num. 93. decisiones enim in terminis sunt securiores. Brun. loc. pr. alleg. & art. 6. membr. 3. quest. 3. col. 2. n. 112. Nevizan. in sylv. nupr. lib. 5. num. 72. col. 3. maximè temporibus istis, quibus non creditur.

Legibus & rationibus, sed decisionibus, ut inquit Curpius jun. conf. 119. n. 6. vid. Rub. conf. 11. num. 24. & conf. 46. n. 4.

CAP. XLVIII.

Extinctum.

Axioma I.

EXTINCTUM semel, amplius non reviviscit. [l. Etiam si 3. §. si capitis 9. vers. etiam si. ff. de bon. libert. l. sed si meis 26. §. arbor. 2. ff. de acquirend. domin. l. in tantum 6. §. sacra 3. vers. Semel. ff. de rer. divis. l. inter stipulantem 83. §. sacram 5. ff. de verb. obligat. Bocer. de invest. feud. cap. 5. num. 73. Add. David. Loc. ad §. si servus 6. tit. de nox. act. lit. B.] Petrus de Anchar. conf. 38. Mortua. num. 7. & consil. 404. num. 13. ubi extendit maximè, quando extinctio fit ex voluntate ejus, qui privatur, secus ex necessitate. Decius conf. 477. Decianus conf. 86. num. 41. ubi agit de substitutione semel extincta, quia non reviviscit. Belam. conf. 34. ubi de collatione nulla & extincta, quia non reviviscit. Socinus sen. conf. 91. num. 10. lib. 4. ubi quod obligatio semel extincta non reviviscit. Cravett. conf. 322. num. 3. latè Cardinalis Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 676. per totam. Vide supr. lib. 1. cap. 16. Axiom. 4.

CAP. XLIX.

Extraordinarium.

Axioma I.

Extraordinarium remedium cessat, quando cunque ordinarium locum habet, l. 98. ff. solut. matr. l. 32. de damni infect. vide infr. lit. O. cap. Ordinarium. & lit. R. cap. Remedium.

Limita: nisi extraordinarium esset pinguis, Ita minori laeso datur contra sententiam restitutio, licet ipsi etiam appellatio competat. Brunnem. ad l. 5. C. si advers. rem judic. in fin. (2.) si remedium ordinarium competat contra tertium & ille sit inops l. 6. ff. de dol. mal. (3.) si probabiliter dubitetur, an aliud remedium competat. l. 7. §. 3. eod. (4.) actio extraordinaria de dolo datur, si ordinaria actio aequè sit famosa arg. l. 1. §. 4. ff. l. 1. C. de dol. l. 59. §. 1. ff. mand. Bach. ad Treutl. Vol. 1. disp. XI. th. 6. lit. E.

II.

Ex munere extraordinario potest fieri ordinarium. Brunnem. ad l. 1. C. de Indiction.

III.

Princeps non nisi urgente publicà & summà necessitate extraordinariam collationem subditis imponere, sed potius bona patrimonialia in feudum dare debet. Perez. C. de superindict. n. 1. seqq.

CAP. L.
Extrema.

Axioma I.

Extremum sapit naturam mediorum, quibus illud includitur. *l. arbor. 19. in princ. ff. commun. dividund. l. si vero 5. §. quod si qui de jecer. ex mediano ff. Everhard. à Mittelb. in Topic. loc. 117. ab Extremis. n. 2. & 7. Confil. Argent. 1. conf. 28. n. 5. v. infr. de medio axiom. 5.*

II.

Sublato medio, sine quo ad extremum perveniri non potest, & ipsum extremum sublatum, censetur, *infr. lit. M. cap. Medium.*

III.

Qualia extrema, talia & media presumuntur. *cap. inter dilectos 6. ubi Anton. de Butc. Abb. & Felin. de fid. instrum. cap. accedens. ubi gloss. de convers. conjug. Bald. & Modern. in l. talis. per illum text. ff. de legat. 1. Regn. Sixt. 2. conf. Marp. 3. num. 36. per exteriora enim presumuntur interiora, praesertim in causa testandi. Cyn. & ibidem Apollin. & Socinus num. 1. add. 14. C. de testament. & ibi Johann. Dauth. num. 4. Goedd. 3. conf. Marpurg. 28. num. 35. gloss. in cap. ex studiis. de presumpt. & in l. is qui. in fin. de tutel. dat. & in cap. legimus. post princ. disinct. 93. Vultejus lib. 2. confil. Marpurg. 15. n. 49.*

Limita hanc regulam, quando medium esset de solennitate & forma, vel si medium cum extremis non ita conjungeretur, ut inferret consequentiam necessariam & verisimilem. *vid. W. Anton. tit. 7. de rescript. mort. conclus. 22. n. 47.*

IV.

Extremum principale à quo trahit ad se, extremum ad quod, & per consequens medium. *l. 3. §. si quis cum minore 1. & §. diu. 2. ff. de minor. l. 1. §. 1. ff. si quis jus dicenti non obtemperat. l. 18. §. Sabini ff. de damn. infest. Menoch. 1. arb. judic. quest. 37. num. 29. Ubi procedere, cum principium est cum fine connexum ob actus perfectionem, exemplo monstrat Menoch. de recup. post remedi. 15. num. 126. eod. si minor hereditatem adivit, & factus major debitores hereditarios exigendo aditionem confirmavit; adhuc tamen restitui poterit, si intelligamus aditionem ipsam jam perfectam in aetate minore fuisse, quo fit, ut is exactionis actus nihil tribuat ac detrahat ipsi aditioni jam perfectae, utpote in qua initium, non finis spectetur. *vid. Grat. respons. 116. num. 19. lib. 2. secus enim est, cum adhuc perfectus actus non sit omnino, qui, si postmodum perficiatur, tem-**

pore aetatis majoris non principium, sed finis inspicitur. Unde, quando minoris res alienatur, si factus major pretium petat, id agit, ut magis magisque venditionem censeatur perfecisse, adeo ut difficulter per restitutionis remedium possit ei subveniri. *vid. Cujac. d. l. 34. §. scio. ff. de minor. Everh. in loc. Top. loc. ult. à virtute finis. num. 8.*

V.

Extrema presumuntur habilia, quoties de aliquo quaritur. *l. si quemmus 4. ff. qui testam. fac. poss. cap. 1. de aet. & qual. & ordin. praeficiend. Ludov. Gomez. ad §. sed iste. Inst. de act. num. 12.*

VI.

Duo Extrema in possessione sunt probanda. *l. 1. §. rectissime 34. ibique Bartol. & Alber. de Rolate ff. de vi & vi arm. e. consultationib. 10. de off. deleg. ubi Pontifex statuit, quod in remediis interdictorum recuperandae agentis duo maxime incumbant probanda, nimirum quod tempore, quo se spoliatum conquiretur, possederit, & quod ea possessione dejectus sit, post Philipp. Corn. conf. 8. num. 2. fol. 1. ostendit latissime Nicolaus Boer. decis. 15. n. 3. quem allegat Johannes Richardus 1. conf. 9. n. 13.*

VII.

EXTREMA omnia sunt vitiosa, & ex duobus contrariis fit medium optimum, *l. solent 6. §. fin. ff. de offic. Proconf. Joh. de Capistr. in spec. conscient. num. 245. Paul. de Castro per text. ibi l. continuus. §. cum ita 1. ff. de v. o. Card. Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 685. Flam. Paris. de confident. quest. 7. num. 39.*

VIII.

EXTREMA habilia posse conjungi impedit medium inhabile. Castrensi. conf. 422. *Quod ista mater. num. 3. vers. sic lib. 1. ubi loquitur, quando extremum debet transire per medium inhabile. Florian. de S. Petro quest. 3. dub. 1. num. 22. Ubi declarat & limitat multis modis & casibus, in quibus extrema habilia de se junguntur, licet medium sit inhabile, quando illud medium fuit sublatum, vel non duravit, refert Card. Tusch. tom. 3. lit. E. concl. 684. *vid. lib. XI. cap. Medium.**

Axiom. Medium inhabile &c.

FINIS LIBRI QVINTI.

LIBER